12

VITT EMANUELE

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
3 G
42

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
55
3E
4

EE
VI
23

12
12
K
11

# DE DECORATIONE LIBER

Non ſolum Medicis, & Philoſophis; verum etiam omnium diſciplinarum ſtudioſis apprimè vtilis,

EX HIERONYMI MERCVRIALIS,

Medicinæ practicæ ordinariæ in Gymnaſio Patauino Principem locum obtinentis explicationibus.

*A IVLIO MANCINO EXCEPTVS, & in Capita redactus.*

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. ASCANIVM PICCOLHOMINEVM, Rhodi Archiepiſcopum, atque Senarum Deſignatum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, APVD IVNTAS.

M D C I.

# ILLVSTRISS.MO AC REVER.MO

## D. DOMINO ASCANIO PICCOLHOMINEO, RHODI ARCHIEPISCOPO, ATQVE SENARVM DESIGNATO.

## Domino ac patrono ſuo colendiſs.

IVLIVS MANCINVS. P. F.

TAm *admirabilis eſt Antiſtes ampliſsime, pulchritudinis conditio, atque natura, vt ſine luce, atque ſplendore, nec cerni, nec oblectare oculos poſsit; contra vero tanta eſt lucis excellentia, & virtus, vt ea ſi abſit, etiam, quæ pulcherrima ſunt, & aſpectu digniſsima, omne ſuum ornamentũ amittere videantur: ſi adſit, omnia dignitatem ſuam noua ſemper cum ſpectantium lætitia, atque voluptate recuperent. Quod cum amplitudini tuæ ita clarum ſit, nullum vt verborum lumen ad id illuſtrandum requiratur, ea prudens, ac volens prætermittam, quibus, & ſapientiæ tuæ ſingularis, & officij mei ſimul oblitus eſſe videri poſſem. Hunc itaque de corporis humani Decoratione, ſiue pulchritudine librum, adeo ab exteris nationibus exoptatum (vt omnia Excellentiſsimi Mercurialis præceptoris mei, tuique obſeruantiſsimi efflagitantur) à me ex ipſius eruditiſsimis explicationibus publicè habitis, diligenter collectum, & in*

*vnum quaſi corpus redactum editurus; faciendum mihi eſſe exiſtimaui, vt eum alicuius Illuſtriſsimi Viri nomine illuſtratum in manus hominum darem; atque hoc eo libentius facio, quod intelligam, licet ipſe Mercurialis, vt eſt omni diſciplinarum genere ornatiſsimus, polite admodum, & præclare, ſicut cætera, eam, quæ in hoc libro continetur doctrinam explicuerit; me tamen admirabilem illam totius tractationis grauitatem, & copiam aſſequi nequiuiſſe. A quo vero, & ſplendorem, & lumen, & clarius, & vberius accipere poſſet, quam à te inueni neminem; cum eum te eſſe planè conſtet, qui non magis Illuſtriſsimæ familiæ tuæ ſplendore, Illuſtriſsimi parentis, & fratris claritate, Archiepiſcopatus amplitudine, quam doctrinæ præſtantia, cæterarumque admirabilium virtutum luce præclariſsima inſignis, omnia quamuis clara magis illuſtrare, & cohoneſtare queas. Interim hoc qualecumque ſit, quod à me tibi addictiſsimo offertur munus, voluntatis, ac obſeruantiæ erga te meæ teſtimonium, ea, qua omnes bonarum artium ſtudioſos fouere ſoles benignitate quæſo accipe, ac tuo patrocinio digname. Quod ſi gratum tibi, vt ſpero, fuiſſe cognouero, ad maiora benigno quodam tuæ grauitatis impulſu etiam, atque etiam incitabor. Vale.*

# CAPITVM INDEX.

PRoœmium.
Quid ſit ars Coſmetica, ſiue Decoratoria, & quod eius ſubiectum, & multa de pulchritudine, & turpitudine proponuntur. Cap. I. 1
De ortu, & autoribus Coſmeticæ artis. Cap. II. 3
De vtilitate huius artis. Cap. III. 4
Sub qua Medicinæ parte collocetur. Cap. IIII. 4
Quot vitijs pulchritudo corrumpatur, & de quibus primo ſit agendum. Cap. V. 4
De obœſitate totius corporis, & partium. Cap. VI. 5
De Gracilitate. Cap. VII. 10
De vitijs cutis, & primũ de colore defœdato, in quo multa ad colorem attinentia proponuntur. Cap. VIII. 14
De Maculis faciei, & Manus à Sole factis. Cap. IX. 17
De comptoria facultate, & vitijs ad ipſam attinentibus. Cap. X. 17
De cultura pilorum. Cap. XI. 18
De cultura cutis. Cap. XII. 18
De maculis faciei. Cap. XIII. 19
De cicatricibus. Cap. XIIII. 20
De vibicibus, ſiue ſugillatis. Cap. XV. 21
Quot vitijs cutis ſubſtantia moleſtetur, & cur de odore ſit etiam diſſerendum. Cap. XVI. 22
De ſciſſuris cutis. Cap. XVII. 23
De vitijs, quæ cutem inæqualem reddunt, & primo de Verrucis. Cap. XVIII. 26
De callis. Cap. XIX. 28
De varis. Cap. XX. 29
De furunculis. Cap. XXI. 30
De hydrois. Cap. XXII. 31
De rugis. Cap. XXIII. 31
De vitijs vnguium, & primo de eorum caſu. Cap. XXIIII. 33
De nimio vnguiũ incremẽto, & eorundẽ vitiata figura. Cap. XXV. 34
De vnguium leproſitate. Cap. XXVI. 34
De ſorditie, & colore vnguium immutato. Cap. XXVII. 35
De reduuia, ſeu paronichio. Cap. XXVIII. 35
De fœtore, tum in vniuerſum, tum etiam quarumcunque corporis partium, & multa ſcitu digniſſima ad odorem pertinentia diſcutiuntur. Cap. XXIX. 36

Index Capitum finis.

# INDEX RERVM MAGIS MEMORABILIVM,

## Quæ in hoc Opere continentur.


Artifex quilibet quot modis circa ſuum ſubiectũ verſari poſſit fol. 2.a
Artes in quo differant à peritia, & experientia ibidem.
Albertus Durerus optimè explicauit res pertinentes ad pulchritudinem 2.b
Auguſtinus Sueſſanus damnat medicos, quod in definitione pulchritudinis non ponant vocem 3.a
Auguſtinus Sueſs. impugnatus ibid.
Apud Aegyptios vnaquæque corporis pars medicos habebat 4.a
Auctores Decoratoriæ ibid.
Apronius Romanus curatus à pinguedine pinguedinis detractione 9.a
Aluus lubrica diminuit pinguedinẽ ibid.
Athenæus damnatus 11.a
Ateſtrates vates erat ponderis vnius oboli ibid.
Acridophagi populi cur gracillimi 11.b
Animi bona curare ad philoſophum pertinet 1.a
Aelianus damnatus 11.a
Aeneus Cyathus quomodo curet ſuggillata 22.a
Arietum pelles recenter decorticatæ curant vibices ibid.
Ariſt. opinio de coloribus 14.b
Ariſt. opinio de coloribus non ab omnibus approbatur ibid.
Alexandri Aphrodiſei opinio de coloribus ibid.
Aethyopes quem colorem putarent facere pulchritudinem 15.a
Aſiatici ſunt pulcherrimi 15.b
Ariſt. impugnatus 20.b & 21.b
Amputatarum narium curatio 26.a
Aetij locus correctus 29.a
Ariſt. & Gal. conciliatio de cauſa varorum 29.b
Aliquis eutem capitis pro arbitrio mouent 32.a
Aqua calida cur faciat rugas 32.b
Album oleum Gal. quod nam eſſet 33.a
Animalia bruta à nullo fœtore offenduntur 36.b
Animalia bruta cur à nullo fœtore offendantur ibid.
Alexander damnatus 36.b
Ariſt. damnatus ibid.
Animalia bruta quomodo ſequantur, & fugiant odorem 37.a
Ariſt. opinio de odore ibid.
Auerr. cur dixerit odorem eſſe puram qualitatem 37.b
Ariſt. à Gal. de inſtrumento odoratus damnatus ibid.
Auic. tres opiniones refert de modo quo odor ducatur ad inſtrumentum odoratus ibid.
Auctoris opinio de modo, quo odor ducatur ad inſtrumentum odoratus ibid.
Aurum eſt ſine odore 38.a
Alexandri magni corpus tanta erat fragrantia præditum, vt odore inficeret etiam indumenta ibid.
Animalia mittant ne ex ſe odorem opinio Ariſt. ibid.
Animalia, & homo ex ſe mittunt fœtorem 38.b
Axillarum fœtor ibid.
Axillarum fœtoris varia nomina 38.b 39.a & b
Alarum fœtoris cauſa ibid.
Alarum fœtor cur tempore Veneris appareat ibid.


Aſſa-

*Aſparagi vrinam fœtentem reddunt, & reliquum corpus odoratum* 40.b
*Allium fœtentem vrinam facit* ibid.
*Acetum, in quo aurum ſit extinctum tollit fœtorem oris* 41.a
*Axillarum fœtoris curatio* 42.a & b
*An liceat ſub alis geſtare odorata, vt alarum fœtor arceatur* ibid.
*Acidæ res dulcibus mixtæ augent dulcedinem* ibid.
*Academiam locum inſalubrē elegit Plato, vt minueret pinguedinem* 6.a
*Aſparagus valet pro optimo colore inducendo* 16.b 17.a
*Aſperitas rerum cur nō percipiatur à pedibus, vt percipitur à manibus* 24.b
*Antimolus, & Moſchus toto vitæ tēpore ſola aqua, & ficubus viuentes maxime fœtebant* 39.b

B

*Bona ad fœlicitatem ſpectātia in vniuerſum duplicia* 1.a
*Bona interna, alia ad animum, alia ad corpus pertinent* ibid.
*Bona animi procurare pertinet ad philoſophum* ibid.
*Bona corporis cuſtodire pertinet ad medicum* ibid.
*Bona corporis triplicia* ibid. & 3.b
*Brochi, qui ſint* 5.b
*D. Baſilius damnabat nimia ieiunia, & cur* 12.a
*Brutorum pulchritudinem curant medici veterinarij* 2.a
*Bruta quomodo ſequātur, & fugiant odores* 36.b 37.a

C

*Coſmotica ex Platonis ſententia eſt vera medicinæ pars* 1.a
*Coquinaria quid ſit ex Platone* 1.b
*Comotica, & Decoratoriæ differētia* 1.b
*Comotica à Clemente Alexand. & Platone refutata* ibid.
*Coſmetica circa pulchritudinem quomodo verſetur* 2.a
*Coſmeticæ ſubiectum* ibid.
*Comotica an ad medicinā pertineat* ibid.
*Comotica habet in ſe turpitudinem* ibid.
*de Comotica quomodo agere debeat medicus* ibid.
*Comotica; & Decoratoria quomodo diuerſo modo iudicent pulchritudinē* 2.b
*Corpus Chriſti ſemper fuit pulcherrimum* 3.b
*Craſſum ventrē non parere intellectū.* 5.b
*Cherephon quidam tragicus cur noctua vocatus* 12.a
*Cicero fuit gracillimus* ibid.
*Cucurbitulæ ſiccæ conueniunt procurandæ obœſitate* 9.a
*Conſtitutionis optimæ tractatio, partim eſt therapeutica, partim ſalubris* 4 b
*Cōſtitutio, quæ facit pulchritudinem quot rebus corrumpatur* ibid.
*Capitones qui* 5.b
*Caput cur ſit ex carne* ibid.
*de Comotica cogitur tractare medicus, vt inſeruiat fœminis nobiliſſimis* 2.b
*Corporis pulchritudinem curare pertinet ad medicum* 2.a
*Chinæ radix potius pinguefacit* 10 a
*Cyathus æneus quomodo curet ſugillata ſol.* 21.a
*Caro leporina ſeptem diebus commanſa facit ad colorem conciliandum* 17.a
*Cultus fœminarum qui ſit* 18.a
*Coſmotica, ſiue Exornatoria, & comorica quomodo differant* ibid.
*Cura cutis quotuplex* ibid.
*Cicatrices quid ſint* 20.a
*Cicatricum differentia* ibid.
*Cicatricum ſigna* ibid.
*Cicatricum prognoſticum* 20.b
*Cicatrices cur vt plurimū ſint nigræ* ibid.
*Cicatrices in lienoſis, cur nigreſcant* ibid.
*Cicatrices oculorum, cur ſint albæ* ibid.
*in Cicatricibus corporis humani cur non fiunt pili, vt in illis brutorum* 21.a
*in Cicatricibus inductis à morſu luporum, cur non renaſcantur pili* ibid.

*Carnes*

*Carnes demorſæ à lupis cur ſuauiores.ibi.*
*Cicatricum ſimplicium curatio* ibid.
*Cauarum cicatricum curatio* 21.b
*Cicatricum eleuatarum curatio* ibid.
*Cutis hominum,& brutorum in quo differat* 14.a
*in Cute ſola,cur omnis pulchritudo poſita eſſe videatur* ibid.
*Cutis vitia duplicia* ibid.
*Cutis vitia ſecundũ ſubſtantiam quæ ibid.*
*Coloris nomina* ibid.
*Cum dicebat Plat. colorem eſſe flammã, quid nomine flammę intelligebat* 14.b
*Colorum cauſæ* 15.a
*Colores quomodo fiant* ibid.
*Colorum differẽtiæ ex Pythagoricis ibid.*
*Colorum differentiæ ex Plat.* ibid.
*Color qui nam faciat pulchritudinem non eſt facile determinare* ibid.
*Color optimus pro pulchritudine eſt ex albo,& rubro* ibid.
*Color vitiatus quomodo variarum facultatum poſſit dici eſſe ſymptoma* ibid.
*Color qui facit turpitudinem* ibid.
*Colores recedentes ab optimo non ſunt morbi;ſed affectus orti à ſymptomate ſecundo* ibid.
*Coloris vitiati cauſæ* 15.b
*Color Scytharum* ibid.
*Corpora cur denigrentur à Sole, non autem ab igne* 16.a
*Corpora rara quomodo denigrentur ibid.*
*Color cur à ſomno vitietur* ibid.
*Color vitioſus ſponte cognoſcitur* ibid.
*Coloris praui natiui ſigna* ibid.
*Coloris aduentitij Signa* ibid.
*Coloris fucati Signa* ibid.
*Coloris praui naturalis Prognoſticũ ibid.*
*Color bonus boni ſanguinis indiciũ* ibid.
*Color malus mali ſanguinis indiciũ* ibid.
*Coloris mali curatio* ibid.& 16.b
*in malo Colore,quæ debeat eſſe victus ratio* ibid.
*Callorum varia nomina* 28.b
*Callorum definitio* ibid.
*Callus cum ſit caro mortua quomodo faciat dolorem* ibid.
*Callus an ſit morbus,vel ſymptoma ibid.*
*inter Callum pedis,& manus differentia ibidem.*
*Callorum cauſæ* ibid.
*Callorum Signa* ibid.
*Calli in manibus cur ſponte deſinãt ibid.*
*Callorum curatio* ibid.
*Callo deraſo quid ſupra imponendũ* 29.a
*Celſi locus correctus* 31.a
*Cutem capitis aliqui pro arbitrio mouent* 32.a
*Cutis frontis, cur ſola pro arbitrio moueatur* ibid.
*Color vnguium quis eſſe debeat* 35.a
*Coriarij cur non percipiant fętores* 37.a
*Caro quæ facit fœtorem oris in quot locis putreſcat* 39.a
*Comptoria Gal. eſt exornatoria Tertulliani* 18.a
*Corpus totum,vt dealbetur quæ adhibenda* 18.b
*Cutis cur non ſcindatur ab igne* 23.b & 24.a
*Cerebri humani proprietas* 37.a
*Cibi boni ſucci multo lethaliores, generant humores,& morbos* 40.b
*Corpora gracillima cur monogrammata dicerentur* 10.b
*Capilli flaui antiquitus amabantur à fœminis* 18.a

*D*

*Decoratoria quid ſit* 1.b
*Decoratoriæ definitionis conſideratio* ibid.
*Decoratoriæ,& cometicæ differẽtia ibid. & 2.a*
*Decoratoria circa pulchritudinem quomodo verſetur* 2.b
*Decoratoriæ, & cometicæ diuerſus conſiderandi modus circa pulchritudinẽ ſol.* 2.b
*Diſpoſitio ex quibus oriatur* ibid.
*Decoratoria quo tempore inuenta* 3.b

Decoratoria primum apud Aegyptios inuenta 4.a
Decoratoria ſub parte medicinæ practicæ collocatur 5.b
Dionyſius Eracleates præ obæſitate vix poterat reſpirare 9.a
Decoratoriæ vtilitas 3.b
Dealbatio totius corporis quibus fiat. fol. 18.b
in Dextra parte cur potius oriantur maculæ, quam in ſiniſtra 19.a
Dentes in lienoſis cur ſint nigri 21.a
Dropaciſmus in macie vtilis 13.b
Dropaciſmus quomodo fiat ibid.
Digiti breues indicant iecur exiguum. fol. 24.b
Dracunculus herba commanſus antequã deuorentur medicamenta impedit, ne eorum odor ſentiatur 42.a & b
Diogenes Cynicus melius eſſe dicebat inungere pedes, quàm caput, & cur 43.b
Decoratoriæ auctores 4.a
Deſcribere res clarè ſat eſt in medicina tyronibus tradenda 11.a
Dolor cur fiat, ſi pedes frigidi apponatur ad ignem 25.a

E

Experientia in quo differat ab Arte. fol. 2.a
Aegyptij inuentores vnguentorum 4.b
Exornatoria, ſiue coſmetica, & comotica quomodo differant 18.a
Exornatoria Tertulliani eſt comptoria Galeni ibid.
Ephelides maculæ quæ eſſent 19.a
Epicuri opinio de coloribus 14.b
Empedoclis opinio de coloribus ibid.
Empedoclis opinio de coloribus impugnata ibid.
Epicuri opinio de coloribus refutata. ibidem. & 15.a
Excrementorum fætor quotuplex 38.b
Excrementorum fętoris cauſa 40.a

F

Foeminis eripi non poteſt cura ſui cultus 18.a
Fœminarum cultus quid ſit 18.a
Flauities capillorum antiquitus amabatur à fęminis ibid.
Flauitiem capillorum amant Venetæ mulieres 18.a
Fucus latinorum quid ſit 18.b
mulieres Fucatæ quæ eſſent ibid.
Faciem quibus rubefacerent meretrices fol. 18.b
Faciei maculæ duplices ibid.
Faciei naturales maculæ, quæ, & quotuplices 19.a
Flauarum macularum cauſa materialis fol. ibid.
Facultatẽ ſecretricem aliquando videtur poſuiſſe Galen. 15.b
Ferrum cur in pedibus deteratur non autem caro ipſorum pedum 24.b
ad Faciem copioſiſſimos ſpiritus venire, ex quibus cognoſcatur 29.b
Furunculorum varia nomina 30.b
Furunculorum locus affectus ibid.
Furunculorum duo genera ibid.
Furunculi varoſi Signa ibid.
Furunculi varoſi curatio ibid.
Furunculi inflammatorij Signa ibid.
Furunculi inflammatorij curatio ibid.
Fętor, cur vltimo loco in decoratione tractetur 36.b
Fœtore offenditur inter alia animalia ſolus homo ibid.
Fœtor cur nõ percipiatur à coriarijs. ibid.
Fœtorem ex ſe mittit, & homo, & animalia bruta 38.a
Fœtere maxime poteſt homo inter cætera animalia 38.b
Fœtebant ſecundum totum Oxalij populi ibid.
ob Fętorem lemniæ mulieres fugiebantur à viris ibid.
Fœtor oris, & Narium quando ſit, & non ſit morboſus ibid.

*Fœtor Axillarum* ibid.
*Fœtor pedum caret nomine* ibid.
*Fœtor excrementorum quotuplex* ibid.
*Fœtor ſorditiei corporis* ibid.
*Fœtor eſt ſymptoma in genere affectuum præter naturam* ibid.
*Fœtor ſequitur actionem læſam, & quam fol.* ibid.
*Fœtor non ſemper putredini eſt iunctus & è contra* 39.a
*Fœtoris vniuerſalis cauſa eſt putrefactio, & inconcoctio* ibid.
*Fœtor oris, & narium à quo oriatur.* ibid.
*Fœtoris cauſæ* ibid.
*Fœtoris alarum nomen* 39.b
*Fœtor alarum horribilis, & vix aliquãdo ferri poſſit* ibid.
*Fœtoris pudendorum cauſa* 40.a
*Fœtorem pudendorum quomodo vitarent meretrices Romanæ* ibid.
*Fœtor quando incipiat apparere* ibid.
*Fœtor cur incipiat apparere poſt tempus coeundi* ibid.
*Fœtor pedum* ibid.
*Fœtor pedum qui fiat, cum pedes ſint frigidi* ibid.
*Fœtore pedum cur maxime laboret homo* ibid.
*Pedes cur minus fœteant mulieribus, quã viris* ibid.
*Fœtoris excrementorum cauſa* ibid.
*Fœtidi ſudoris cauſa* 40.b
*Fœces hominis cur magis fœteant, quam ille brutorum* ibid.
*Fœces horribiles fiunt ex pane nimium ingeſto* ibid.
*Fœces fœtentes ex ouis* ibid.
*Fœtoris ligna* ibid.
*Fœtoris prognoſticum* ibid.
*Fœtoris curatio* 41.a
*Fœtor ne fiat poſt Veneris vſum quid agendum* ibid.
*in Fœtore qui debeat eſſe victus* ibid.
*Fœtoris oris curatio* 41.b
*Fœtor totius corporis quo vnguento propelletur* 43.a
*Fœtor pedum quo vnguento curetur. fol.* ibid.
*Fœtor manuum quo vnguento curetur, fol.* ibid.
*Fœtor pudendorum quibus abigendus, ibidem*
*Fœtor pedum quibus tollendus* ibid.
*Fœtor excrementorum quomodo arcendus* ibid.

G

*Gratia flos animi ex Plotino* 2.b
*Guaiaci decoctum obeſis conuenit, fol.* 10.a
*Gracilia corpora cur monogrammata dicerentur* 10.b
*Gracilitas quid* ibid.
*Germanicus Imperator cruribus erat gracillimus* 11.a
*Gracillimi quidam ſunt inuenti qui cæteris rebus optimè valebant, & è contra* 11.a
*Gracilitas aduentitia ſit ne morbus, an ſymptoma, & quomodo* 11.b
*Gracilitatis cauſa* ibid.
*Gracilitatis cuiuſcunque ſigna.* 12.a & b
*Gracilia corpora quomodo diutius viuãt, quàm craſſa* ibid.
*Gracilitatis prognoſticum* ibid.
*Gracilitatis curatio* ibid.
*Gracilitatis victus ratio* 13.a
*Gracilitatis partium curatio* 13.b
*Gracilis pars an curari poſſit quomodo cognoſcatur* ibid.
*Gallicus ſapo qui eſſet* 30.b
*Gemurſa veterum, qui fuerit morbus. fol.* 35.b
*Gemurſa tempore Plinij deſijt* ibid.
*Gibboſis cur fœteat os* 39.a
*Graciles cur fiant tractantes hordeum. fol.* 12.a
*Galenus Ariſt. conciliatus* 29.b
*Gracilia corpora apud quaſdam nationes habentur pro pulchris* 10.b


Habituum

H

Habituum intellectus diuiſio 1.b
Hieronymi Cardani error 3.b
Hordeum tractantes cur fiant graciles. fol. 12.a.& b
Hydroorum varia nomina 31.a
Hydroa quando,& quomodo fiant. ibid.
Hydroa Hippocratis in quo differant à Sudaminibus ibid.
Hydroorum curatio,& ſigna 31.b
Homo id habet proprium inter alia animalia,vt fętore offendatur 36.b
Humani cerebri quæ ſit proprietas temperamenti 37.a
Homo inter alia animalia maxime fœtere poteſt 38.b
Homo cur fętore pedum maxime laboret fol. 40.a
Hominis fętores cur magis fœteant,quam illi brutorum 40.b
Homini à Natura bene forte conſultum eſſet ſi eum odoratu priuaſſet ibid.

I

Ioannis Goroppij de longitudine,& latitudine corporis pulchri opinio commendata 5.a
Iumenta emaciantur quando veſcuntur herbis rore madidis 10.a
Ieiunia nimia damnata à D.Baſilio 12.a
Imaginatricis mira opera 19.a
Inſtrumentum Odoratus,quod ſit ex Ariſtot. 37.b
Inſtrumentum Odoratus,quod ſit ex Gal. fol. ibid.
Ieiunantibus cur fęteat os 39.b

L

Labeones qui 5.b
Lacedęmonij vituperabant,& legibus plectebant obęſos 6.b
Lapides in corporibus humanis quomodo generentur 7.a
Lien vbi floret,vniuerſum corpus emaciatur 12.a
Lien optime aſſimilatur fiſco ibid.
Leporina caro ſeptem diebus commanſa facit ad colorem conciliandum 17.a
Lienoſis cicatrices cur nigreſcant 20.a
Lien eſt ſedes aquæ,& quomodo ſit intelligendum 20.b
Lienoſis cur dentes ſint nigri 21.a
Labeones qui 27.a
Labeonis,& Verrucoſi differentia ibid.
Læſiones paruæ pertinent ad partem de tuenda,non ad therapeuticam 28.b
Leproſitas vnguium quid ſit 34.b 35.a
Leproſitas vnguium quid indicet ibid.
Lemniæ mulieres præ fętore à viris fugiebantur 38.b
Lienoſi fętent 39.a

M

Medici damnati à Sueſſano de pulchritudine 3.a
Medicos habebat apud Aegyptios vnaquæque corporis pars 4.b
Medicus quomodo agere debeat de cometica 2.b
Monogrammata cur dicerentur gracillima corpora 10.b
Medicinæ tres partes vnde ortæ 1.a
Medicinæ partium nomina Ibid.
Medicus non tractat vitia ſecundum longitudinem 5.a
Mammoſæ mulieres quæ eſſent 5.b
Mulieres cur maxime pingues 7.b
Medicamenta ſubtiliantia, quæ, & quot operentur 9.b
Macritudo vnde dicatur 10.b
de Macie: vide de Gracilitate
Mulieres cur minus tententur ſciſſuris pedum quam viri 24.a
Mulieres cur careant pilis ibid.
Mirmecia, & Verruca in quo differat. fol. 26.b 27.a
Myrti folia à proprietate conferunt verrucis 28.a

*Mulieres lemnia præ fœtore à viris fugiebantur* 38.b
*Moſchus, & Antimolus toto vitæ tempore ſola aqua, & ficubus viuentes maximè fœtebant* 39.b
*Meretrices Romanæ quomodo arcerent fœtorem pudendorum* 40.a
*Mulieres cur minus tententur fętore pedum* ibid.
*Mulieres etiam antiquitus profitebantur vnguentorum compoſitiones* 43.a
*Milites vexilla aliquando odoribus infecerunt* 44.a
*Mulieres purpuriſſatæ, & fucatæ quæ fol.* 18.b
*Meretrices quibus rubefacerent faciem fol.* ibid.
*Maculæ faciei duplices* 19.a
*Maculæ ex appetitu prægnantium quomodo fiant, & ſola pictura occultantur ibidem.*
*Maculæ rubeæ quotuplices ſint* ibid.
*Maculorum cauſæ* ibid.
*Maculæ cur potius in dextra parte quam ſiniſtra oriantur* ibid.
*Macularum prognoſticum* ibid.
*Macularum curatio* ibid.

N

*NAſones qui* 5.b & 27.a
*Nicomachus. Smirneus præ pinguedine, neque ſe mouere, neque podicem tangere poterat* 6.a
*Nitorem quæ inducant* 17.a
*Nux indica Gracilitati quomodo conueniat* 12.b
*Narium amputatarum curatio* 26.a & b
*Nundinarum Romanarum tempore non fas erat tondere vngues* 33.b

O

*OCcaſio ſcribendi* 1.a
*Odores Ægyptiorũ inuentum.* 4.b
*Ordo Naturæ ſeruari debet in docendis rebus naturalibus* 4.b
*Obæſitatis varia nomina* ibid.
*Obæſitatis definitio* ibid.
*Obæſitas cur in mulieribus, & viris lædat fœcunditatem* 5.b
*Obæſiora corpora cur citius ſeneſcāt.* ibi.
*Obæſi cur minus appetant* 6.b
*Obæſorum pulſus* ibid.
*Obæſi quibus malis tententur* ibid.
*Obæſitas num impediat actiones menſis ibidem.*
*Obæſitas duplex* ibid.
*Obæſitas poteſt eſſe ſymptoma & morbus* 6.b
*Obæſitatis cauſæ* ibid.
*Obæſitas non neceſſario vitiat figuram fol.* ibid.
*Obæſitatis naturalis ſigna* 8.a
*Obæſitatis aduentitiæ ſigna* ibid.
*Obæſitatis prognoſticum* ibid.
*Obæſi cur, & quomodo minus viuant gracilibus* ibid.
*Obæſitatis curatio* 8.b
*Obæſorum ratio victus* ibid. & 9.a
*Obæſi difficulter ſubſtinent euacuationes per aluum* 10.b
*Obæſitatis crurum curatio* ibid.
*Odor ad pulchritudinem quomodo requiratur* 22.b & 23.a
*Ornatus mulierum qui ſit* 18.a
*de Odoris cauſis nullibi philoſophatus eſt Ariſt.* 37.b
*Odores quomodo generentur ex Theophraſto* 38.a
*Optimi odores cur fiant* ibid.
*Odorum differentiæ* 38.b
*Odor gratus qui ſit ex Plat.* ibid.
*Odor grauis quis ſit* ibid.
*Odorem mittant ne ex ſe animalia* ibid.
*Oxolię populi ſecundũ totum fętebāt.* ibid.
*Olere hircum apud veteres erat ignominioſum* ibid.
*Oris fętor* 39.a
*Olere ieiunium quid ſit* 39.b
*Ore quæ detinenda quando os fętet.* 41.b
*Oleum album Galeni quod ſit* 33.a

Odor

*Odor quomodo fiat ex opinione Platon. fol.* 36.b
*Odor neque fumus, neque vapor ex Ariſt. ſententia* ibid.
*Odorem eſſe puram qualitatem cur dixerit Auerr.* 37.b
*Odor quid ſit* ibid.
*Odoratus inſtrumentum ex Ariſt.* ibid.
*Odoratus inſtrumentum ex Gal.* ibid.
*Odor an a re odorabili ducatur ad nares* ibid.
*Odorum cur alij breuius alij longius ferantur* ibid.
*Odoris cauſæ* 40.a

P

*PVlchritudo duplex* 1.b.
*Pulchritudo naturalis duplex* ibid.
*Pulchritudinem animi curare ad Philoſophum pertinet* 2.a
*Pulchritudinem corporis curare ad medicum pertinet* ibid.
*Pulchritudinẽ facere de nouo ſolus Deus poteſt* 2.a
*Pulchritudo quid ſit ex Plat.* ibid.
*Pulchritudo quid ſit ex Ariſt.* 2.b
*Pulchritudo in qbus poſita ex Ariſt.* ibid.
*Pomponius Gauricus benè explicauit res pertinentes ad pulchritudinem.* ibid.
*Pulchritudo in quibus poſita ex Gal.* ibid.
*Pulchritudo cur potius ſit diſpoſitio, & non habitus* 3.a
*Pulchritudo, quam diſpoſitionem ſequatur* ibid.
*Pulchritudo non eſt conſtitutio, ſed ex cõſtitutione oritur* ibid.
*Pulchritudo cur ſenſus delectet* ibid.
*Pulchritudo quos ſenſus primo delectet. fol.* ibid.
*ad Pulchritudinẽ requiratur ne vox.* ibid.
*Pulcher nemo mal⁹ ex opinione Plat.* 3.b
*Pulchritudo ad fœlicitatem facit* 4.b
*Pulchritudo diuerſa in fœminis, & viris* ibidem.
*Pulchritudo vniuerſalis totius corporis in quibus poſita* ibid.
*Prado longioribus hominibus amputabat pedes* 5.a
*Pedones qui* 5.b
*Plato vt comprimeret nimiam pinguedinem elegit Academiam locum inſalubrem* 6.a
*Pinguedo à quo agente fiat, & quomodo dici poſſit fieri à frigore, & à calore fol.* 6.b
*Pueri cur pinguiores viris* 7.b
*Pinguedinis ſigna* ibid.
*Pinguedinis curatio* 8.a
*Philetas cous præ gracilitate cogebatur pondera ferre, ne à vento deijceretur* 11.a
*Pulchritudinis, & turpitudinis differentia* 3.a
*Pulchri corporis terminus ſecundum longitudinem qui eſſe debeat* 4.b
*Purpuriſſum quod eſſet* 18.b
*Pelles Arietum recenter decorticatæ iuuant ad ſugillata* 21.b
*ad Pulchritudinem quomodo requiratur odor* 22.b
*Pittacus Mytilenæus ſciſſuris pedum laborabat* 23.a
*Pompeia Neronis vxor quingẽtas aſellas ſecum ducebat, vt lacte earum eã deſieret* 18.a
*Pulchritudo vniuerſa cur in ſola cute poſita eſſe videatur* 14.a
*Pyrrhonicorum opinio de coloribus, & eadem refutata* 14.b
*Pythagoricorum opinio de coloribus, & eadem refutata* ibid.
*Platonis opinio de coloribus, & eadem approbata* ibid. & 15.a
*Plato cur diceret colorem eſſe flammam, et quid intelligebat nomine flamę.* ibid.
*Perſæ quem pulchriorem eſſe crederent. fol.* ibid.
*Pueri cur maxime tentẽtur ſciſſuris.* 24.b
*Pedes cur à contrectatione ſaxorum non ſedantur cum à cauſis internis afficiantur* ibid.
*Pueri cur maxime obnoxij verrucis* 27.a

Portu-

*Portulaca à proprietate confert Verrucis* 28.a
*Parthi fętent ore* 39.b
*Pelles hircorum cur magis fęteant quando magis fętent etiam hirci* ibid.
*Pudendorum fętoris cauſa* 40.a
*quomodo arceretur à meretricibus Romanis* ibid.
*Pudendorum fętor quando appareat, & cur poſt tempus coeundi* ibid.
*Pedum fętor* ibid.
*Pedum fętor qui fiat, cum pedes ſint frigidi* ibid.
*Panis nimius ingeſtus horribiles fęces facit* 40.b
*Plinij error* 43.a & b
*Pudendorũ fętor quibus abigendus* 43.a
*Pauimenta etiam vnguentis aliquando inuncta* 44.a

Q

*QVintus Galeni preceptor odore vini offendebat ęgros* 41.a

R

*REx quidam Hiſpanorum cum curaret deponere pinguedinem vſu herba lingua canis vocata obijt* 9.b
*Rubor vt partibus conciliaretur quę à veteribus adhibita* 18.b
*Rubeę Maculę quotuplices ſint* ibid.
*Reduuię varia nomina* 35.b
*Reduuia quid ſit apud feſtum* ibid.
*Reduuię, & Paronichij differentia.* ibid.
*Reduuię acceptiones* ibid.
*Reduuia primo, & ſecundo modo accepta quid ſit* ibid.
*Reduuię curatio* ibid.
*Reduuia tertio modo accepta qd ſit.* ibid.
*Reduuię cauſę* ibid. & 36.a
*Reduuię ſigna, & curatio* ibid.

S

*SEnſus cur delectetur rebus habentibus proportionem* 3.a
*Senſus qui pulchritudine delectetur.* ibid.
*in Sanitate optima ſit ne etiam opus adeſſe pulchritudinem* 3.a
*Sues cur hyberno tempore non amittant pilos* 7.b
*Suum corpora aliquando perforantur à Muribus, & prę obęſitate non ſentiũt.* ibid.
*Salita an faciant ad pinguedinem* 8.a
*Studentium corpora cur vt plurimum macra* 9.a
*Salacia animalia cur emaciata* ibid.
*Sciſſurarum nomina* 23.a
*Sciſſuris pedum laborabat Pittacus Mytilenęus* 23.a
*Sciſuręquid ſint* ibid.
*Sciſſurę ſunt ſolum ſymptomata* ibid.
*Sciſſurarum locus affectus* ibid.
*Sciſſurarum cauſę* ibid.
*Sciſſurę cur non oriantur in manibus ex febribus ardentibus* 23.b
*Sciſſurę cur non inducãtur à frigore.* ibid.
*Sordes à corpore quibus medicamentis amoueantur* 17.a
*Superciliorum duplex cura* 18.a
*Supercilia quo medicamẽto denigrarentur apud veteres* ibid.
*Supercilia quibus denigrentur apud recentiores* ibid.
*Simonis Portij opinio de coloribus* 14.b
*Senes cur nigreſcant* 15.a
*Sympathia inter manus, pedes, & iecur reperitur* 24.a
*Sciſſurarum ſigna* 25.a
*Sciſſurarum prognoſticum* ibid.
*Sciſſurarum cura* ibid.
*Sillius Italicus ob dolorem calli vitam inedia finiuit* 28.b
*Serui, qui habent callos in pedibus habendi ſunt pro morboſis* ibid.
*Sapo Gallicus qui eſſet* 30.b
*Saponis Gallici duo genera* ibid.
*Sapo vtilis varis* ibid.
*Sudaminum varia nomina* 31.a
*Sudamina quando, & quomodo fiant ſol.* ibid.

Suda-

*Sudamina quomodo differant ab hydroÿs Hipp.* ibid.
*Sudores quando vlcerare poſſint* ibid.
*Seruius damnatus* ibid.
*Sudaminum ſigna* ibid.
*Sudaminum curatio* ibid.
*Senectus cur rugis tentetur* 32.a
*Sal quomodo curet vngues* 34.b
*Sorditiei vnguium cauſa* 40.a
*Sorditiei vnguium curatio* ibid.
*Sues cur delectentur & luto & ſtercore fol.* 36.b
*Sudoris fetidi cauſa* 40.b & 41.a
*Stercoris fetor quibus tollatur* 43.b
*Sudoris fetor quibus tollatur* ibid.

T

*Turpitudo quid* 3.a
*Turpitudinis, & pro Turpitudinis differentia* ibid.
*Turpitudo cutis tractata in morbis Cutaneis* 4.b
*Teſtes paruos in pueris ob ſceleſtiſſimos vſus amabat antiquitas* 10.a
*Teſtes magnos habere turpiſſimum erat antiquitus* ibid.
*Teſtium obeſorum curatio* 10.b
*Turpitudinem qui color faciat* 14.a
*Thapſia quomodo curet ſugillata* 22.a
*Theophraſti opinio de modo generationis odorum* 38.a
*Tertulliani opinio de modo quo odor ducatur ad cerebrum* 37.a

V

*Veterinarÿ medici curant pulchritudinem corporis brutorum* 2.a
*Vox requiratur ne pro pulchritudine.* 3.a
*Vnguenta Aegyptiorum inuentum* 4.a
*Vtilitas Decoratoriæ* ibid.
*Vitia ſecundum magnitudinem duplicia fol.* 4.b
*Vitia ſecundum longitudinem ſunt incurabilia* 5.a
*Venter cur magis pingueſcat* 5.b
*Venus incommodat pinguedini* 8.a
*Vibicum ſigna* 22.a
*Vibicum prognoſticum* ibid.
*Vibicum curatio* ibid.
*Vibices oculorum quomodo curãdæ* 21.b
*Vitia cutis ſecundum ſubſtantiam quot ibidem.*
*Venetæ mulieres amant flauitiem capillorum* 18.a
*Vibicum nomina varia, Deſcriptio, Generationis modus, & cauſa* 22.a
*Voluptas quid* 25.b
*Verrucarum varia nomina* 26.a
*Verrucæ cur dicantur acrochordones.* ibi.
*Verrucæ penſiles* 26.b
*Verrucarum deſcriptio* ibid.
*Verrucoſi qui* ibid.
*Verrucoſi, & labeonis differentia* 27.a
*Verrucarum differentia* ibid.
*Verruca, & Myrmecia in quo differant ibidem.*
*ex Celſo Verrucarum differentia* 27.a
*Verrucæ an ſymptomata ſint, an morbi ibidem.*
*Verrucarum locus affectus* ibid.
*Verrucarum Cauſa* ibid.
*Verrucarum ſpecies ex Auic.* ibid.
*Verrucis quomodo pueri maxime ſint obnoxÿ* 27.b
*Verrucarum ſigna* ibid.
*Verrucarum curatio* 28.a
*Varorum nomina.* 29.a
*Varorum deſcriptio* 29.b
*Varorum, & Verrucarũ differentia.* 29.b
*Vari cur potiſſimum in facie oriãtur.* ibid.
*Varorum genera* ibid.
*Varorum cauſæ* ibid.
*Varorum ſigna* 30.b
*Varorum curatio* ibid.
*Varoſi furunculi ſigna* 30.b
*Vngues facere ad pulchritudinem* 33.a
*Apud Antiquos erãt mulieres, quæ ſolum curabant vngues* ibid.
*Vngues fiunt ex cute* ibid.
*Vngues Aethyopum cur nigræ* ibid.

*Vnguium materia* ibid.
*Vnguibus minimis inter cætera animalia cur ſit donatus homo* ibid.
*Vngues ſunt vt clauſuræ neruorum* ibid.
*Vngues ad quem finem facti* ibid.
*Vngues quot debeant habere, vt faciant pulchritudinem* 33.b
*Vngues quibus cauſis adimantur* ibid.
*Vngues in febribus pernicioſis cur ex toto decidant* ibid.
*Vngues morituris quomodo augeantur.* ibid.
*Vnguium caſus ſigna* ibid.
*Vnguium caſus curatio* ibid.
*Vngues cur nimium augeantur* 34.a & b
*Vnguium nimij incrementi curatio* ibid.
*Vngues quibus diebus tondere nefas eſſet.* ibid.
*Vngues quomodo vitientur in figura* ibid.
*Vnguium curuatarum materia* ibid.
*Vngues cur molleſcant ab igne* ibid.
*Vnguium curuatarum curatio* ibid.
*Vnguium leproſitas quid ſit* 35.a
*Vnguium leproſitatis ſigna* ibid.
*Vnguium leproſitas quid indicet* ibid.
*Vnguium leproſitatis curatio* ibid.
*Vnguium ſorditiei cauſa* 35.a & b
*Vnguium ſorditiei curatio* ibid.
*Vnguium color quis eſſe debeat* ibid.
*Vitium coloris vnguium, quid ſit* ibid.
*Vngues cur fiant pallidi* ibid.
*Vngues cur fiant rubei* ibid.
*Vngues cur fiant nigri* ibid.
*Vngues cur nigreſcant inchoantibus febribus interpolatis* 35 b
*Vngues cur nigreſcant in citò perituris* ibid.
*Vnguium vitiati coloris curatio* ibid.
*Vrina retenta magis fætet, quàm fœteat ſtercus* 40 a
*Vrina fœtida ex vſu allij, & aniſi* 40.b
*Vnguento roſato ſi quis prius vngatur nõ percipit alios odores* 42.b
*Vnguentum Antiquorum quid eſſet* 42.b & 43.a
*Vnguenta recentiorũ diuerſa ab vnguentis Antiquorum* ibid.
*Vnguentum vnde dictum* ibid.
*Vnguenta in Aegypto prius fuerunt ex myrrha præſertim ſtacte* ibid.
*Vnguenta, quo tempore inuenta* ibid.
*Vnguentorum compoſitores* ibid.
*Vnguentorum cõpoſitiones antiquitus mulieres etiam profitebantur* ibid.
*Vnguenta erant propria omnibus partibus antiquitus* ibid.
*Veteres in componendi vnguentis luxurioſi, & copioſi* ibid.


FINIS.

# HIERONYMI MERCVRIALIS DE DECORATIONE

## Tractatus locupletiſſimus.

## PROOEMIVM.

QVICVNQVE aliquid memoria dignum ſcriptis tradiderunt: in id conueniſſe videntur: bona, quę fęlicitatem faciunt, duum eſſe generum: alia externa, alia verò interna: Et internorum alia eſſe, quæ ad animum ſpectant, alia verò, quæ ad corpus. Bona animi procurare, & augere ad philoſophum ſpectare omnes fatentur: ſicut bona corporis cuſtodire & augere, vnius Medici videtur eſſe munus. Cum autem bona corporis, vt docuit Ariſtoteles 1. Rhetor. cap. 5. tria potiſſimum ſint, ſanitas, Robur, atque Pulchritudo: tres Medicinæ factæ ſunt partes: quarum illa, quæ ſanitatis curam gerit, dũ abeſt ſanitas, θεραπευτικὴ, ſiue curatrix vocata eſt, dum autem præſens eſt, ὑγιεινὴ, ſeu ſalubris Medicina nuncupata reperitur: quæ autem robori comparando, & cuſtodiendo ſtudet γυμναστικῆς, nomen adepta fuit: quæ poſtremo pulchritudinis curam habet, κοσμητικὴ à Græcis, à Latinis Decoratoria, ſiue exornatoria vocata eſt. De qua poſtrema Medicinæ parte, vt hoc tempore vobis tractarem, tria me impulerunt. Primum fuit, quòd hæc pars Medicinæ, & à veteribus, & à recentioribus, ita ieiunè tractata inuenitur; vt ferè nomen ipſius deletum eſſe videatur. Alterum fuit, quod pars ſalubris ita perfectè, & exquiſitè tractata eſt, tum à veteribus, tum à recentioribus, vt nihil illi iure addi poſſit. Gymnaſticam poſt veteres, nos neque forſan ſine gloria, neque ſine fructu tractauimus: vt iure quodam ad nos ipſos ſpectare videatur, hanc artem Decoratoriam penè abolitam renouare & docere: immo, cum diuinus Plato in Gorgia ſcribat, Coſmoticam Medicinæ partem, quæ veram pulchritudinem tuetur, eſſe partem Gymnaſticæ artis: muneri noſtro forſan deeſſe iudicabimur, ſi hanc partem omittamus. Tertium fuit vtilitas, ne dicam neceſſitas, quæ ab hac arte ſperanda eſt ab omnibus Medicis: ſi diligenter apprehendatur. Et ne vllo tempore poe-

niteat vos,operam huic ſtudio ſtrenuè nauaſſe: priuſquam ad particularia deueniam,ſtatui quædam præmittere,quæ deducere poterunt vos in notitiam, & vtilitatis,& dignitatis totius huius artis. Erunt autem quæ tractabimus in vniuerſum hæc: Primo quid ſit ars hæc Coſmetica, ſiue Decoratoria: ſecundo loco,quæ fuerint ipſius incunabula,& principia: quive auctores. Tertium erit,quis ſit vſus,& quæ commoditas ipſius. Quartò & vltimò declarabimus,quæ nam pars Medicinæ ſit hęc ars. His enim ante alia diligenter peſpectis, non dubito quin viam ſtratam habituri ſitis ad intelligendum omnia,quæ ad hanc artem ſpectāt.

## *Quid ſit ars Coſmetica, ſiue Decoratoria, & quod eius ſubiectum,& multa de pulchritudine,et turpitudine proponuntur. Cap. Primum.*

VT igitur auſpicemur. Decoratoria ars,ſiue vt Galenus vocat primo de med. local. cap. ſecundo, Coſmetica nihil aliud eſt,niſi habitus intellectus factiuus, pulchritudinis naturalis corporis humani conſeruatiuus,& inſtauratiuus. Eſt hæc ars habitus intellectus, quia vt locupletiſſimè docet Ariſtoteles ſexto Ethicorum; omnis ars cum ratione aliqua facta, eſt habitus intellectus, ex frequentatis actionibus comparatus. Sic enim dicebat Plato in Gorgia, coquinariam eſſe experientiam, ſiue peritiam experientia comparatam: non autem artem ratione conſtitutam. Et quia habitus intellectus alij ſunt actiui,alij ſpeculatiui,alij factiui:hęc ars minimè eſt habitus actiuus,aut ſpeculatiuus, Quia huiuſmodi habitus,dum operantur, poſt operationem nihil permanens,nihil firmum relinquunt: contra autem habitus factiui. Vnde, cum hæc ars poſt ſui operationem ſemper aliquid relinquat, facilè colligitur habitum verè factiuū eſſe. Quoniam autem habitus quilibet factiuus circa aliquid neceſſario verſatur,quod quodam pacto facere videtur: ſummo iure additum eſt, verſari hunc habitum circa pulchritudinem: quæ cum duplex ſit, adulterina, & falſa: altera verò vera, hæc ars circa ſolam veram pulchritudinē verſatur: atque hic eſt verus character,quo ars Decoratoria à Comotica ſiue Comptoria differt,ſcilicet quod ars Comotica,ſiue comptoria verſatur circa pulchritudinem meretriciam,ſpuriam,& adulterinam: propter quod non ſolùm à Platone, à Clemente Alexandrino libro 3. pædag. cap. 2. & tertio eſt vehementer refutata: verumetiam à Galeno noſtro tanquam Medico parum cōueniens,damnata libro 1. de med. local. loc. citato. Eſt autem pulchritudo naturalis adhuc duplex, alia animi, alia corporis. Pulchritudinem animi curare, cuſtodire, & augere, vel ſolus Philoſophus debet, vel Medicus

dicus habitu Philoſophi indutus; vt Galenus feciſſe videtur in libro de cognoſcendis,& curandis animi morbis. Cœterum pulchritudinē naturalem corporis curare, ad ſolum Medicum pertinet, & propterea ad artem decorandi, vt iure in deſcriptione addita ſit particula, corporis. Cœterum quia in corporibus etiam brutorum ſua pulchritudo reperitur, circa quam artifices varij, & præſertim Veterinarij Medici verſantur, vt hæc ars noſtra diſtingueretur à Veterinarijs, & alijs: non ſine ſumma ratione addidi, particulam, humani. Poteſt autem quilibet artifex circa artem ſuam, ſeu ſubiectū artis variò modo verſari, vel conſeruando, vel efficiendo, vel reparando. Sed hæc ars circa pulchritudinem verſatur, non quidem eam faciendo: nam ſolus eſt Deus omnipotens, & natura, quæ, vel qui pulchritudinem in corporibus facit: Medicus verò ille eſt, qui vel amiſſam quodammodo recuperat, vel præſentem ab omnibus iniurijs tuetur, vt ex hac viua artis Decoratorię anatome intelligere facilè poſſitis ſubiectū, circa quod verſatur hæc ars, nullū aliud eſſe, niſi corpus humanū: quatenus pulchritudinis capax eſt. Fuit autem ſententia Platonis in Gorgia, artes differre à peritia, & experientia in hoc, quod experientia minimè inueſtigat naturam, & cauſſas proprij ſubiecti: ſed ars illa eſt, quæ inueſtigat, & diligenter perquirit, tū naturam proprij ſubiecti, tum cauſſas ipſius. Natura ſubiecti huius artis eſt ſola pulchritudo naturalis. Quare operæ pretium eſt, vt pulchritudinis naturam, & cauſſas omnes perſcrutemur. Sed priuſquam hoc agamus, dubium, quod occurrit, diluere oportet: ſcilicet, vtrum verum ſit, comoticam artem ad Medicinā minimè pertinere. Nam duo ſunt, quæ videntur perſuadere poſſe, etiam ad Medicinam huiuſmodi artem ſpectare: Primum, quia Plato in Gorgia comparans coquinariam & comptoriam artes, ſub perſona Socratis dicebat: ſicuti coquinaria ſubiecta eſt Medicinæ: ita quoque comptoriam artem ſubiectam eſſe Gymnaſticæ: vnde ſi Gymnaſtica eſt pars maxime medico neceſſaria: neceſſarium videtur etiam, eam à Medico tractari debere. Aliud argumentum eſt, quod Auicenna, qui fuit Medicus Illuſtriſſimus in 7. fen libro 4. ita permiſcuit Comotica præcepta cum Decoratorijs, vt videatur vnam, atque eandem ambas feciſſe: & propterea non minus ad Medicum ſpectare de vna, quàm de altera tractare. Reſpondendum eſt, id quod reſpondet Gal. lib. 1. de local. Med. cap. 2. nimirum artem comoticam tantam habere in ſeipſa turpitudinem: vt non magis debeat Medicus de hac tractare, quàm de venenis: ſed cum habeat etiam non paruam affinitatem cum arte Coſmetica, & proinde cum medicina: fit vt quemadmodum dicebat Galenus, debeat Medicus interdum non principaliter, ſed per accidens, & ſecundariò tractare: niſi etiam dicere placeat, quòd ſcribit Galenus loco citato, ſcilicet Medicū cum ſæpe principibus, atque fœminis nobiliſſimis inſeruire cogatur, neceſſario debe-

re hanc artem, non propter ſe, ſed propter alia,ſeu alios de Comotica tractare. Nunc igitur ſequitur, vt quod nuper dicebam inueſtigemus, quę ſit natura pulchritudinis. Nam veteres plerique eam ſententiam ſectati ſunt: vt crediderint, pulchritudinem nil aliud eſſe, niſi commenſurabilitatem quandam totius ad partes, & partium inter ſeſe cum gratia coloris. Sed grauiſſimus author Plotinus 6. Aeneade libri primi refutare conatus eſt hanc veterum ſententiam; eò quod ſi hæc eſſet natura pulchritudinis, ſequeretur, nullam partem corporis ſeparatim pulchritudinem habere poſſe,quod tamen falſiſſimum eſt, quia,& pulchra manus,& pulchra facies,& aliæ huiuſmodi partes propria pulchritudine potiri dicuntur. Plato autem, & in Gorgia, & in Phædro, & in Hippia,poſtquam refutauit ſophiſtarum opiniones: hāc definitionem pulchritudinis attuliſſe viſus eſt: ſcilicet eam eſſe gratiam quandam,viſū, auditum, & mentem delectantem: quam gratiam Plotinus loco citato vocauit appoſitiſſimè florem animi. Ariſtoteles autem lib.7. phyſic. text. 17. dixit: pulchritudinem non aliud eſſe, niſi proportionem quandam extremorum, & mediorum membrorum, quam pulchritudinem in Poetica cap.7. dixit ſitam eſſe in ordine, & magnitudine. Alcinous etiam Platonis ſectator dixit, pulchritudinem poſitam eſſe in ordine, modo, & ſpecie. Cęterum Galenus lib.1. de vſu partium cap.9. dixit, pulchritudinem nihil aliud eſſe, niſi optimam quandam corporis conſtitutionem, quæ actionibus iudicatur, non autem colore, non carnis mollitie, quemadmodum iudicat ars Comotica, hoc eſt, ars fucatrix. 5. autem de placitis Hipp.& Plat.cap.3.dixit: pulchritudinem nihil aliud eſſe, niſi conſtitutionem, & aptam membrorum inter ſeſe cōnexionem. Sed quia connexio eſt quiddam compoſitum, aut ſaltem compoſitam rem aliquam ſignificat; ea propter idem Galenus lib. ad Thraſyb.c. 14. explicare intendens diligentius quid ſit ipſa pulchritudo: dixit, eam eſſe conſtitutionem ex connexione membrorum decenti colore, congrua carne,& quibuſdam alijs conſtantem. Quæ aliæ res ſunt magnitudo, numerus, ſitus, & figura. Quæ omnia qualia, quanta, quo ordine, & quo ſitu eſſe debeant, declarauit nobis, & Vitruuius lib.3.cap.1.& Pli. lib.7.cap.17. Et diligētiſſime omnium ætate noſtra Albertus Durerus, & Pomponius Gauricus lib. de ſymmetrijs. Ex ijs, quæ hactenus intelleхiſtis circa aliorum de pulchritudine ſententias, colligo definitionem pulchritudinis hoc modo dari poſſe, vt ſit, Diſpoſitio, ſeu forma quædam, ex optima corporis conſtitutione orta, ſenſui grata. Cur dixerim Diſpoſitionem, & non potius habitum, attendite. Nam cum ſit neceſſarium genus adferre, ſub quo pulchritudo contineatur: nullum accōmodatius inuenitur, quàm forma accidentalis, id eſt diſpoſitio: quippe quæ in prima ſpecie qualitatis locata reperitur. Cur autem non potius habitus nuncupetur, ratio in promptu eſt, quia pulchritudo corporis

non

non eſt res admodum ſtabilis: ſed momentanea, & vt dicebat Seneca in Hipp. fugax. Quare ſummo iure dicta videtur Diſpoſitio. Oritur autem omnis diſpoſitio ex aliqua qualitatum primarum conſtitutione: ſed quia conſtitutio hæc modo bona eſt, modo deterior: pulchritudo non conſequitur quamlibet conſtitutionem, ſed optimam. Sed video dicturum eſſe aliquem: cur non potius dixerim, quemadmodum Galenus, eam eſſe optimam conſtitutionem: hoc autem non dixi, quia optima conſtitutio eſt quidem cauſſa pulchritudinis, ſed non ipſa pulchritudo. Solet enim Galenus ſæpe deſcriptiones accidentium adferre per ſuas cauſſas: quod nos hoc in hoc loco minimè faciendum eſſe iudicamus. Dicitur poſtremò ſenſui grata. Primò, quia vt ſapientiſſime dixit D. Thom. prima ſummæ quæſt. 5. art. 4. Senſus cum poſitus ſit in quadam proportione, ſemper ijs rebus delectatur, quæ habent inter ſe proportionem. Et ideo dicebat Angelicus Doctor, pulchritudinem hac ratione ſenſus delectare. Dixi enim ſenſui in vniuerſum: quia, tametſi pulchritudo potiſſimum oblectet ſenſum viſus: attamen delectat quoque aliquo pacto alios ſenſus, ſi non immediatè, ſaltem viſu ipſo mediante. Auguſt. Sueſſanus lib. ſuo de pulchro cap. 34. damnat Medicos, quod deſcribentes pulchritudinem nuſquam commemorauerint vocem: quaſi vox etiam partem habeat in pulchritudine: quẽadmodum, & aliæ qualitates. Sed dupliciter errauit magnus hic Philoſophus. Primo, quia vox minime neceſſaria eſt ad pulchritudinem conſtituendam: & inde apparet, quia corpora pulchra, etiam dum tacent, pulchra ſunt. Secundo, quia tametſi Medici expreſsè non meminerint vocis: attamen ad optimam conſtitutionem ſimilarium, & inſtrumentalium partium neceſſariò ſequitur etiam accommodata, ac iucunda vox. Ex hac pulchritudinis pictura facilè colligitur, quid ſit turpitudo eſt forma accidentalis ex optima corporis conſtitutione orta, atque ſenſui grata: quis non intelligit; turpitudinem, ſeu deformitatem eſſe formam accidentalem ex praua corporis conſtitutione ortam, atq; ſenſui ingratam? vt quemadmodum pulchritudo eſt effectus ſanitatis, ſicut dicebat Galenus libr. ad Thraſyb. 14. Sic etiam turpitudo ſit effectus morbi alicuius. In eo tamen differens à pulchritudine, quod in ea conſtituenda opus eſt omnia conueniant, quæ faciant pulchritudinem: in turpitudine autem inducenda, vel paucæ res, vel vna ſola ſufficiens ſit. Quamobrem cum nos de pulchritudine recuperanda, vel conſeruanda tractaturi ſimus: poſtulabat rei ratio, vt etiam de turpitudine abolenda, & de cauſis ipſius agamus. Sed circa definitionem pulchritudinis oritur ſingulare, & iucundum problema, ſcilicet: vtrum neceſſarium ſit eos, qui ſanitate optima fruuntur, etiam neceſſariò pulchros eſſe: & vtrum qui ſani ſunt à natura, & pulchri: ijdem etiam neceſſario boni ſint. Nam ſi experientiam, quæ rerum magiſtra eſt, ſpectemus:

quo-

quotidie videntur homines, qui & boni,& turpes,ac malè ſani ſunt: videntur è contra multi maximè ſani,robuſti,qui tamen,& turpes,& praui ſunt: ita vt experientia nulla demonſtret rem certam, & conſtitutam in hoc genere haberi. Ex altera parte non deſunt rationes,non deſunt authoritates: quæ probant ſemper ſanos, & pulchros, & bonos eſſe. Ratio in primis illa efficaciſſima eſt: quòd ſanitas nihil aliud eſt, niſi optima conſtitutio corporis, tum in ſimilaribus, tum in diſſimilaribus. Similiter pulchritudo eſt forma orta ex hac conſtitutione: vt videatur hoc eſſe neceſſarium, vt qui optimè conſtituti ſunt, hoc eſt ſani, ijdem etiam pulchri ſint. Præterea fuit ſententia Ariſtotelis 14. ſect.probl.1. & alibi, animam noſtram, ſiue mores ipſius ſæpe corporis temperaturam ſequi. Quæ opinio vſque adeo valuit apud Galenum noſtrum, vt libellum integrum ediderit, in quo probat animi mores ſequi corporis temperaturam. Qua ratione, vt ego puto,compulſi plerique Platonici, immo verò ipſe Plato in Phædro, dixerunt: neminem pulchrum malum eſſe poſſe. In hac rei obſcuritate puto ego ita ſtatuendum eſſe. Sanitatem corporis,aut exactam,& perfectam eſſe,aut imperfectam,& deficientem: ſic pulchritudo, aut perfecta eſt, aut deficiens à perfectione: vbi ſanitas perfecta eſt, ſum huius ſententiæ,neceſſarium eſſe,vt ibi etiam adſit pulchritudo: quia vtraque, vt audiuiſtis, poſita eſt in optima, & exquiſita conſtitutione. Et hæc ratio, vt hoc obiter dicam, me impulit ad credendum ſemper corpus Chriſti ſeruatoris noſtri fuiſſe pulcherrimum,quandoquidem corpus illud perfectiſſima temperatura, & ſanitate donatum fuit: vt conſequenter credendum ſit etiam pulcherrimum fuiſſe. Quanquam ſcio non defuiſſe inter veteres patres,qui aliã ſententiam ſecuti ſunt: vt fuit Clemens Alexandr. libro 3. pædagog. cap.1.in fine,vt fuit Origenes,Cyrillus,& forſan etiam Beatiſs.Thom. in 44. Pſalmum. Vnde etiam poteſtis colligere vehementer erraſſe Hieron. Card. qui in Comment.quadripartiti Ptol. ſcriptum reliquit, neſcio quo authore, Chriſti vultum fuiſſe lentiginoſum. Sed hæc obiter.

## *De ortu,& auctoribus Coſmeticæ artis. Cap. II.*

NVNC videamus,quæ fuerint artis decoratoriȩ primordia. De quibus cum nihil certum apud ſcriptores inueniam, ſuſpicor hanc artem eò tempore inuentam,& medicinæ coniunctam fuiſſe,quo etiam Gymnaſtica,& reperta,& medicinæ coniuncta fuit. Ad hoc autem credendum illud me inuitat: quod Plato in Gorgia prodiderit decoratoriam artem eſſe Gymnaſticæ partem. Etſi etiam aliquid huic ſententiæ addere licet, puto primum omnium hanc artem apud Aegyptios originem habuiſſe.

buiſſe. Primò quia,vt ſcribit Herod. lib: 2. Aegyptus primis illis temporibus adeò Medicis abundabat: vt vnaquæque corporis pars proprios Medicos haberet, oculi, aures, (ſit mihi venia) etiam podex. Secundò fuit, quia vt pleriſque in locis ſignificauit Hippocrates, & poſt Hippocratem Atheneus libro 15. dipnoſoph: Vnguenta, odores, coronæ, & alia, quibus pulchritudo ornatur, & augetur, Aegyptiorum inuenta fuere. Neque valet quòd hæc potius pertineant ad Comoticam, quàm ad Coſmeticam: quoniam his etiam vtitur Decoratoria ars: ſed alio modo, & alia ratione. Habuit quoque hæc ars omni penè tempore, atque omni penè ætate autores, qui eam excoluerunt, quique ſcriptis, eam aliquando commendarunt. Antiquitus Cleopatra fuit in Aegypto nata, Crito erit à Galen. citatus, Moſchio, inter Arabes ſcripſit de Arte decoratoria Auicen. Rhaſeſ. poſterioris temporis Chirurgi penè omnes, ſed infæliciter, vt Nicol. Florentinus, Gordonius, Gabriel Fallopius. qui cum magna laude, & fructu in hoc gymnaſio profeſſus eſt.

## *De Vtilitate huius artis.* Cap. III.

DE vtilitate, ſeu commoditate, non eſt, vt quicquam dicam, quandoquidem habetis Galenum, qui primo de med. loc. cap. 2. ſcribit artem Decoratoriam, non ſolum conferre ad ſanitatem ipſam: verum etiam in ea retinēda maximam partem habere. Addo & ego hanc artem vtiliſſimam eſſe, propter ciuiles omnes conſuetudines: quia ſicuti gratum eſt omnibus, cum ijs verſari, qui pulchri ſunt: ita quoque dedecus eſt pulchritudinem naturalem contemnere, obſcurare, & quaſi defædare. Sed ſi, quemadmodum dicebat Galenus lib. ad Thraſybulum, tria ſunt corporis bona, ſanitas, robur, & pulchritudo, atque hæc bona conferunt ad fælicitatem humanam comparādam, quam etiam omnes exoptare dixit Ariſtoteles 1. Eth. quis non videt, hanc artem ad fęlicitatem, etiam comparandam pertinere?

## *Sub qua Medicinæ parte collocetur.* Cap. IIII.

QVAE pars Medicinæ ſit ars Decoratoria, non erit etiam difficile cognoſcere, poſtquam Galenus noſter locis citatis dixit hanc artem Medicinæ partem eſſe: quæ cum diuiſa ſit in theoricam, & practicam: ad practicam pertinere ſatis euidens eſt: vt etiam nos rem minimè alienam à munere noſtro fecerimus; qui partem practicam profitemur. Cum autem practica in duas partes ſecetur, in curatoriam, atque ſalubrem,

lubrem, ſeu tuendæ valetudinis artem: ſum huius ſententiæ, decoratoriam artem pertinere, partim ad curatoriam, partim ad artem tuendæ valetudinis. Nam ſi, vt ſcribit Galenus libro de tuend.valet.cap.5.tractatio optimæ conſtitutionis, partim therapeutica eſt, partim ſalubris, facile eſt hinc colligere quodam pacto decoratoriam artem, quæ verſatur circa optimam conſtitutionem, eſſe partim curatoriam, partim ſalubrem. Accedit etiam artificem decoratorium, non ſolum operam dare pulchritudini conſeruandę: verum etiam turpitudini auferendæ, quod cum fieri non poſſit ſine cognitione, & ſine ademptione eorum morborum, qui turpitudinem faciant: quis non intelligit hac ratione pertinere ad Curatoriam facultatem? ſicuti ad artem tuendæ valetudinis pertinet: cum verſetur circa eam optimam conſtitutionem tuendam, quę facit ipſam pulchritudinem. Habetis igitur quid ſit ars Decoratoria; quid pulchritudo, quæ fuerint initia huius artis: quæ eius commoditas: quot authores habuerit: & quomodo ad Medicinam referenda. Sequitur vt ad rem propius accedamus, hoc eſt, vt pulchritudinis curandæ, & reparandæ particulatim rationem exponamus. Quæ pulchritudo, etſi varia, atque diuerſa ſit in fœminis, atque in viris, vt docuit Plot. 6. Enneade lib. 1. erit tamen vnica ratio, qua incedendum erit nobis in vtraq; pulchritudine curanda. Quæ ratio, quoniam partim circa vniuerſalem corporis pulchritudinem verſatur, partim verò circa particularem, ſeu partium formam: initium capiemus ab vniuerſali.

## *Quot vitijs pulchritudo corrumpatur, & de quibus primo ſit agendum. Cap. V.*

CONSTITVTIO ea, quæ pulchritudinem facit corrumpi, & defœdari ſolet à multis rebus, à magnitudine, à colore, à cutis diſpoſitione, à numero, à figura, & à ſitu. Vniuſcuiuſque huius rei vitium poteſt in corpora humana turpitudinem inducere: & eò magis, ſi plura ſimul iungantur. Hęc autem non ſolum turpitudinem inducunt in vniuerſum corpꝰ: verum ēt in ipſius partes. Loquar autē prius de turpitudine vniuerſali, hoc eſt, de pulchritudine totius corporis viciata. Hæc autem, quia poſita eſt in magnitudine, colore, & in cute. De turpitudine cutis vberrimè alias tractaui in lectionibus de affectibus cutaneis. Quo circa quæ ſemel, & diligenter tractaui, iam non repetam. Loquar igitur de vitijs ſecundū magnitudinem, & colorem: in quo ſermone, etſi profitear decoratoria tantum tractare, non deero tamen oblata occaſione, ēt comptoria documenta immiſcere. Incipiam ergo à vitijs ſecundum magnitudinem, quę duo ſunt, alia in exceſſu, alia in defectu. Et videtur quędā ratio poſtulare, vt primum incipiam ab exceſſu. Sed video aliquem dubitare

poſſe,

Poſſe, cur non potius initium ſumam à vitio ſecundum colorem; ſiquidem pulchritudo videtur eſſe præcipuum viſus obiectum, & præcipuum viſus obiectum eſt etiam color, vt hac ratione primum locum videatur poſtulare color, non autem magnitudo. Reſpondeo, me hoc feciſſe propter iuſtas rationes. Nam magnitudo, & tempore, & natura, & dignitate videtur antecellere alijs accidentibus. quo fit vt Ariſtoteles in prædicamentis poſt ſubſtantiam de quantitate tractarit. Dicebat autem Galenus 6. de plac. 5. Medicum in docendis rebus naturalibus ordinem ipſum naturæ ſeruare, vt ſcilicet prius tractemus, quæ ſunt priora ſecundũ naturam; Accedit etiam, quòd tametſi color ſit obiectum viſus: tamen abſque magnitudine minimè videri poteſt; immo verò ſæpe videtur magnitudo ſine colore: exẽplum eſt, quia corpora, quæ videmus remotiſſima cuius coloris, & an colorata ſint, non exactè percipimus: ſed neceſſario videmus ea ſub aliqua quãtitate. Hinc intelligitur minimè perperam fieri, ſi prius tractentur vitia ſecundum quãtitatem: quemadmodum Auicen. & penè omnes alij pertractarunt.

## *De Obæſitate totius corporis, & partium.* *Cap. VI.*

DICITVR hoc vitium apud Græcos πολυσαρκία, vt 14. Method. & 1. de tuend. valetud. Sic etiam appellauit Cœl. Aurel. vocatur etiã interdum παχύτης interdum πιότης, Latini vocant modo corpulentiam, modo obœſitatem, modo pinguedinem. Cœl. Aurel. in fine lib. 5. de morb. diuturnis appellauit etiam καχεξίαν, malum habitum. Eſt hic affectus, ſeu hæc turpitudo, immenſa craſſities totius corporis lædens pulchritudinem, & actiones. Voco craſſitiem, quia, vt omnes ſciunt, magnitudo tres dimenſiones habet longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Secundum longitudinem ſi corpora excedunt, deturpatur quidem pulchritudo: quia ſic fiunt Gigantes: ſed hoc vitium à Medicis non tractatur; tum quia rariſſime contingit, & longiſſimis temporum interuallis; & ſi quando contingit, incurabile eſt vitium, niſi placeret facere, quod Prædo apud Galenum, qui longioribus hominibus pedes amputabat. Si augeatur corpus in immenſum ſecundum latitudinem, & profunditatem: hæc diſpoſitio appellatur craſſities, obœſitas, de qua tractaturi ſumus, vt iure pro genere à nobis poſita ſit craſſities, & quidem immenſa. Sed dicetur, quinam debet eſſe terminus longitudinis, & latitudinis corporis pulchri? Varij varia hac de re ſcripſerunt; ſed placuit ſemper mihi ſententia Ioannis Gorropij in ſua Gigantomachia, vbi ex ſententia Homeri colligit, longitudinem hominis pulchri debere eſſe quatuor cubitorum, & latitudinem vnius cubiti; vt ſi, vel excedatur longitudo, vel deficiatur ab ea, & ſimiliter, ſi excedatur latitudo, aut ab ea de-

ficiatur,vitia ſuboriantur pulchritudinem corrumpentia. Dictum eſt totius corporis,ad differentiam craſſitiei partium. Nam interdum contingit,vt,& in viris,& mulieribus vna pars craſſior fiat,quàm altera:qui homines non verè dicuntur obœſi. Nam ſi caput magnum habeant capitones dicuntur: ſi Naſum Naſones,ſi labium Labeones,Brochi. Si mammas,mulieres vocantur mammoſæ apud Plautum; ſi pedes Pedones. Nam hæc nomina ſunt nomina familiarum Romanarum, quæ adepta ſunt à vitio partis,quo maiores fuerant affecti. Eſt igitur obœſitas,& craſſities non partium,aut partis; ſed totius corporis: illud tamen animaduertendum,dum dico totum corpus,minimè intelligendum eſſe,quòd corpus æqualiter ſecundum totum euadat craſſum,quia magis ſemper venter pingueſcit: minus autem caput. Vnde qui plus iuſto ventrem craſſum habent peculiari nomine vocãtur προγαστέρες, Plautus vocauit ventroſos,ſed percunctabitur aliquis,qua ratione fiat,vt homines craſſiores euadant ſecundum ventrem,minus ſecundum caput. Ariſtot.5.ſect.problem.14. tradens huius rei rationem,ſcribit,ventrem idcirco magis pingueſcere,quàm alias partes: quoniam proximus eſt loco alimenti,quaſi perpetuo ſibi ſuppetat pinguedinis,ſeu materiæ copia. Sed præter hanc rationem eſt & alia,ſcilicet quòd venter locus calidiſſimus eſt. Vnde cum adſit materiæ alimentaris ingẽs vbertas: cum etiam magna vis adſit auctoris pinguedinis,nimirum caloris,iure fit,vt multò magis hæc pars pinguefiat, quàm omnes aliæ corporis partes. Cur verò caput minus craſſeſcat,quam cæteræ partes: attulit Plato in Timæo cauſſam finalem,vbi ſcribit,diuinum opificem caput hominis voluiſſe eſſe gracile,& excarne: ne animæ potentia ratiocinatrix mole carnis grauata à ſuis operationibus impediretur. Sed eſt,& alia naturalis cauſſa huius rei,ſcilicet,quòd caput longiſſimè remotum eſt,tum à loco,vbi alimentum copioſè fabricatur,tum etiam à loco caloris. Dixi lædens pulchritudinem, quandoquidem, & id,quod primo afficitur,eſt forma,vt iure videatur ponenda eſſe vitiata pulchritudo ante actiones vitiatas. Quas etiam inſigniter ab obœſitate violari facile intelligetis, ſi per omnia actionum genera diligenter diſcurramus: & quo ad actiones pertinentes ad ſpeciei conſeruationem: primo in mulieribus læditur, & in viris fœcunditas. Siquidem dicebat Hippocrates 5.aph.46. necnon in libro de ſterilibus,mulieres nimium obœſas idcirco non cõcipere,quoniam os vteri ipſorum ab omenti pinguedine ita coarctatur, & conſtringitur: vt nequeat ſemen viri recipere, quemadmodum par eſſet: præterquam quod menſtrua in obœſis ſemper ſunt parciora; ſemen frigidius,& fluidius. Sic etiam Ariſtoteles libro ſecundo de part. animal. in fine cap.5. dixit animalia obœſiora ſemper eſſe ſteriliora,eo quia,vt dicebat etiam Plutarch.2. ſympoſ.quęſt.6. ſanguis,qui deberet in ſemen conuerti,ferè totus in pinguedinem abſumitur. Si ſpectemus actio-

actiones ad indiuidui conſeruationem pertinentes, in primis dicit Ariſtoteles loco citato, corpora pinguiora citius ſeneſcere, & conſequenter citius interire. Ad hæc pingues, & obœſi ſemper minus appetunt, minus comedunt, minus ſanguinis generant: quodcunque agant, ſemper ſumma moleſtia, & labore faciunt. pulſus paruos, & frequentes habent: palpitationibus cordis tentantur, ſyncope, difficiliter anhelant. Ita vt, ſiue iaceant, ſiue ambulent, vix ſpiritum trahant: Pari pacto ſi actiones animi æſtimemus; in primis illi, qui nimium obœſi ſunt, vix ambulare poſſunt, vt venuſtiſſime Auicen. dixerit 7. quarti tract. 4. in initio 5. cap. obœſitatem ſiue pinguedinem eſſe corporis compedem. Quod etiam ſignificauit olim Pythagoras, qui videns quendam nimium pinguem, dixit: eum moleſtiſſimo carcere teneri. Sic Galenus 14. meth. 15. dicebat, vſque adeo infelicem fuiſſe Nicomachum illum Smirnęum: vt præ obœſitate, neque ſeſe moueret, neque podicem tãgere poſſet. Haud ſecus etiam lædũtur actiones principes cerebri à nimia pinguedine. Vnde Plato cum eſſet obœſus, & craſſus elegit Academiam locum Athenarũ inſaluberrimum, vbi habitaret, vt ſcilicet cõprimeret nimiam pinguedinem, & liberiorem intellectum poſſideret, quemadmodum ſcribit Baſilius in libro de legendis antiquorum libris: Porphyrius in primo lib. de Abſtinentia, & Æneas Platonicus in dialogo de immortalitate animæ. Sed dubitabitur, vtrum à pinguedine impediantur actiones mentis, & intellectus; nec leuis oritur difficultas: quandoquidem cum operationes animi oriantur à cerebri temperatura: non videtur incommodi aliquid adferre poſſe huic copiam pinguedinis: & eo maximè quòd cerebrum vallatum eſt oſſibus, & omnis pinguedinis expers. Accedit etiã quotidie homines maximè obœſos videri: qui tamen præclarè & ingenio, & intellectu valent. Ex altera parte audiuiſtis quid fecerit ſapientiſſimus Plato. Præter quod eſt adagium celebratiſſimum apud Græcos: Craſſum ventrem non parere intellectum ſubtilem. Quod celebratum inuenietis à Galeno in libro ad Thraſyb. c. 37. & à D. Baſilio, qui fuit illuſtris Medicus in lib. de Vera Virginitate. Pro reſolutione dicendum eſt, duplicem eſſe obœſitatem, vt docet Galen. 2. de temper. 4. aliam quidem naturalem, aliam verò aduentitiam: & vtranque vel eſſe moderatam, vel immoderatam. Qui ſunt à natura craſſi, niſi immoderatè ſint pingues, nil prohibet, quin & ingenio, & intellectu valeant: Sed qui fiunt craſſi propter gulam, & voracitatẽ, hi ſunt quorũ intellectus ſolet eſſe craſſiſſimus: & de hoc genere pinguedinis interpretãdũ eſſe prouerbium illud apertè docuit Baſilius loco citato. Quare autẽ, qui ita fiãt craſſi, intellectu & mente non valeant, hęc eſt ratio. Quia propter ingluuiem ſanguis impurus generatur: ex hoc ſanguine fiunt craſſiſſimi ſpiritus in corde: ex his ſpiritibus fieri non poteſt, vt in cerebro optimi ſpiritus fiãt: & propterea cum ſpiritus animales in his fiant craſſi, & impuri:

fiunt etiam tardi,& omnino ſtupidi. Qua ratione puto compulſos eſſe Lacedæmonios,vt non ſolum vituperarent huiuſmodi obœſos: verumetiam legibus ſeueriſſime illos plecterent: quòd ſcilicet hæc ſapientiſſima gens intelligeret eos,qui ob voracitatem obœſi euadunt,non poſſe, nec prudentia,nec intelligentia valere. Habetis igitur quomodo iure dictum ſit,pinguedinem immenſam offendere etiam intellectus operationes. Eſt pinguedo immenſa tumor: ideo vt dicebat Galenus lib. de differentijs ſympt. cap. 2. eſt modo ſymptoma,modo morbus. Obœſitas poteſt eſſe,& ſymptoma,& morbus. Eſt ſymptoma,quoties ſolam pulchritudinem,& formam lædit: eſt autem morbus,quoties,nō ſolum pulchritudinem,ſed,& alias actiones offendit. Fit hic tumor dupliciter: interdum ex materia,quæ toto genere præter naturam eſt,vel fit ex materia alimentari,quæ ſola copia peccat. Cæterum obœſitas nequaquam fit ex materia præternaturali,ſed ex naturali; ita tamen,vt ob immēſam copiam lædat. Dicebat Galenus in libro de differentijs morborum,copulari cum morbo magnitudinis,morbum etiam in figura; itaque dubitatione dignum videtur,vtrum in obœſitate,quę eſt morbus ſecūdum magnitudinem,ſit etiam morbus in figura. Veritas eſt,obœſitatem non neceſſario vitiare figuram eo modo,quo fiunt morbi ſecundum ipſam; vitiatur quidem forma,& pulchritudo, ſed non rectitudo,non cauitas, neque alia,quæ conſtituunt figuram à medicis appellatam. Ergo cauſſa materialis huius mali eſt materia ſanguinea: qui ſanguis cum è venis funditur in partes ſolidas: vt in eas conuertatur, vel eſt oleoſus,& aereus,vel eſt craſſior,& terreſtris; Si ſit oleoſus,& aereus,conuertitur in pinguedinem, & adipem: ſed ſi craſſior,atque terreſtrior ſit,conuertitur in carnem; vnde ſi maior ſit copia ſanguinis oleoſi,& aerei,maior fit pinguedinis copia, ſed ſi plus ſit ſanguinis craſſioris,efficitur multo maior carnis copia,ita vt corpora interdum craſſa euadant propter carnem,interdum propter pinguedinem. Hæc quidem plana ſunt,& penè ab omnibus comprobata: illud tamen incertum eſt,ſcilicet à quonam agente hæc materia ſanguinis oleoſa concreſcat,& in adipem vertatur. Nam neceſſe eſt, vt habeat aliquod agens, vi cuius concreſcat, & fiat adeps. Plerique in ea ſententia fuerunt,pinguedinem fieri à frigore: & hanc ſententiam videntur ſecuti cum Medicis philoſophi. Potiſſima eorum ratio eſt,quòd ſcriptum ſit ab Ariſtotele 4. Meteor. & vera experientia comprobatum; ea,quæ liquantur ab igne condenſari,& concreſcere à frigore: ſed inquiunt,omnis pinguedo à calore liquatur. Igitur videtur rationi conſentaneum à frigore condenſari. Alij contrariam ſecuti ſunt ſententiam,ſcilicet pinguedinem fieri à calore,non autem à frigore. Atque & hi adducti ſunt ratione nimirum,quòd adeps ſit corpus calidum,& conſequenter neceſſe ſit eum fieri à calore: quia qualis effectus, talis cauſſa. Accedit etiam, quod fuit ſententia, & Hippocratis,

pocratis, & Ariſtotelis, atque etiam ab Anatomicis comprobata, pinguedinem concreſcere circa partes calidiſſimas, circa ventrem, vbi ſunt viſcera calida, immo circa cor, quod calidiſſimum eſt, vt propter hanc rationem videatur multo rationabilius à calore fieri. Multæ aliæ ſunt rationes, & autoritates pro vtraque parte. Sed ne vos inutiliter in his quæſtionibus detineam: dicam, quæ ſit huius problematis veritas. In pinguedine duo poſſumus conſiderare materiam, agens, & tertio loco modum actionis agentis in materiam. Si materiam conſideremus, pinguedo ſemper fit à calore commoderato: rem autem ita ſeſe habere, hac vna ratione intelligi poteſt accepta à Galeno 2. de facul. naturalib. 8. vbi ſcribit: ſanguinem fieri ſemper à calore commoderato, alios autem ſuccos à calore incommenſurato. Sed materia adipis eſt purus ſanguis. Quare exploratiſſimum eſſe debet etiam a calore commoderato fieri. Si ſpectemus agens ipſius pinguedinis, dico: quod cum eſſe poſſit calor commoderatus, & à commoderato deficiens, (quem calorem deficientem ſi placet appellare frigus non veto) Quòd autem fiat tanquam ab agente pinguedo à calore cõmoderato, & minore, qui vocatur frigus: audite ſententiam Auicen. hic enim 7. fen quarti tract. 4. cap. 5. tradens rationem curandæ nimiæ pinguedinis inquit; eum ſcopũ debere eſſe ſemper propoſitum: vt ſi habitus, qui facit pinguedinem, frigidus ſit, calefacientia adhibeantur: ſin autem calidus æqualiter, inquit tunc agendum eſſe cum remedijs, vel refrigerantibus, vel immenſè calefacientibus. Ex quibus verbis clariſſime colligere poteſtis, voluiſſe Auicen. pinguedinem fieri modo à frigore, modo à calore: non quidem a frigore poſitiuo, & actuali, quemadmodũ male quidam exiſtimarunt, ſed à tepore, qui & ab ipſo, & ab alijs, vt puto, frigus eſt appellatus; Si poſtremo ſpectemus modum ipſius actionis: dico, & à calore commoderato, & calore remiſſo, poſſe etiam pinguidem fieri. Nam quis eſt modus, quo fit pinguedo? hic eſt, quòd pars aerea ſanguinis, qui conuertendus eſt in pinguedinem, partim abſumitur, partim craſſeſcit. Vbi aer craſſefactus eſt, ferè idem ipſi contingit, quod oleo, dum craſſeſcit. Nam ſi videatis oleum craſſefactum, paulo minus ęmulatur pinguedinem, ſeu adipem. Sed illud intereſt, quòd adipis ſubſtantia magis coagulata eſt: & ideo multo difficilius liquatur ab igne, quam oleum craſſefactum. Itaq; ſi ſpectemus hanc cõdenſationẽ, & calor commoderatus, & remiſſus poteſt hanc facere. Exẽplum habetis lapidum, qui generantur in corporibus animalium. Hi enim qua ratione condenſantur? non quidem gelu, nec frigore: (nugæ enim ſunt, quod in viuo corpore fit vnquam gelu, quod poſſit condenſari:) ſed fiunt, quoniam calore commoderatò veſicæ, & renum, partes ſubtiliores cõſumũtur, & terreſtriores remanent, quod quidẽ fieri poteſt ob diuturnã actionem, vel caloris moderati, vel remiſſioris. Sed quid dicemus ad tot autorita-

toritates? ad rationem: quòd,quę liquantur à calido,cōdenſentur à frigido? Reſpondeo,illud quidem veriſſimum eſt: ſed cum calor,& frigus comparatiue ſæpe ab authoribus dicantur: hæc veritas eſt,quæ liquantur à calido inſigni,condenſari,vel à frigore,vel à calore diminuto, qui habet rationem frigoris, vt propterea veriſſimum ſit liquari adipem, à calore,& eundem concretum eſſe à frigore, hoc eſt à calore imminuto. Hanc puto eſſe veritatem huius problematis irrefutabilem. Cauſſæ internæ mediatæ complures ſunt: in primis eſt ſexus, de quo cum loqueretur Galenus 2.de temper.dicebat,mulieres fieri obœſiores viris: propterea quòd frigidiores ſunt. Sed ego puto alias etiam conuenire rationes,& cauſſas. Primo humiditatem nimiam, & abundantiam ſanguinis: cuius inditium eſt, quod ſingulo menſe inſignem excernunt ſanguinis copiam. Secundò, mulieres ſunt maxima ex parte ſedentariæ; dicebat autem Ariſtoteles 5.ſect.proble.14. Sedile pinguedinē inducere, immo niſi Galenus pro frigore intellexiſſet calorem remiſſum: iurarem ipſum eſſe hallucinatum, quia inter omnia animalia nullum eſt, quod magis pingue fiat,quam ſus: attamen ſcribit Ariſtoteles 10. ſect. probl. 23. Sues calidiſſimos eſſe, & propterea hyberno tempore non emittere pilum. Cum ſint igitur ſues calidiſſimi, attamen pinguiſſimi euadant:ita vt relatum ſit,mures ſæpæ perfodere corpora ſuum,& ab illis ob pinguedinem non ſentiri. Inter has cauſſas eſt ætas. Vnde pueri ſolent pinguiores ſemper eſſe viris: cum propter vbertatem ſanguinis oleoſi,& aerei,tùm maximè propter caloris natiui copiam. Temperatura etiam calida,& humida inter has cauſſas reponitur. Poſtremo eſt diſpoſitio paterna: cum ex pinguibus parentibus oriantur pingues filij. Cauſæ internæ,ſed præternaturam, ſunt omnes morbi diuturni: quippe cum exploratiſſimum ſit, multos ex ijs, qui longam valetudinem ſuperarunt, fieri obœſos; nec ſine ratione, quia longis morbis, non ſolum conſumuntur inutilia excrementa, verum etiam habitus corporis permutantur,ita vt, qui antea praui fuerant, meliores euadant. Cauſſæ externæ plures ſunt.In primis aer frigidus, & humidus,vt dicebat Gale.2. de ſimpl.medicamentis cap.20. Hinc eſt, quòd hyeme corpora magis pingueſcant, in regionibus frigidis. Nam receptiſſimum eſt ſub plaga ſeptentrionali corpora fieri pinguiſſima. Somnus etiam cauſſa pinguedinis eſt: quia in ſomno magis coquitur ſanguis, & proinde magis vnitur, & aſſimilatꝰ.Quies,& ociū eſt ex ijs cauſſis; propterea dicebat Ariſtoteles,ſedile facere pinguedinē. Abſtinentia à curis, à ſtudijs, potiſſimum autem à Venere. Vnde conſueuerunt animalia, & aues caſtrari: vt abſtinentia Veneris pinguiora euadant. Potus vini craſſi, & generoſi copioſus pinguedini generandæ valde confert. Cibi quoque multi, optimi, pingues huic generationi valde conferunt, vt ſunt oua, lacticinia omnia, paſticia, pulmenta. Sunt enim aliquæ mulieres, quæ

pingue-

pingueſiunt vſu frequentiſſimo panis aqua cocti. Ad quod confert proprietate quadam vſus medullæ nucis indicæ. De ſale dubitari poteſt: vtrum eius vſus conferat ad pinguedinem. Plutarch. in quæſtionibus naturalibus quæſtione 3. ſcribit, Apollonium Herophili illius Magni filium conſueuiſſe pinguefacere emaciatos vſu rerum ſalitarũ; Quod etiam confirmari poſſe videtur conſuetudine paſtorum: qui vt pinguefaciant oues, & capras exhibent ipſis ſal. Ex altera parte eſt idẽ Plutar. qui quærens rationem, ob quam aqua putealis minus nutrit: inquit, quia ipſi ineſt maior pars ſalis, qui extenuat, & emaciat corpora. Præterea experientia certa eſt, corpora conſumi, & tabefieri à ſale. Dictum eſt bene, ſalem ſuapte natura, cum exſiccare, & conſumere valeat, ineptiſſimum eſſe ad pinguedinem inducendam: ſed per accidens poteſt conferre pinguedini faciendæ: & id duobus modis. Primò, quia ſal eſt veluti vehiculum alimenti; & veluti cuneus, quo alimentum partibus alendis infigitur. Secundò, quia ſal excitat appetentiam, & ſitim. Vnde propter hæc cum plus cibi, & potus ingeratur, fit neceſſario, vt pinguedo augeatur. Cognoſcere pinguedinem, promptum, & facile eſt, vt non ſit opus ſignis; ſed quia, alia eſt naturalis, vt audiuiſtis, alia adſcititia, ſeu accidentalis, operæpretium eſt notas habere, quibus vtraque hæc pinguedo dignoſcatur. Si obœſitas ſit à natura, quatuor ſignis potiſſimum cognoſcitur, venarum anguſtia, glabritie, corporis virium infirmitate, & carnium frigore. Aduentitia autem cognoſcetur, venarum amplitudine, hirſutia, virium infirmitate, corporis æquabiliori frigiditate. Obœſitas naturalis incurabilis eſt: propterea dicebat Galen. 4. Meth. 15. Nicomachum illum obœſiſſimum, vt curaretur, indiguiſſe Aeſculapio, immo verò ſi quandoque tentetur curatio huius obæſitatis, tantum abeſt quicquam profectus haberi, vt potius incidãt obœſi in deteriores ægritudines. Cæterum ea, quæ aduentitia eſt multo facilius curatur, & minori periculo. Scriptum eſt ab Hipp. 2. aphor. 44. craſſos, ſeu obœſos minus viuere, quã macilentos; Quæ ſẽtẽtia Hipp. quatuor rationibus confirmari poteſt, Prior eſt Gal. in cõm. illius aphoriſmi, vbi ſcribit, craſſos à natura, cum habeant venas anguſtiores, cõſequenter habere minus ſanguinis, minus ſpirituũ, minus caloris natiui; & idcirco minus etiam vitæ; Altera ratio eſt propoſita ab Auic. pingues expoſitos eſſe exitialiſſimis ægritudinibus apoplexiæ, paralyſi, aſthmati, ſyncopi, febribus peſtilentibus. Exponuntur autem his ęgritudinibus pingues, quia cum habeant omnes, cauitates anguſtas, faciles obſtructionibus tentantur. Tertia ratio propoſita eſt ab Auic. quòd pingues tardius percipiunt, tum interna, tum externa vitia, eo quòd pinguedo citra omnium controuerſiam expers eſt penitus ſenſus. Quarta, & vltima eſt, quòd & ſi obœſi proprias ægritudines percipiant: tamen, aut remedia adhiberi non poſſunt, aut parum iuuant; nam periculo-

riculoſa eſt in obœſis, vt ait Auic. ſanguinis miſſio, periculoſa ſunt pharmaca, & purgationes, quæ verò extrinſecus adhibentur ægerrime penetrant, propter pinguedinis reſiſtentiam. Quare conſtat ſumma ſapientia dictum eſſe ab Hippocr. craſſos, & pingues minus viuere emaciatis. Sed video dubitari poſſe; num hæc ſententia vera ſit; nam Auic. 7. quarti tractat.4.in fine capitis 5. ſcribit, pinguedinem eſſe quidem laborioſam, & moleſtam, ſed ſignificare ſupra longitudinem vitæ; confirmatur Auic. auctoritas Ariſtotelis teſtimonio, qui in lib. de long. & breuit. vitæ cap.5. non longe à principio dicit; cauſam mortis eſſe ſiccitatem, ſiccarique faciliter humida tenuia; difficulter autem exiccari, & interire pinguia. Quamobrem his teſtimonijs videtur probari poſſe, non recte Hippoc. dixiſſe, obœſos minus viuere. Reſpondendum eſt id, quod dixit Gal. in commentario aphoriſmi citati; ſcilicet craſſitiem naturalem neceſſariò breuitatem vitæ indicare propter allatas rationes; ſed craſſitudo aduentitia, minime indicium eſt breuitatis vitæ; ratio eſt, quia in his corporibus, cum reperiatur latitudo venarum, copia ſanguinis, & caloris; facile etiam intelligitur adeſſe vberrimum vitæ ſubſtentamentum; Sed quid dicemus ad Ariſtot.? ſi rectè mens Philoſophi percipiatur, nihil contradicit Hippocr. quia aliud eſt loqui de humido natiuo, in quo vita collocata eſt; aliud eſt loqui de humido non natiuo, huiuſmodi eſt humiditas adipoſa. ſi loquamur de humido natiuo, vt loquitur Hippocr. veriſſimum eſt, humidum hoc natiuum, quo pinguius eſt, eo difficilius conſumi, & propterea ſicut animalia, quæ habent hoc humidum natiuum tenuius, immo, & plantæ, citius intereunt, pari pacto, & animalia & plantæ, quorum humidum natiuum pinguius eſt, diutius viuunt, quia difficilius hoc humidum à calore conſumitur. Curatio huius obœſitatis duos ſcopos præcipuos habet, vt docuit nos Gal. 14. meth. 15. Prior ſcopus eſt, vt iam facta pinguedo liquetur, & conſumetur, qui fit vſu rerum calefacientium, & exiccantium. Alter ſcopus eſt, vt proſpiciatur, nè noua pinguedo generetur, & propagetur. Intercipitur generatio pinguedinis, ſi vel ſubtrahatur alimentum, vel ſi conſumatur: ſubtrahitur alimentum, aut priuſquam corpus ingrediatur, aut vbi iam corpus ingreſſum eſt. Primo modo ſubtrahitur, quotieſcunque pauci cibi offeruntur, aut inutiles alendo; ſubtrahitur ſecũdo modo, quando nutrimẽtum à rebus alendis in alias partes auocatur. His autem ſcopis, atq; etiã conſumptioni ipſius alimenti iam ingreſſi corpus ſatisfacere oportet, ijs auxilijs, quę ſolent à Medicis adminiſtrari. & vt primũ de auxilijs chirurgicis loquamur. Fuerunt aliqui, qui exiſtimarunt ad pinguedinẽ detrahendam magnopere cõferre ſanguinis miſſionem; ſed hanc ſententiã iurè reprobarunt, & Cęlius Aurelianus, & Auic. eo quod in corporibus obęſis, vires ita languidæ ſint, vt nequeãt ſuſtinere hoc remedij genus.

nus.

nus. Quare multò ſapientius fecerunt, & Rufus Epheſius, & Galen. Rufus, qui laudauit frequentem vſum cucurbitularũ ſiccarum, Galen. qui commendauit vſum frictionum, quæ fiunt pannis aſperioribus, quæ fiunt ſale, vel nitro. Plinius auctor non contemnendus lib. 7. capit. 37. ſcribit, Aproniũm quendam Romanum ab obœſitate curatum eſſe, detractione pinguedinis; quo pacto fuerit detracta, minimè clare ſignificauit Plin. Sed ſi, vt videtur ſignificare, id factum exiſtimauit ferro, fabulas omnino eſſe puto; ſicuti etiam meras nugas eſſe exiſtimo, quas narrat Aelianus lib. 9. de varia hiſtoria, cap. 13. vbi ſcribit, Dyoniſium Eracleatem Dearci filium, vſque adeo obœſum fuiſſe, vt vix reſpirare poſſet, & conſilio medicorum conſueuiſſe acutiſſimis acubus curare, vt dum dormiret, ſibi latera, & carnes perfoderentur vſque ad ſenſum, quo ſic pinguedo tandem conſumeretur. Quanquam ſunt alij, qui ſcribunt, ipſum eſſe curatum vſu hirudinum toti corpori adhibitarum; ſed ego puto (vt dixi) meras nugas eſſe, & hæc auxilia ſuperuacanea, & inania eſſe. Tranſeo ad victus rationem, in qua tota curationis ratio poſita eſſe videtur. Itaque primum ille, qui ab obœſitate liberari cupit; debet ante alia eligere ſibi aerem calidum, & ſiccum, ſæpe eſſe apud ignem, verſari ſub ſole, eſſe in laconicis ſiccis, & tandem aere ſolummodo frui, qui ſit calidus, & ſiccus. vigilandum quàm diutiſſime fieri poteſt, & ſi quandoque dormiendum, id facere oportet ſupra ſtrata duriſſima, ſupra terram, ſupra ligna. Ad hæc oportet curis, & negocijs ſeſe immiſcere, dare operam litteris, & ſtudijs: dicebat enim Cæl. Aurel. propterea corpora ſtudentium, vt plurimum eſſe macra, quia conſumunt pinguedinem, & ni fallor, dicébat Gal. 1. de artic. curas vocari à Græcis μελεδῶνας, quaſi exedant membra, & conſumant carnes. vitare oportet ocium, ſe ſe quã vehementiſſime exercere; propterea Hippocrat. in lib. 2. de diæta, atq; etiam lib. de victu ſalubri dicere ſolebat, ad conſumendam pinguedinem magnopere conferre curſus celerrimos, ambulationes vehementes, & cibum aſſumere adhuc anhelante ſpiritu ob labores: ſic etiam inter alias exercitationes, vt nos quandoque in Gymnaſtica demonſtrauimus, volutatio facta humi, & ſuper arenam valde imminuit adipem, & carnes; ſic etiam vſus veneris magnopere carnes, & pinguedinem demit; Vnde apparet animalia omnia ſalacia, propterea eſſe tenuia, & emaciata, quia materia pinguedinis, & carnis vſu veneris conſumitur. Nec valet quod ſcribit Cælius Aurelian. venerem nimis effeminare corpora, quia multo maior eſt commoditas, quę habetur aduerſus pinguedinem, quam ſit illa effæminatio, vt ipſe loquitur. Aluum lubricam habere, ex ijs eſt, quæ auxiliantur diminuendæ pinguedini, Potus debet eſſe, aut vini aquoſiſſimi, aut aceti cum aqua, aut ipſius aceti ſolius, aut vini granatorum. Sunt qui laudant, ſi quotidie cyathus aceti calidi, cum modico piperis ſummo mane capiatur, quod nõ improbo;

Sed nihil inuenietis fructuoſius hac in re, quam vſus cuiuslibet potus parciſſimus,& vſus poſchæ, ſiue aceti & aquæ. Inter cibos primum ratio habenda eſt panis. omnes conuenerunt in hoc ad pinguedinem diminuendam, panem furfuraceum maximè eſſe vtilem; ſed quia, vt dicit Poeta ille, hic cibus eſt potius caninus: ideo laudo potius panẽm hordeaceum, de quo dicebat Ariſt. 21. ſect. probl. problemate 2. minus nutrire, quam triticeus. De alijs cibis, ita conſtituendum eſt; debere omnes cibos obœſorum paucos eſſe, aut multos,& prauos, ne ſcilicet pabulum pinguedini ſubminiſtretur. Quare carnes omnes vetuſtæ, piſces ſimiliter ſaliti in vſu eſſe debent, & inter carnes valde cõmendantur perdices,& lepores; quandoquidem hæc animalia nunquam pingueſcunt; quanquam, vt ſuo loco dicam, de carne leporina veteres habuerunt hãc ſententiam; ſi ſeptem diebus edatur facere pulchritudinem. ſic vſus fructuum acidorũ, acriũ,& pręſertim amarorũ vtiliſſimus eſt. Vnde laudare ſoleo,& amygdalas amaras,& nucleos & huiuſmodi, quæ vim habẽt inſignem exſiccandi,& conſumendi. A dulcibus, & pinguibus ſemper cauendum eſt, & præſertim illud vnum procurandum eſt, ne vnquam fames expleatur. Poſt victus rationem ſuccedit cogitatio de alijs remedijs adhibendis, in quorum adminiſtratione debet medicus prudentiſſimus eſſe; quia vt monuit Cœl. Aurel. à ratione alienum eſt effugere malum,& in deterius incurrere, & ego re ipſa expertus ſum, aliquando aliquos, vt exuerent pinguedinem, ad mortem eſſe perductos.& hoc obiter dicam. memini me legiſſe apud Cardanum in lib. de ſubtil. vbi tractat de plantis, Regem quendam Hiſpanorum interijſſe, cum procuraret pinguedinẽ deponere vſu cuiuſdam herbę, quam dicit Cardanus fuiſſe linguam auis vocatam. Debent omnia medicamenta in hãc rem accõmodata, facultatem habere ſubtiliantem, vt monet Auic. quandoquidem medicamenta ſubtiliantia tria operantur, attenuant humores, diſſipant,& eos à membris auocant. ſunt medicamenta pro pinguedine tollenda diuerſorum generum; Alia enim alterantia ſunt, alia verò euacuantia: Quę alterant oportet ſint calida,& ſicca, tam interna, quam externa; Inter interna vti ſoleo præ cęteris oxymelite ſcyllitico, vtor ẽt pro ſale condimentario ſale theriacali. Trochiſci viperini, theriaca accommodatiſſima eſt, ſic Gentiana, ſandaracha, lacca, vtilitatem ſolent adferre, ſi, vel electuaria parentur, vel pilulæ. Extrinſecus poteſtatem habent exiccandi,& macrefaciendi balnea naturalia, vt ſunt balnea ſulfurea, aluminoſa, balneum ex aqua marina:& cognoui nobiliſſimum medicum Lucensẽ Bertholinum vocatum, qui ſingulis annis ad thermas Lucenſes accedebat, vt deponeret pinguedinem,& ſibi fœliciſſime ſuccedebat. Inter medicamenta euacuantia, primo dubitatur de vomitu, vtrum ad abſumendam pinguedinem vomitus conueniat. Auicen. non laudat omnem vomitum; ſed frequentem, atque etiam grauem, nec ſine

ratione; quandoquidem vomitus leuis, & rarus, potius pinguedinem auget, quam diminuat. Cœl. Aurel. ex alia parte vehementer damnat vomitum, & eo magis frequentem, nec ſine ratione; nam & ſi vomitu frequenti adimatur pinguendo, attamen dicit Cœl. Aurel. vſque adeo prauus inducitur in ſtomachum habitus, vt mortis ſæpe cauſa ſit. Quid igitur ſtatuendum? Reſpondeo, illud ante cætera eſſe ſpectandum, cuius corporis habitus ſit pinguis. Si enim is eſt, vt ſubſtinere poſſit vomitus frequentiam, vtilis eſt; modo tamen poſt vomitum temperantia vitæ ſeruetur, alioquin ſi poſt vomitum iterum copioſe cibus ſumatur, multum abeſt, vt ſic pinguedo minuatur, & hoc eſt, quod dicebat Cœl. Aurel. vomitum nō conferre, niſi quando copia inſignis cibi adeſt. Quę euacuant per aluum difficulter, ſi grauia ſint, ſuſtinentur à pinguibus. Itaq; ſoleo ipſe abhorrere hęc grauia medicamēta, & blandioribus vti, cuiuſmodi eſt hiera Lāponis apud Gal. hiera Gal. Pilulę de tribus, Maſtichinæ, Pilulæ de aloe frequenter vſurpatæ vtiliſſimæ ſunt pro pinguedine adimenta. Quæ euacuant per vrinam, etiam hoc in caſu valde conferunt, vt ſunt Daucus, Aſparagus, Radix Apij, Ameos, & notandum hanc euacuationem potentiſſimam eſſe ad pinguedinem abſumēdam; Nam, qui patiuntur diabeticam paſſionem, videbitis eos ob vrinę copiam ſtatim macilentiſſimos euadere, & in febribus etiam obſeruabitur hęc experientia; eas febres, in quibus multum mingitur, citiſſimè corpora conſumere, & emaciare. In mulieribus menſtruorum purgationes, etiam iuuant aduerſus pinguedinem, & propterea ijs quantum fieri poterit prouocare menſes decebit. Vtor ego radice Eritrodani, & in puluere, & in decocto, Capillus veneris vulgariſſimus eſt; immo hoc in caſu licet etiam deuenire ad vſum ſabinæ, quæ potentiſſima eſt ad menſes prouocandos. Sudor etiam vtiliſſimus eſſe ſolet; vnde laudantur inſolationes, volutationes in arena à ſole candefacta. Vſus etiam decocti Guaiaci, & ſalſæ efficaciſſimus eſt. A radice chinæ abſtinendū eſt, quippe quæ potius pinguefacere creditur. Plutar. in quæſt. natural. quæſt. 6. ſcribit, rorem potatum magnopere conferre ad extenuanda corpora, & addit, mulieres pingues ſeſe emaciare huiuſmodi rore, quem colligunt veſtimentis, & lanis tenuibus. Sic etiam Cœl. Aurel. laudat in curatione nimiæ pinguedinis rorem nocturnum ante ſolis ortum bibitum. Sed quæretur, qua facultate ros poſſit corpora emaciare? Plutar. ait, ob vim mordentem. Sed non video, quæ ſit mordens vis in rore accommodata ad hoc. Idcirco puto, non alia facultate facere, niſi purgatoria. Iam ſcimus apud pharmacopolas multa purgantia hoc rore parari. Et Geoponici ſcriptores, referunt pecora, & iumenta emaciari, quando veſcuntur herbis rore madidis: quo tempore alui fluore vehementer tentantur. Præter obœſitatem totius corporis, ſolent partes quædam craſſiores euadere, quæ vniuerſum corpus deformant,

vt crura ſola, ſolæ manus, mammæ mulierum. Antiquitas ob ſceleſtiſſimos vſus ſolebat amare in pueris teſtes paruos. Vnde reputarunt inter turpitudinis notas etiam teſtes magnos habere. Quare ad artem decoratoriam etiam pertinet, huic turpitudini proſpicere. Vnde qui ſcopi ante fuerunt, hic ijdem habentur, vt facta pinguedo conſumatur, & nouæ regeneratio prohibeatur. Pinguedo facta conſumitur ratione victus inſtituta. Auicen. laudat etiam ſanguinis miſſionem à parte oppoſita parti macreſaciendæ, vt autem prohibeatur nouæ pinguedinis acceſſio, ſcopus eſt, vt à parte nutrimentum repellatur, quod fit ligaturis, & medicamentis refrigerantibus. Cruribus ſolemus ocreas ex corio canino arctiſſimas parare, quæ alligatæ cruribus repellunt, & prohibent acceſſum nouæ materiæ ad eam partem: & præſertim, ſi prius illinatur illis partibus ſuccus ſemperuiui vel Mandragoræ; ſic pectori vincula arctiſſima adhibentur, & præſertim dum adhuc fœminæ iuniores ſunt, & præter hæc vincula, adhibentur quoque albumina ouorum cum bolo armena, cum ſucco hyoſciami. Sic etiam terra cimolia cum ſucco hyoſciami, & albumine oui confarcta, & mammis appoſita, prohibet incrementum, & deterit pinguedinem. Teſticulis autem, & terra eadem cimolia prodeſt: ſed maxime iuuat oleum hyoſciami; iuuant etiam ligamenta, & vincula. Et quod de his partibus dixi; idem de manibus, & alijs intelligatur.

## *De Gracilitate ea.* *Cap. VII.*

QVEMADMODVM nimia corpulentia, & obœſitas pulchritudinem deturpat; haud ſecus nimiam gracilitatem, aut macilentiam turpitudinem inducere exiſtimandum eſt. Quare de hac quoque ordo poſtulat, vt nunc tractemus. Et quanquam in tract. de morbis puerorum hanc tractationem habuerimus; exigit tamen hæc tractatio, vt de ea loquamur ſiquidem eo in loco de macie tractatum eſt, prout morbus puerilis eſt: nunc de ea tractare oportet, vt offendit pulchritudinem. Multa quidem communia ibi tractata omittemus, aliqua addemus. Pauca repetemus. Vocatur hic affectus ἰσχνότης, λεπτότης, φθίσις, ἀτροφία. His enim nominibus Galenus & Hippocr. ſæpe vtuntur. Latini appellant gracilitatem, extenuationem, maciem, macilentiam. Plautus, & Pacuuius antiqui ſcriptores dixerunt macrorem, & macritudinem. Acceperunt autem hoc vocabulum à Greco μακρὸν longum. Gracilia enim corpora videntur ſolum longa. Vt hac ratione appellata ſint Monogramma, quaſi corpora tantum delineata. Eſt autem diſpoſitio ex immenſa totius corporis, aut partis, vel partium extenuatione, lædens pulchritudinem, & interdum operationes. Cũ contraria ſint ſub eodem genere, &

obœſitatis genus ſit diſpoſitio: neceſſe videtur, gracilitatem etiam cõſtituere diſpoſitionem. Sed quia diſpoſitio cum ſit genus, neceſſario concludi, & terminari aliqua differentia debet; idcirco dixi, ex immẽſa extenuatione. Et dixi immenſa, quia non omnis gracilitas deturpat homines; ſed immoderata. Nam ſunt aliquæ nationes apud quas, corpora moderatè gracilia pro pulchris habẽtur. Quare immoderata gracilitas deturpat homines; quæ tamen ſuos etiam terminos,& cancellos habet. Et ideo ſemper exiſtimaui nugas eſſe,quas narrant, Aelianus,& Athenæus,ſcilicet fuiſſe quendam Archeſtratum vatem, qui captus ab hoſtibus cum gracillimus eſſet,& lanci apponeretur,pondus eius fuit vnius oboli. Additum eſt, totius corporis,vel partis,vel partium;quia & ſi maior turpitudo oriatur ex gracilitate totius corporis, non eſt tamen negandum,quin etiam gracilitas partium,vel partis alicuius pulchritudinem imminuat. Sic enim gracilitas pectoris in mulieribus eas deturpat, crurum in viris, quemadmodum contigit Germanico Imperatori. Poteſt huiuſmodi gracilitas offendere pulchritudinem tantum; poteſt etiam interdum offendere operationes cum pulchritudine. Quare iure id additum fuit.Nam inuenti ſunt aliqui gracillimi,qui tamẽ optime in alijs rebus valebant, vt relatum eſt de Phanereto quodam; Sic ẽt non pauci inueniuntur,qui præter pulchritudinem deturpatam, habent etiã actiones offenſas: ita vt ſit inuentus aliquis Philętas Cous, quem ſcribunt,& Athenæus,& Aelianus præ gracilitate,vſq; adeo inualidũ fuiſſe,vt cogerentur pondera ferrea geſtare ſoleis,& pedibus,ne à vento deijcerentur. Habent quoque interdum vires naturales læſas, quia teſte Hippocrate,& Galeno 2. aph.corpora gracilia minus concoquunt,quã corpora obęſa. Hæc eſt definitio gracilitatis, de qua video dubitaturũ eſſe aliquem, quod alias dixerim eſſe priuationem carnis, & pinguedinis; quaſi priuatio nihil faciat, & conſequenter, non poſſit lædere quicquam. Reſpondeo pro priuatione, non eſſe intelligendam puram priuationem; ſed eam diſpoſitionem, quæ oritur à priuatione. Nam Galen. de loc.affectionib. cap.7. ſcribit obſcuritatem humoris melancholici haud aliter terrere animos noſtros, atque tenebræ pueros. Obſcuritas tamen,& tenebra,nihil aliud eſt, niſi priuatio. Vnde dicendum eſt Galenum pro hac priuatione,intellexiſſe, illam diſpoſitionem,quæ cõſequitur ipſam priuationem. Quãquam poſſumus etiam dicere in Medicina tyronibus docenda, ſufficere res ipſas clare deſcribere, & rem ante oculos ponere,vt eſt 4. de differ. pulſ. 2. in fine apud Galenum.vtcunque ſit, Ex his planum eſſe poteſt: Gracilitatem, à qua pulchritudo corrumpitur,duplicem eſſe,vel natiuam, vel aduentitiam; De aduẽtitia autem cũ præcipue noſtra ſit oratio, dubitari poteſt, quis nam affectus ſit, vtrum morbus, an ſymptoma. Galenus 14. Meth. 15. Scribit gracilitatem eſſe morbum in magnitudine diminuta. Idem tertio de

ſymp.

ſympt. cau. cap. primo dixit gracilitatem eſſe Symptoma, ſeu accidens facultatis nutritiuæ, hoc eſt, eſſe nutritionem diminutam, quæ eſt Symptoma: ita vt, in verbis Galeni, ſi non contrarietas, ſaltem inſignis diuerſitas conſpiciatur. Ego autem dico recte vtrobique Galenum fuiſſe locutum; quia vario modo conſiderata gracilitas, & morbus eſt, & ſymptoma. Si conſideretur, pro vt lædit inſigniter, & immediatè operationes, quemadmodum dicebam de Phileta illo, proculdubio morbus eſt. Et ſic intelligere oportet Galenum 14. Meth. 1. Si autẽ conſideremus, prout eſt purus affectus præter naturam, pulchritudinem ſolum offendens; proculdubio ſolum ſymptoma eſt nutritoriæ facultatis. Gracilitatis cauſſæ alias à me ſunt declaratę: nunc verò eas penè omnes ad duo genera reduco: quia cum gracilitas ſit vitiata nutritio, hoc fit, vel propter ipſum nutrimẽtum, vel propter ipſam facultatem, aut propter vtrũque. Propter nutrimentum, quoniam aut exiguum eſt, quo fruũtur partes alendæ, aut vitioſum. Si ſit paucum, vel eſt, quia paucum aſſumitur, vel quia paucum conficitur. Aſſumitur, aut propter inopiam, quemadmodum contingit, vel in penuria annonæ, aut caſtris; quoniam ſcilicet corpora ab inopiam cibi exhauſta conſpiciuntur: aut propter inappetẽtiam, ſic aliqui omni appetitu deſtituti, mirificè contabeſcunt, & extenuantur. Si exiguum perficitur, eſt propterea quòd, aut in ventriculo non conuertitur, quemadmodum deberet, in chylum, aut in iecore non tranſmutatur in ſanguinem, & hoc propter morbos, aut ſimilares, aut diſſimilares, vtriuſque viſceris. Si fiat propter vitioſum alimentum, hoc contingit (vt ait Auicen.) vel quia nimis viſcidum eſt, adeo vt, nõ poſſit optimè à partibus nutriendis confici, & in ſubſtantiam conuerti; aut quia praua qualitate affectum eſt. Et hinc fit, vt illi, qui veſcuntur locuſtis ſemper ſint gracillimi, quales ſunt populi vocati Acridophagi; ſimiliter etiam, qui veſcuntur, vel pane, aut alio cibo vitioſo, neceſſario contabeſcunt, & extenuantur. Si fiat propter vitium facultatis, eſt, vel quia facultas partium alendarum non poteſt attrahere debitum alimentum, vel quia non poteſt concoquere, & tranſmutare, vel quia non poteſt retinere. Nam vt dicebat Galenus, & Auicen. ſunt corpora ita conſtituta, vt abunde comedant, concoquant, egerant, & alia optimè faciant; & tamen emacientur, quia vltimum alimentum minimè retineri poteſt, ſed continuo diffluit, & elabitur. Et hoc eſt propter inſignem intemperantiam calidam, aut ſiccam, aut aliquam alia. His immediatis, & penè coniunctis cauſis ſolent etiam ad generandam gracilitatem conuenire aliç cauſſç partim internç, partim externæ, & hæ, vel naturales, vel præternaturales. Ex naturalib. eſt in primis temperatura calida, & ſicca, quę vbi eſt, neceſſario penè ſemper habet coniunctam gracilitatem, eſt ętas, Nam ſenes plerunq; ſolent extenuari, ita vt, qui longi ſunt, etiam curuẽtur, vnde dicebat Hippocrates lõgitudinem corporis facere ſenectutem inde-

indecoram. Eſt diſpoſitio paterna. Siquidem frequenter, experientia conſpicitur, graciles ex gracilibus oriri. In cauſſis præter naturam ſunt in primis morbi, vt febres longæ, prauæ, de quibus loquens Hippocr. 2. aphor. 28. dicebat, in morbis emaciari citius, quã par ſit, exitioſum eſſe. Inter alios morbos ſolet eſſe tumor lienis. de quo loquens Galenus lib. de locis in homine, & Hippocratem ſecutus Gal. 2. de facultatibus naturalibus cap. vltimo, & Auer. 5. colléct. 56. dicebãt, vbi lien floret, vniuerſum corpus emaciari, hoc eſt, vbi lien tumet. vnde optimus ille Imperator ſolebat comparare fiſcum lieni, quia ſicuti emaciatur corpus, cum lien tumidus fit; ſic diuitiæ populorum, vbi fiſcus repletur. Aer calidus, & ſiccus inter cauſſas externas primum locum tenet: propterea enim in Aethyopia homines graciles ſunt, quia calore, & ſiccitate cœli ipſorum corpora conſumuntur, & vruntur. Dicebat etiam Hippocra. in fine libri de aere, aquis, & locis: eos qui habitãt plagas rigidas, aſperas, & ſiccas, corpora gracilia ſemper habere. Vigilię maxime valent nimię, & immoderatæ ad inducendam gracilitatem: ita vt ſcribant Aelian. & Athen. Cherephontem quendam Tragicum, fuiſſe vocatum noctuam, eo, quia ob vigilias nocturnas gracillimus euaſiſſet. Nimiæ etiam corporis exercitationes valde corpora extenuant, Mœrores, Timores, Amor etiam hoc facit. Præſertim verò faciunt gracilitatem immenſam literarũ ſtudia. Et hac ratione forſan Cicero, vt ſcribit Plutarchus, gracillimus fuit. Pari pacto venus immoderata, & frequens, nimia alui lubricitas, & prę́ſertim nimia ieiunia. Vnde iure D. Baſilius Medicus Magnus in libro de vera virginitate damnauit ea nimia ieiunia, quæ conſumunt corpus. Sic quoque inter cibos ſunt aliqui, qui, ſi vſurpentur corpora emaciant, vt prę ceteris eſt panis hordeaceus. Nam ſcribit Ariſtoteles 14. probl. 15. eos, qui tractant, & negotiantur circa hordeum, eſſe infirmiores, graciliores, quàm illi, qui verſantur in rebus triticeis faciẽdis. Medicamenta etiam frequentius vſurpata deturpant, & contabeſcere faciunt, id quod faciunt etiam venena, ad tempus data. Vt cognoſcatur macies, nõ eſt opus adeo magna contemplatione, quandoquidẽ; vbi apparet corpus ſecũdum latum, & profundum eſſe nimis tenue quã conueniat: certiſſimum ſignum eſt maciei, dico autem ſecundum latum, & profundum: quoniam etſi dixerit Hippocrates, magnitudinem facere in iuuentute ad pulchritudinem; in macie tamen nunquam lõgitudo, vel aucta, vel imminuta conſideratur. Opus autem eſt cognoſcere, quæ macies ſit naturalis, & quę prę́ter naturam. Cognoſcitur enim naturalis macies, venarũ amplitudine, oſſium tenuitate, nigris pilis, hilaritate vultus, & bonarum actionũ prę́ſentia. Quòd ſi macilentus ortus ſit ex ſimilib⁹ parentibus, iam non eſt dubitandum, eum ita naturaliter eſſe cõſtitutũ. Ex altera parte cognoſcetur macies prę́ter naturã, & morboſa, venarum exilitate, oſſium craſſitie, colore vult⁹ immutato, actionũ prauitate,

& ſi

& ſi non ſit natus ex parentibus macilentis. Quæ fit macies à cauſſis externis, cognoſcitur ex relatione ægrotantis: quemadmodum ſi fiat, vel vitio lienis, vel alio vitio interno ſuis proprijs ſignis cognoſcit. Scribit 2. Aphoriſ. 7. Hippocr. corpora quæ longo tempore extenuantur, longo tempore refici, quam ſententiam exponens Galenus in arte Med. ſcribit, hoc ideo contingere, quia in longa extenuatione non ſolum conſumptę ſunt alimentales partes, & humidæ; verum etiam ſeminales, & ſolidæ. Sicuti in recenti extenuatione, ſolummodo conſumptæ ſunt humiditates: Attulit Auic. aliam rationem, ſcilicet in corporibus longo tempore emaciatis, facultates naturales factas eſſe imbecilles; & ideo non poſſe multum cibum conficere, qui quidem neceſſarius eſt, vt reficiantur valde extenuata corpora. Scribit idem Hippocrates 2. aphor. 44. Corpora gracilia diutius viuere quàm craſſa. Sed hęc ſententia ſano modo intelligenda eſt. Nam ſi comparĕtur mediocriter gracilia, cum mediocriter pinguibus: aut extreme gracilia, cum extreme pinguibus: gracilia ſemper viuaciora ſunt obœſis. Sed ſi extreme gracilia, cum moderatè obœſis comparentur, ſemper huiuſmodi corpora viuaciora ſunt gracilibus. Macies naturalis ferè incurabilis eſt: diuturna difficiliter curatur: recēs omnium facillimè. Et vt cognoſcatis, quando corpora gracilia vobis proponentur, vtrum ſint curabilia necne, tria debetis attendere. Vnum eſt, an pellis, ſeu cutis ſit oſſibus valde colligata, an ſit diſiuncta. Secundum vtrum ſecundum colorem, & ſecundum actiones gracilis bene valeat. Tertium, an facile ex adhibita diligentia reficiatur. Nam vbi pellis eſt diſiuncta ab oſſibus, vbi gracilis, & colore, & actionibus valet, vbi facile reficitur, ſemper ſperate illum poſſe, ad pinguedinem reſtitui. Sin autem contrarium appareat, contrarium quoque timere oportet. Curatio poſita eſt in ablatione omnium cauſſarum, in generatione optimi ſanguinis, qui quidem eſt mediocriter craſſus, in attractione nutrimenti, & ad partes nutriendas vnione. Atque hoc nō ſolum in toto corpore, verum etiam in partibus emaciatis præſtari oportet. Quæ omnia maximè omnium perfici poſſunt à diligenti victus ratione. Itaq; curandum eſt, vt qui macie tentantur, viuant in aere calido, & humido, regiones, & conſtitutiones ſiccas fugiant. Dormiendum eſt, quantum fieri poteſt. Nam perſpectum eſt, plurima animalia mirum in modum impinguari ſomno, vt ſunt glires, vrſi, ſues. Ablegandæ ſunt omnes curæ, mœrores, exercitatio corporis moderatiſſima eſſe debet. Abſtinendum eſt à Venere. Balnea aquæ dulcis vtiliſſima ſunt, quæ laudata ſunt à Gal. 14. meth. c. 16. ſi potiſſimum adhibeantur à cibo: quanquam Auic. aliā ſententiam habuiſſe videat. Potandum eſt vinum craſſum, ſubdulce, & quo plus potatur, modò ventriculus ferat, eò exploratum eſt, corpora magis pingueſcere, cibi debĕt eſſe moderate craſſi: moderate viſcidi: ita vt faciliter tamē coquātur. Quare optimę carnes, vt vitulinę, caponū, ſuis, cerebrum

brum Arietis à proprietate putatur conferre ad impinguandum. Sunt multa pultis genera, quæ hoc præſtant, vt eſt oriza cum lacte cocta, vel cum lacte amygdalarum dulcium, panis elixatus diu in iure, cui etiam addi ſolent, vel nuclei pini, vel amygdalæ, vel piſtacea. Hæc enim omnia magnopere expertum eſt valere, ad pinguefacienda corpora. Hippocr. 2. de diæta, inter præcipuas dotes, quas tribuit caſeo recenti eſt, vt pinguefaciat corpora. Eſt in vſu apud mulieres, quę amant obœſitatem, vt ferculis immiſceant medullam nucis indicæ. Hęc enim putatur magnopere conferre aduerſus gracilitatem. Sed notate huiuſmodi nucem ſi nimis vetuſta ſit, rancidam euadere, & proinde potius obeſſe. Vnde oportebit diligenter animaduertere in nucis electione. Meſues laudat etiam Sarcocollam, quam video quoq; laudatam ab omnibus Arabibus. Summa eſt victus, vt omnino proſpiciatur, quòd gignatur & copioſus, & optimus ſanguis, & genitus attrahatur ad partes. Inſtituto victu, videndum eſt, an macies proficiſcatur à ventriculo, qui non concoquat, aut ab ambitu totius corporis, qui nimis diſſipet, an potius vitio partium quæ non attrahant. Si ob ventriculum, aut iecur, ſanguis, & humores idonei non gignantur, ſtudendum eſt, ventriculū, aut iecur accommodatis præſidijs corrigere, quę non eſt neceſſe, vt hoc in loco proponam, cum pertineant ad alium locum. Sed ſi macies orta ſit propter totius ambitus corporis immenſam caliditatem, & ſiccitatem, à quibus diſſipetur nutrimentum, enitendum eſt, vt intemperies illa tollatur. In quo caſu conferunt balnea facta ex aqua dulci, cui incoctę ſint herbæ, & medicamenta refrigerantia, humectantia, & aſtringentia. Quod cum intelligeret Auic. dixit, hoc in caſu opus eſſe congelare inſtrumentum ne diſſipetur: vnde commendabat hyoſciamum, & alia refrigerantia, & congelantia. Vos itaq; poteritis totum corpus immergere aqua dulci, in qua hæc bullierint.

Recipe Hyoſciami manipul. ij. folior. plantag. Lentiſci, roſarum, Cichorij, lactucæ an. manip. v. baccarum Myrti, gallarum an. lib. 1. Bulliant in aqua, & in ea immergatur corpus totum.

Poſt quod inungendum erit corpus: & pro inunctione ſumendum oleum purum Omphacinum, vel roſaceum. Omphacinum; nam ſcopus is debet eſſe, vt non ſolum refrigeretur vniuerſus corporis habitus: verum etiam, vt meatus conſtipentur, ne facile alimentum diuaporetur. Si Macies oriatur, eò quod partes non attrahant ad ſeſe nutrimētum; ſtudendum eſt medicamentis attrahere, & ſemper à leuioribus incipiendum eſt. Quare maxime vtile erit, ad frictiones totius corporis confugere, vt ſcilicet mane, & veſperi corpus fricetur manibus oleo amygdalino perunctis, & poſt idem corpus inūgatur vel oleo dulci oliuarum, vel butyro recentiſſimo. Nam certum eſt conſueuiſſe interdum veteres loco olei vſurpare butyrum ad perungenda corpora. ſi frictio-

nes non iuuant, deueniendum eſt ad vſum dropaciſmi, quem Galenus 6. de tuend. valet. cap. 8. ſcribit, vſque adeo efficacem eſſe ad incraſſanda corpora gracilia, vt ipſe viderit hoc ſolo remedio plures eſſe pinguefactos. Quomodo autem fiat dropaciſmus, explicatū eſt apud Oribaſ. lib. 10. collectaneorum Medic. Nam fiunt pulueres ex ſulphure, nitro, pyrethro, pipere, euphorbio, thapſia, qui miſcentur modo melli, modo oleo, & corpori prius fricato illinuntur, atq; ibi detinentur, donec partes ruborem contrahant. Sed notate id, quod etiam monuit Oribaſius, vt in corporibus ſiccis vitentur ea, quæ maxime ſiccant, vt eſt ſulphur, euphorbium, & adhibeantur ea, quæ minus ſiccant. Si Dropaces non ſufficiant, ſolent Medici confugere ad picationem. Nam accipitur pix optima, ſicut illa eſt, quæ aduehitur ex Germania, & oleo diſſoluta, ac tepefacta, corpori prius fricato ſuperextenditur, atq; ibi detinetur, donec refrigeretur. Quæ refrigerata poſtmodum aufertur vi, & iterū ablata eodem ordine apponitur, atq; hoc fit ſępius, donec totum corpus ſit rubefactum. Poſt quod deinceps, vt prædixi, illinitur. Sed aduertere oportet, huiuſmodi remedium, non ſolum ingratum eſſe propter fœtorem; verum etiam interdum ſingularem moleſtiam inducere. Vnde opus eſt vt priuſquam pix adminiſtretur, diligentiſſimè corpus ab omnibus pilis mundetur. Inter alia remedia, quæ adhibebant veteres ad attrahendum nutrimentum erant percuſſiones, Nam Mangones, vt eſt 14. meth. cap. 16. vt pueros venales redderent obœſiores, ſolebant virgis percutere nates, & lumbos, atque ita paulatim pueros carnoſiores reddebant. Quod notatum eſt à Galeno tanquam remedium non cōtemnendum. Sunt etiam alia, quæ intus accepta vim habent pinguedinem, & carnem augendi. Auic. proponit puluerem, quem quia apud ipſum videre poteſtis non eſt vt proponam. Ego ſoleo vti huiuſmodi confectione.

Recipe pulpæ caponis vnciam ſemis
Cerebri Arietini drachmas tres
Nucis indicę, Sarcocollæ an. ʒ. 1.

Nucleorum pini, piſtaciorum, amygd. dulcium an. vnciam vnā Zachari fini quantum ſuf. miſ. & ſecundum artem fiant paſtilli. aut electuarium. His paſtillis vtuntur ſingulo mane, & Veſperi ante cibū illi, qui optant liberari à gracilitate. Atq; hæc eſt ratio ſuccurrendi, vbi vniuerſum corpus gracile eſt. Si autem opus ſit aliquam partem reficere, ſiue ſit brachium, ſiue crus, id operępretium eſt proſpicere, vt nutrimentum ad eam partem deferatur, & vt delatum conficiatur, & in carnem vertatur. Vtrum hoc poſſit fieri nec ne, ſunt quædam ſigna, ne Medicus in vanum laboret. Nam ſunt quædam partes graciles, & à natura, & ab accidenti, quæ poſſunt corrigi; ſunt etiam aliæ, quas nec Aeſculapius curaret. Deſperabunt plæriq; Medici Romani, crura gracilia

cilia Germanici Imperatoris non poſſe curari; & tamen, ſola equitatione poſt cibum, curatus eſt. Itaq; refert vt cognoſcatur, vtrum gracilitas ſit curabilis. Modus cognoſcendi eſt, vt pars gracilis in aqua calida diu detineatur. Si ruborem contrahit, ſpes eſt curationis, & ſi citò ruborē contrahit, cito curari poteſt: ſi tarde, tardè; ſi nunquam colorem mutat, neque rubra euadit, nulla eſt ſpes curationis; Vbi autem curatio ſuſcipienda eſt, eadem ratione incedendum, quam monſtraui in gracilitate totius, vt ſcilicet fricentur partes, fiant percuſſiones propoſitæ à Galeno, deueniatur ad Dropaciſmos, & tandem ad picationem, eò ſcilicet ordine, quò dixi de gracilitate totius. Atque hactenus de Gracilitate, & obœſitate.

## *De vitijs cutis, & primum de cutis colore deſœdato, in quo multa ad colorem attinentia proponuntur. Cap. VIII.*

NVnc tempus poſtulat, vt ad alia tranſeamus. Nam perſpectum eſt totum corpus eſſe ſubiectum pulchritudinis. Sed cum pulchritudo ſit obiectū viſus, & noſtri corporis nihil aliud propè videatur, niſi cutis; videtur ferè omnis vis pulchritudinis poſita eſſe in cute: vt iure, qui ſtudent nitori, & pulchritudini, prouerbio dicātur, curare cutim. Dupliciter aūt conſiderari poteſt cutis, vel ſecūdum ſolam ſuperficiem, vel ſubſtantiā totam: quæ ſubſtantia eſt pellicula vna cum carne ſubiecta. Nam Ariſtoteles 10. prob. 19. ſcribit: cutim hominum nihil aliud eſſe, niſi quandā partem carnis ſuper extenſam, quemadmodum polentæ, & pulti ſuperextenditur illa terra, q̄ aliquando videtis, quæ græcè vocatur γραῦσ, Theodorus vertit vetulam; quo in loco ſcribit Ariſtoteles, cutim ſecundum ſui ſubſtantiam eſſe quandam partem carnis, ſecus quàm in brutis, in quibus tergus, & coriū eſt quid diuerſum à carne. Itaq; vbi cutis optimè conſtituta eſt ſecundum ſuperficiem, & ſecundum ſubſtātiam, pulchritudinem facit. Contrà vbi violatur, vel ſecundum ſuperficiem, vel ſecundum ſui ſubſtantiam, turpitudo inducitur. Violatur autem ſecundum ſubſtantiam, vel quando diminuitur, vt videbitis in tractatu de cicatricibus, vel quādo augetur, vt etiam fit in aliquibus cicatricibus. De multis vitijs cutis tractaui in lectionibus de morbis cutaneis, vt non neceſſe ſit eos repetere; quos affectus ibi non tractaui, nūc ſum tractaturus, cum ſcopus videlicet diuerſus ſit ab illo, quē ibi habuimus. Et quia, q̄ vitia pertinent ad ſuperficiem cutis, in colore potiſſimum poſita ſunt: de hoc tractaturus ſum. Atq; vt abſoluta habeat huius rei doctrina, quattuor facturus ſum: Primū docebo quid ſit color. Secundò, quæ ſint co-

loris cauſæ. Tertio, quæ ſint differentiæ. Quartò, & vltimo, quis ſit optimus omnium color, & vt dixi, hæc omnia breuiſſime quantum fieri poterit tractabo, cum ad nos non pertineat longa diſputatio. Quem Latini vocant colorem, appellant Græci χρῶμα. De hoc dubitatum eſt, an ſit aliquid in rerum natura. Pyrrhonici philoſophi, qui omnia in dubium reuocabant, fuerunt huius ſententiæ, colores eſſe puras quaſdam apparentias. Et hoc demonſtrabant collo columbę, quod prout diuerſimode videtur, & mouetur ſub ſolis ſplendore; ſic varias, & diuerſas colorum differentias facit, Epicurus etiam, vt habetur apud Plutar. in libro aduerſus colorem, dixit, colores nihil eſſe; ſed fieri colores ſecundum proportionem, & diſpoſitionem corporum viſibilium ad ipſum viſum, & oculos. Atque hæc fuit horum philoſophorum opinio. Quæ quoniam ſatis infirma eſt per ſe, & veluti quædam luxuria feruidorum ingeniorum, non eſt, vt hoc in loco pluribus confutetur. Pythagorici, vt eſt apud Galenum in libro, qui inſcribitur de placitis philoſophorum, dixerunt, colores nihil aliud eſſe, niſi puram ſuperficiem corporum. Sed hæc ſententia nimis indeterminata eſt, & falſa, quia ſuperficies eſt in prædicamento quantitatis; color eſt pura qualitas. Itaque non poteſt color eſſe pura ſuperficies. Empedocles dixit, colorem eſſe quandam rem proportionatam meatibus oculorum; ſed hæc etiam ſententia nihil docet. Ariſtoteles, & 2. de anima, & in libro de ſenſu, & ſenſibili, multo intimius rem ſcrutatus eſt, cum dixit, colorem eſſe extremitatem corporis diaphani terminati. Sed hæc Ariſtotelis ſententia non omnibus ſatisfecit; quia ſupponit colores non eſſe colores ſine luce, cum lux ſit actus corporis diaphani, hoc eſt terminus corporis diaphani. Vnde Alex. Aphrod. lib. 1. de anima, & Simon Portius in lib. de coloribus, dixerunt, colorata corpora tantiſper eſſe colorata, donec illuſtrantur à luce; abeunte luce, non amplius eſſe colores. Dixi non ſatisfeciſſe Ariſtotelem omnibus, quia colores ſecundum ſui ſubſtantiam nihil eſſent, ſi dependerent à luce. Præterea corpora colorata ſunt, tàm intra, quàm extra, licet interni colores non appareant. Si haberemus Galeni librum de coloribus, quē ipſe citat 6. de plac. Hipp. & Plat. forſan hāc rem clariorem haberemus, & forſan ipſum ſectaremur. Quia verò eo caremus, omnium mihi maximè placet opinio Platonis, qui in duobus locis coloris naturam edocere conatus eſt. In Memnone dialogo dixit, colorem eſſe apocriſin, ſeu affluxum quēdā à corporibus exeūtem, viſui proportionatum, & ſenſibilem. In Timęo verò, dixit colorē eſſe flammam, ſeu ſplendorem quendam, à corporibus exeuntem, viſui proportionatum, & ſenſibilem. Circa quam opinionem duo debēt notari. Primo, cum Plato dixit flammā, nō intellexiſſe flammam, aut ſplēdorem hunc noſtrū igneum; ſed flammam, & ſplendorem cęleſtem omnibus corporibus communicatum. Aliud adnotandum eſt, Cum Plato

dixit

dixit ſenſibilem, nō intellexiſſe, quòd neceſſario ſemper actu ſentiatur, ſed quod apta ſit, vt ſentiri, & videri poſſit. Libenter ſequor hanc Platonis ſententiam, quia ſcio Galenum noſtrum in nulla re, aut in pauciſſimis à Platone diſſentire. ſcribit Galenus 8. de plac. Hipp. & Plato. 5. Hippocratem non tradidiſſe vnquam cauſſas colorum, ſed ſuis ſcriptis occaſionem præbuiſſe, vt alij colorum cauſſas indagarent. Propterea ipſemet lib. 1. de vſu part. cap. 15. dixit, cauſſam veram ipſorum colorum eſſe miſtionem, & temperaturam quatuor primarum qualitatum: ita vt hæc miſtura, & temperatura primarum qualitatum faciat colores, dum ſibi flamma illa cæleſtis permiſcetur. Et prout hæc miſtio varia eſt, & diuerſa, ſic etiam varia, & diuerſa fiat illius flammæ receptio, & conſequenter variæ, & diuerſæ fiant colorum differentiæ, & ſpecies. Quas colorum differentias Pythagorici Philoſophi dixerunt eſſe quatuor: album, nigrum, pallidum, & rubrum. Sed multo melius Plato, qui dixit, duo eſſe genera colorum: album ſcilicet, & nigrum. Ex quorum generum mixtura fieri dixit, varias, & diuerſas ſpecies colorum, quę licet copioſiſſimè proponantur in eo libro de coloribus, qui ſub nomine Ariſtotelis editus eſt; attamen difficile eſt cunctas huiuſmodi ſpecies complere. Siquidem infinitæ ſunt, & in dies videntur nouæ fieri. Cùm autem ſint diuerſæ ſpecies coloris, quis faciat pulchritudinem, ſi gentium iudicia ſpectemus, non eſt facile determinare. Nam, vt ſcribit ſextus Empiricus in libro aduerſus Mathematicos, Æthyopes putāt pulchriorem, qui nigrior eſt, & qui naſum ſimum habent. Contra Perſæ, exiſtimāt eum eſſe formoſiorem, qui ſit albus, naſum habeat aduncum. Galli putant eſſe pulchriores, qui ſunt pallidiores, aut non rubent. In Italia ſecus fit, adeo vt, diuerſa ſint gentium iudicia. Si tamen determinandū eſt aliquod genus coloris, quod faciat pulchritudinē, maior pars in hoc conuenit, eum optimum eſſe, qui ex albo, & rubro commiſtus eſt, quiq; fit ex cute optime conſtituta, quæ alba eſt, & ex ſanguine optimo. Nam ſcribit Ariſtoteles vltima ſectione problem. nono. ſanguinem eum eſſe, qui optimum colorem habet. Et idcirco ſenes nigreſcere, quoniam ſanguis ipſorum ſiccatur, congelatur, ita vt verum, & proprium ſplēdorem amittat. Igitur color, qui ab hoc optimo recedit eſt turpitudinis effector. Sicuti ab alio colore pulchritudo oritur. Galen. lib. 1. & 2. Meth. ſcribit huiuſmodi colores recedentes à natura optimi coloris, & proinde vitiatos non eſſe morbos, ſed affectus præter naturam, qui affectus oriuntur à ſymptomate ſecundo, hoc eſt ab humoribus mutatis, & præternaturalibus, qui humores mutati, & præternaturam, ſequuntur & ipſi aliud ſymptoma, nimirum vitiatam actionem naturæ, hoc eſt vitiatā ſanguificationem, aut concoctionem. quæ poſtmodum ſequitur ſuum proprium, & peculiarem morbum. Ita vt, color vitiatus videatur eſſe ſymptoma, aut quodammodo reduci ad ſymptoma facultatis ſanguificatricis,

catricis,aut coctricis. Sed dicetis hoc non videtur eſſe verum,quia Gal. in fin. libro 3. de ſympt.cauſis,ſcribit,vitiatum colorem eſſe ſymptoma ſeparatricis, vel facultatis, vel actionis. Ex quo loco colligunt aliqui, Galenum præter quatuor illas facultates,attuliſſe etiam quintam ſeparatricem,quemadmodum fecit Auerr. 2.collect.9.atque alibi. Reſpondeo, Galenum eo in loco minime propoſuiſſe vllam facultatem ſeparatricem,ſed ſemper opus ſeparandi tribuiſſe,cum attractrici,tum expultrici. Et quantum ad hoc ſymptoma,dico poſſe eſſe,& ſymptoma coctricis, & ſymptoma attractricis,vel expultricis. Eſt coctricis,quoties ſanguis generatur vitioſus,à quo poſtmodum fit color vitioſus. Eſt attractricis,quoties attractrix facultas membri,aut membrorum non attrahit bonum ſuccum, ſed prauum. Eſt expultricis; quoties expultrix effundit vitioſos ſuccos in ambitum corporis, vt eſt in ictero,in quo bilioſus humor à facultate expultrice effundiť in vniuerſum corporis ambitum. Ex ijs,quæ hactenus dicta ſunt,facile eſt colligere cauſſas immediatas coloris vitiati,eſſe prauos humores. Nam ſicuti optimus ſanguis,optimum colorem facit; ſic teter,& prauus ſanguis,prauum colorem inducit. Id quòd docere voluit Hippocr. quoties in initio lib. de humoribus ſcripſit,colorem indicare dominantes humores. Cauſſæ verò mediatæ,ſed internæ,& naturales ſunt temperamenta corporis,vt melancholica, telioſa,pituitoſa. Ab his enim fiunt colores praui. Sic ætas. Audiuiſtis enim,ſenes nigros euadere propter refrigerationem, & congelationem ſanguinis. Paterna diſpoſitio hoc etiam facit. Nam albi ex albis,fuſci ex fuſcis generantur. Præternaturales cauſſæ ſunt,vitia iecinoris. Nam Galenus 5.de loc.affect.cap.7.gloriabatur ſeſe ſtatim cognouiſſe ex ſolo colore iecinoris ægritudines; Item lienis vitia colorem deflorant,vt iure quidam ſeruus apud Plautum,ex colore herboſo,& viridi, cognouerit lienoſum,& hepatarium virum. Ventriculus etiam vitiat colorem,quando eſt malè affectus. Sic hæmorrhoides,vel menſes ſuppreſſi. Inter cauſſas externas eſt aer. Nam calidus, & ſiccus colorem valdè deturpare ſolet. Vnde huiuſmodi vitia vocantur æſtates à Plinio lib. 28.cap. 12. Hinc eſt,quod etiam regiones calidæ,& ſiccæ producunt corpora nigra,& vt dicebat Lucretius,percocta. Scribit Ariſtoteles poſtrema ſect. problem. eos qui habitant regiones calidas,vt ſunt Purpuratij,qui ſcilicet colligunt purpuras,piſcatores etiam, colores habere rufos. Et Hipp. in libro de aere, aq. & locis,ſcribit,habitatores Scythiæ,eſſe coloris flaui,quoniam ſanguis immoderato gelu veluti vritur. Et habitatores Aſiæ, quæ eſt regio clementiſſima,& temperatiſſima, formoſiſſimos,& bene coloratos fieri. Quare longa mora ſub ſole etiam hac ratione ſolet colores hominum deprauare. Et poſtquam in hunc locum incidi, nolo prætermittere breuiſſimam,& iucundam hac de re ſpeculationem. Nam Ariſt. poſtrema ſect. proble.8.

quærens rationem cur ſub ſole corpora denigrantur; non autem denigrantur ab igne, rationem eſſe dicit, quòd ſolis calor propter ſui mollitiem non poteſt penetrare corpora noſtra, ſed hærens in ſuperficie, comburit, & denigrat, ignis vero calorem, propter ſui acutiem, non firmari in ſuperficie, ſed penetrare, & propterea non denigrare, nec comburere; ſed internas partes potius affligere. Hanc cauſſam attulit Philoſophus in problemate non vulgari. Ego autem (vt philoſophicè loquar) non tantum me mouet Ariſtotelis auctoritas, quin potius quod ſentio dicere velim. Nam cauſſa ab Ariſtotele allata, mihi certe non videtur problematis difficultatem perſoluere. Nam vt primo de ſole loquar: Si denigrat corpora noſtra, quia ipſius calor firmatur, & hæret in cute, neſcio videre, cur non ſimiliter denigrat terram: ſiquidem multo minus ſol penetrat intima terræ, & vt conſpicitur, à Sole videmus ſuperficiem terræ exſiccari, indurari; & tamen albeſcere potius quam nigreſieri. De igne etiam, non diffiteor eius calorem intimas partes penetrare; ſed veriſſimum etiam eſt extimas partes ab igne etiam deuri. Nam ipſemet Ariſtoteles 4. Meteorum cap. 3. loquens de rebus, quæ aſſantur, inquit, ea interius humidiora eſſe, exterius verò ſicciora, quia ab igne partes extimæ ſiccantur & indurantur: ita vt, humiditas interna non poſſit effluere. Ex quo loco colligere licet, ignem etiam valde afficere partes Cutaneas. Ac propterea non hanc eſſe cauſſam, cur non nigrefaciat corpora, vt ſol. In hac re non ita facile, ſum huius ſententiæ; à ſole nigreſieri corpora, quia rareſiunt; Ab igne non, quia condenſantur, quomodo autem corpora rara nigra euadant, explicatum eſt à Philoſophis ſæpius, & ratio eſt, quia cum lux per poros raros, & latos ingreditur, tota veluti abſorbetur, & conſequenter, cum non refrangatur lucis, & coloris apparet obſcuritas, id quod Philoſophi ferè omnes dicunt de maculis Lunæ. Vbi autem partes non ſunt rarefactæ, ſed potius denſæ, fit vt lux non penetret, neque abſorbeatur in partibus internis, ſed tota exterius ſiſtatur, refrangatur, & conſequenter res coloratæ, vt ſunt appareant. Nam non eſt opus, vt probem ab igne corpora denſari exterius, quia iam id dixi ex Ariſtot. 4. Meteor. rarefacere autem calorem Solis, nemo dubitare poteſt, quia & ſudores, & tranſpirationes eo tempore frequentiores, & infinita alia argumenta id declarant. Nimiæ vigiliæ, nimius ſomnus colorem vitiant. Somnus quidem ob fuliginum retentionem, nimij labores, ſiquidem dicebat Ariſtoteles loco citato Athletas nimium laborantes pallidos ſemper eſſe. Mœrores, timores ſubiti, ſtudia nimia colorem deturpant, vt relatum eſt de Portio Latrone Oratore. Culpæ etiam, & malæ conſcientiæ colorem deturpant. Nulla palleſcere culpa optimum eſt, dicebat ille. Immoderata venus etiam hoc facit, potus nimius, repletio nimia, præſertim variorum ciborum. Vides vt pallidus homo cœna deſurgat dubia, inquit Horatius. Nam certum eſt cibos

varios

varios colorem deflorare. Panis hordeacei vſus, pallidos homines facit, vt eſt apud Ariſtotelem 1. probl. 36. & 22. ſect. problem. 24. vbi ſcribit, eos, qui tractant hordeum eſſe pallidiores illis, qui tractant triticum. Aquæ lutulentæ potus, mirum in modum colorem deturpant; & videbitis illos, qui habitant valles vitio aquarum ſemper eſſe decoloratos. Et memini me legiſſe, veteres, cum explorare volebant aquarum ſalubritates conſueuiſſe ſpectare habitantium colores. cibi praui idem faciunt, vt frequens vſus ſalitorum. Sunt etiam quædam, quæ proprietate putãtur decolorare vt Cyminum, ameos vſus, & olfactus. & de cymino habetis apud Plinium lib. 20. cap. 14. duo exempla, vnum ſectatorũ Portij latronis, qui vt imitarentur illius pallorem, frequenter vtebantur Cymino. Alterum exemplum eſt Iulij Vindicis, qui vt falleret Neronem, cymino pallorem ſibi conciliabat. Ad hæc, opinio eſt, ſi pedibus nudis anguis calcetur, pallorem inducere. Sunt & alia, quæ, ſiue venena ſint, ſiue medicamenta, colorem natiuum deprauare ſolent. Vt autẽ cognoſcatur vitioſus color, non eſt opus multis ſignis: quandoquidem ſua ſponte facile cognoſcitur. Cęterum ſi color prauus ſit natiuus, cognoſcitur diuturnitate: item, quia corpus in reliquis bene valet, bonas actiones edit; & præterea nulli diligentiæ, nulli medicinæ cedit. Contra ſi color ſit aduentitius, cognoſcitur, quia corpus in reliquis non ex toto ſanum eſt; cedit medicinis. Adhæc apparent aliquæ cauſſæ, vel externæ, vel internæ. Si autem color ſit fucatus, facile cognoſcitur ſola aquę ablutione; Nam nullus eſt fucus, qui non eluatur lotione aquæ. Omnis color prauus naturalis, aut inſanabilis eſt, aut difficiliter ſanatur, & potius beneficio naturæ, quàm artis ſolet curari. color autem accidentalis curatur; ſed ſicuti bonus color, vt dicebat Hipp. eſt indicium boni ſanguinis: ita malus accidentalis ſemper ſignum eſt, vel praui ſanguinis, vel prauorum humorum, vel alicuius interni affectus præter naturalis. Vt autem huiuſmodi color emendetur, & tollatur, enitendum eſt, vt cauſſæ illius imprimis auferantur; Deinde, vt gignatur optimus ſanguis: poſtremò vt ſanguis optimus ad cutim trahatur. Et in his ſcopis comparandis vſque adeo valet recta victus ratio, vt Auicen. dixerit omnem curationem inchoandam eſſe ab hac victus ratione, id quod etiam quodammodò videtur ſignificaſſe Hipp. quoniam libro 4. de morbis ſcripſit eos, qui temperate edunt, & bibunt, nullis morboſis affectibus humoralibus eſſe obnoxios. Itaque fugiendus eſt aer nimium frigidus, nimirum calidus, & ſiccus. Fugiendi venti maxime Boreales. Fugienda eſt etiam mora longa ſub Sole. Nam vt habetis apud Senec. epiſtola 124. conſueuerunt veteres illi, qui vendebant pueros, facies ipſorum obducere quibuſdam medicamentis, vt à Sole, vel à frigore non deturparentur. Quod autem eſſet hoc medicamentum non eſt adhuc mihi compertum; ſuſpicor tamen fuiſſe terram Cimoliam, vel Theſſa-

licam,

licam, vel Liciam aqua diſſolutam, & inſtar luti faciei applicatam. Nam loquens Plinius de hac terra, inter alias dotes, quas ei tribuit ea eſt, vt tueatur facies, & vultus ab vſtionibus Solis. & hodie, vt ego audiui à fide dignis, mulieres Genuenſes ne deturpentur à Sole, ſolent vultus oblinire ſucco ſolatri, ſi quando ſibi eundum eſt ſub ſole. Abſtinendum etiam eſt à nimijs vigilijs, nimio ſomno, nimio motu. Fugiendus eſt timor, immodica ſtudia, immodica venus. Præ cæteris curandum eſt, vt aluus facilis ſit. Et vt obiter dicam, memini me legiſſe apud Poetam Martialem credo, qui conſulebat cuidam iuueni, vt vteretur lactucis, & maluis, ea ratione, quia, vt dicebat, habebat faciem cacantis durum, quaſi vellet vt prouocaret ventrem. Fugiendi ſunt cibi varij, multi, praui ſucci. Vtendum optimis vinis, ſed moderatis, optimo pane triticeo. Optimæ carnes adhibendæ ſunt, & de carnibus narrant ſcriptores fuiſſe opinionem apud veteres, vt qui veſcebantur carne leporina, ſeptem diebus pulchri, & bene colorati manerent. Vnde quidam cum vellet ſuæ amaſiæ ſignificare ipſam ſemper fuiſſe turpem, dixit. Ediſti nunquam geuia tu lepore, quaſi nunquam fuerit pulchra. Abſtinendum eſt à fructibus fugacibus, ab omnibus ſalitis. Dioſcor. ſcribit Cicerem, & Caricas, ſi edantur corpori nitorem, & optimum colorem cõciliare. Idem dicunt medici de gariophylo, pipere, croco, ſcholimo, & allio: poſſumus addere aſparagos, qui cum per vrinam euacuent prauos humores, conſequenter optimum colorem, & nitorem corpori conciliant. Sed hæc non adeo vſque poſſunt ex toto turpitudinem coloris abolere: niſi quoque alia diligentia accedat. Vnde ſtatim videre oportet, an in corpore ſit vllus morbus, an ſint ſoli vitioſi humores. Si ſit morbus, qui colorem deprauat, huic vni tollendo incumbendum eſt. Sin autem adſint in corpore praui humores, illi prius omni ſtudio, & diligentia ſunt expurgandi, vt ſi ſit pituita, ſi ſit melancholia, ſi flaua bilis, accõmodatis remedijs omnia expurgentur; quæ remedia, iam non eſt opus repetere, quandoquidem materia, quam tractamus non poſtulat. Illud ſilere nolo, quod de Agarico ſcribit Dioſcor. nempe illum conciliare corpori nitorem, atque optimum colorem. Vnde conuenientiſſimum eſt, quotieſcunque purgare vobis placebit vitioſos humores, ſemper aliquid Agarici miſcere, quod & vi purgatoria, & propria quadam facultate optimum colorem facit. Poſtquam morbus ablatus eſt, aut praui humores expurgati ſunt, præcipit Auicen. Vt ante alia medicamenta diligentiſſimè ſordes omnes à corpore eluantur; Deinde ſanguis ad partes attrahatur. Pro eluendis ſordibus multa ſunt remedia, pumex in puluerem redactus, & affricatus, amygdalæ amaræ affricatæ, ſuccus melonum, nucum, farina lupinorum, & ſapo cuiuſque generis. Ego ſoleo parare huiuſmodi puluerem.

Recipe Nitri, vnc.ſ.
Farinæ lupinorum.
Fabæ an.lib.ſ.miſce.

Cum hac farina fricantur diligenter partes corporis; deinde, vel ſucco limonum, vel ſucco vuæ immaturæ, vel decocto lupinorum, abluuntur diligenter omnes partes. Poſt deueniendum eſt ad ſmagmata, ad dropaciſmos, & pulueres, qui vim habent attrahendi ſanguinem ad cutem. In hoc genere magnopere valet ſuccus radicis cyclaminis affricatus parti colorandæ, maſtix inſperſus per corpus, nitrum, ſuccus limonum cum nitro; valet etiam acetum cum furfure diligenter affricatum. Ego vtor hoc puluere.

Recipe Nitri, pyrethri an.drach.ij.
Vtriuſq; hellebori, drach.j.miſce cum
Farinæ lupinorum.vnc.ij.

Atque hæc eſt ratio, & hæc ſunt remedia, quæ adhibentur pro coloranda tota corporis ſuperficie.

## *De maculis faciei, & manus à Sole factis. Cap. IX.*

SOLET etiam ſæpe fieri circa faciem, & circa manus diuerſa macularum forma, quæ omnes pertinent ad hanc medicinæ partem vt tollantur; Præſertim verò fieri ſolent maculæ à Sole: pro quibus tollendis Paul. Ægin. laudat mentaſtrum in vino decoctum, & maculatis partibus applicatum; Lithargyrium, cum oleo roſaceo albificatum vtiliſſimum eſt; Radix hederæ, Iridis illiricæ in vino decocta, & affricata confert, puluis ſepiæ crematę applicatus vtilis eſt; Thus cum lacte humano, caſeus recens applicatus, & faciei, & manibus; Vtebantur etiam veteres aduerſus has decolorationes crocodilea; hoc eſt ſtercore crocodili terreſtris. Sunt etiam alia multa; ſed hæc vſitatiora, & præſtantiora ſunt. Atque hæc eſt ratio curandi ferè omnes decolorationes, & illuſtrandi, atque decorandi cutim in vniuerſum.

## *De Comptoria facultate, & vitijs ad ipſam attinentibus. Cap. X.*

PARS hæc propoſita, cum tota medica ſit, atque huic alia ſit congenea, quæ vocatur comptoria; putaui non inutile futurum, ſi etiam pauca quędam de illa dixero: & eo maximè, quòd Galenus in primo de medicamentis localibus ſcribit, ſæpe medicos cogi inſeruire fœminis, & hac arte vti. Vnde elegantiſſimus Celſus libro ſexto, cap.quinto dixit, eſſe

penè

penè neceſſariam hanc medicinam, quoniam fœminis eripi non poteſt cura ſui cultus. Tertullianus, & Cyprianus duos libros fecerunt de habitu, ſeu cultu fœminarum, & earum ornatu. Appellarunt cultum, qui verſatur circa mundum muliebrem, hoc eſt circa gemmas, aurum, veſtimenta; Appellarunt autem ornatum, quia verſatur in pingendis corporibus, & pulchritudine fucanda; ſecus autem fecit Galen. qui dixit duas eſſe partes: vnam, quæ appellatur exornatoria, & ſtudet ornatui fœminarum vel virorum, ſed ex lege Medicinæ: Alteram dixit eſſe comptoriam, quæ tota meretricia eſt, & verſatur in fingenda, & mentienda pulchritudine corporum. Hæc pars, quæ comptoria dicta eſt à Gal. à Tertulliano & alijs exornatoria, potiſſimum circa duo verſatur, circa pilorum ornatum, ſeu cultum, & circa cutis colorem, quæ verſatur circa pilos, vel ſtudet capillis, vel ſupercilijs, aut pilis barbæ.

## *De cultura pilorum.* *Cap. XI.*

ANTIQVITVS, atque etiam tempeſtate noſtra erant homines, qui cupiebant ſenectutem cælare, & ideo barbæ, atque capitis pilos denigrare conabantur. Hac de re copiosè ſcripſit Galenus in primo de med. localib. Tractauimus etiam nos in morbis Cutaneis; ſcilicet quomodo capilli, & pili ſint denigrandi. Fœminæ antiquitus maximè amabant flauitiem capillorum, quemadmodum etiam nunc faciunt Venetæ mulieres; &, vt ego inuenio, flauitiem inducebant Croco, & diuturna ſub ſole mora, quemadmodum etiam hodie faciunt Venetæ mulieres, quæ loco croci, interdum vtuntur ſulphure medicato. Et de hac re loquens Tertull. in libro de ornatu fœminæ, inquit, mulieres luere pœnas huius laſciuiæ, quod ob diuturnam moram ſub ſole caput ipſis ſæpe, & grauiter lædatur; quod etiam videmus noſtratibus fœminis euenire. Supercilia etiam dupliciter antiquitus colebant, & nunc colunt. Primum ex longis, & latis ſupercilijs, anguſtos, ſubtiles, & arcuatos fingebant, vel filo, vel forfice. Vbi ſupercilia flaua, aut alba erant, fuligine denigrabant, quemadmodum videre poteſtis non ſolum apud Tertullianum; verumetiam Plautum in Truculento, Clementem Alexand. in libro 3. pædagogij, & Athenæum libro 13. dipnoſoph. Quæ eſſet hæc fuligo non habetur plenè explicatum à ſcriptoribus: puto tamẽ ego fuiſſe illud medicamentum, quod appellari callipleuron ſcribit Plin. lib. 27. c. 4. & lib. 35. cap. 16. vbi ſcribit, hoc genus medicamẽti fieri ſolitum fuiſſe ex floribus roſarum cõbuſtis, ex terra Ampelitia vocata, & ex medulla bubula. Nunc mulieres ad denigrãda ſupercilia, vtuntur etiam ſimili cinere, item puluere carbonum ſubtiliſſime trito, & cribrato. Atque hęc erat apud fœminas vt nunc etiam eſt cultura pilorum.

## *De cultura cutis.* *Cap. X I I.*

CVLTVRA vero cutis, ſicut antiquitus; ita etiam nunc verſatur, vel circa dealbandum totum corpus, aut faciẽ, & pectus, vel circa ruborem faciei, & labijs inducendum; inuenio etiam conſueuiſſe antiquas fæminas totum corpus fingere, vt eſt apud Varronem, & Plautum. Pro dealbando toto corpore, tria fuerunt in vſu, lac præſertim aſinarum. Nam memoriæ proditum eſt, Pompeiam Neronis vxorem, conſueuiſſe ſecum ducere quingentas aſellas fœminas, quarum lacte totum corpus ſuum immergebat, vt candefaceret. Secundum erat ceruſſa eliquata, vel ſucco limonum, vel aqua lupinorum; vel etiam orizæ. Tertium crocodilea, ideſt fimus crocodili terreſtris, vt eſt apud Dioſcor. & omnes Medicos. Hac enim aqua eliquata fricabant, & dealbabant corpora. Nunc præter ceruſſam, vtuntur mulieres aqua facta ex argento ſublimato, vnà cum aqua, vel ſucco limonum; & interdum ego vocatus ſum ad mulieres, quæ vſu importuno ſublimatæ huius aquæ, intumuerant ſecundum faciem, & pectus. ſimili pacto vtebantur ad dealbandam faciem. Præter albedinem procurabant ruborem, præſertim circa genas, & labia. Medicamentum quo rubor inducitur, apud Plautum, & alios vocatur purpuriſſum, apud Græcos, & Latinos dicitur fucus: vnde mulieres dicuntur fucatæ, & purpuriſſatæ. Quod verò eſſet huiuſmodi medicamentum non eſt certum genus vllum aſſignatum. Vnde puto, varijs, & diuerſis vſas fuiſſe fœminas veteres, vt & noſtrates. Apud ſcriptores antiquos, & præſertim Plautum inuenitur, Meretrices conſueuiſſe rubefacere faciem rubrica quam appellant pharmacopolæ Margara. Et non ſolùm colorabant genas; Verumetiam labia. Adhæc vtebantur radice Anchuſæ; Vtebantur etiam fuco agreſti, qui eſt genus fruticis. Plinius ſcribit, in vſu fuiſſe terram Argentariam. Nunc vtuntur ligno illo, quod ex India adfertur, & appellatur verxinum. Vtuntur etiam cocco, qui appellatur grana. Vtuntur etiam purpura, oſtro. Nam miſcent huiuſmodi pulueres cum oleo odorato, & vnguentum faciunt, atque ita, deterſa prius medulla panis facie, ipſi hoc medicamentum illinunt. Atque vt reperio tota ars comptoria, tum apud veteres, tum apud noſtros in his potiſſimum poſita eſt. Quæ ſcopum præcipuum habet colorem pulchrum, & gratum circa corpora effingere: quod fit, quoties mulieres turpitudinem ſuam non poſſunt medicina curare, vel quoties tædia remediorum medicorum ſubſtinere nolunt. Hac igitur dimiſſa, redeo ad maculas faciei pulchritudinem diminuentes, aut etiam tollentes.

## *De maculis faciei. Cap. XIII.*

HAc igitur maculæ ſunt, vel naturales, vel accidentariæ. Naturales ſunt, quæ fiunt à prægnantium appetitu, & vocantur voglie, vel ſunt næui, qui fiunt à natura circa faciem, & nares. Si ſint accidentariæ, vel ſunt maculę rubeę, vel flauæ, vel vitiligines, & alphi, vel cicatrices, vel vibices, aut ſugillationes. nam ab his omnibus magnopere ſolet facies deturpari, ita vt opus ſit auxilio medico. Maculæ, quæ naſcuntur ob appetitus prægnantium, fiunt ob vehemẽtem imaginationem prægnantium. Scribit enim Auicen. lib. de anima, parte 4. capit. 4. mulieres, aut etiam viros interdum cupientes aliquam rem, vſque adeo in illius imaginatione firmari, & hærere, vt nòn ſolum proprijs corporibus; verum etiam exterius formam inducant proportionatam imaginationi, & appetitui; ſed huiuſmodi maculæ nullo auxilio deleri poſſunt: occultantur beneficio picturę, de qua iam dictum eſt. Cęterum maculæ rubræ trium ſunt generum, aliæ ſimplices, aliæ cum duritie, quas ſcribit Celſus loco citato, vocatas eſſe ephelidas: aliæ ſunt cum vlcere. Maculæ rubræ, oriuntur à ſanguine craſſo, viſcido, & calido ad faciem vel tranſmiſſo, vel attracto, qui prout eſt acrior, calidior, craſſior, tenuior, ſic modo facit maculas ſimplices rubras, modo duras, modo cũ vlcere. Maculæ verò flauæ, fiunt ab humore bilioſo, ſimiliter, vel tranſmiſſo ad faciem, vel attracto. Neuter horum humorũ in ipſo vultu generationem habet; ſed aliunde in ipſam faciem veniunt; & generantur in iecinore ob intemperiem calidam, & ſiccam iecinoris: vnde obſeruabitis penè ſemper huiuſmodi maculas, quæcũq; ſint, potius fieri in dextra parte, quàm ſiniſtra, ſcilicet propter rectitudinem, & ſympathiam, quam habet ad iecur. Præterea iuuat ad generationem horum humorũ temperatura calida, & ſicca, naturalis diſpoſitio paterna, aer frigidus, & ſiccus; nam dicebat Rhaſes, huiuſmodi rubras maculas vehementius graſſari hieme; & huius rei ad ferens rationẽ Auic. dicebat, idcirco hyeme magis hanc affectionem dominari, quia vi frigoris externi, cogũtur intrò magis humores, vbi coacti magis feruent, & conſequenter magis lædũt. Præterea huiuſmodi faciũt maculas cętera in victu errata, vt ſunt potiones meracis maluatici, vſus aromatum, mellis, ciborum ſalitorum, & acrium. Cognoſcuntur facile maculæ ipſo viſu; quia nemo eſt, qui cognoſcere non poſſit, & maculas, & earum ſpecies: & preterea humores à quibus fiãt. Vtrum verò curabiles ſint, cognoſcitur ex vetuſtate: quia quanto ſunt vetuſtiores, tanto ſunt curatu difficiliores: itẽ vſu remediorum, quia vbi ſapienter à Medico & longo tempore ſine vtilitate ſunt tractatæ, nulla eſt ſpes curationis; vbi verò recentes ſunt, vbi aliquod à

re-

remedijs beneficium ſuſcipiunt,ſpes eſt curationis. Quæ curatio in eo potiſſimum collocata eſt, vt materia, ſiue humor, qui facit maculas, ſi durus eſt, molliatur, diſſipetur, incidatur, vt cutis ipſa corroboretur, ne in poſterum humores facilè ſuſcipiat. Et quia facilitas receptionis proficiſcitur ab intemperie calida vultus; ideo eiuſmodi intemperies corrigenda eſt. Quia verò naſcuntur omnia ab immenſa iecinoris caliditate, & ſiccitate, opus eſt refrigerare, & humectare iecur. In curatione macularum rubearum commune remedium eſt ratio victus accommodata. Et cum tota vis huius morbi poſita ſit in caliditate, & ſiccitate; ſtudendum eſt, vt omnis victus refrigerans, & humectans ſit. Quare abſtinendum in primis eſt ab omni motu vehementi, atque vino generoſo, & calido; ſiquidem vt ſcribit Hippocr. 6. Epid. calidis naturis conuenit quies, & aquæ potus. Fugienda ſunt omnia ſalita, aromata, cibi acres, & omnia dulcia, præſertim quæ fiunt cum melle. Poſt hæc cogitandum de chirurgicis. Et quia vis huius mali calida eſt, non ſolum vtile, verum etiam neceſſarium fuerit, niſi aliquid prohibeat, ſanguinem mittere, & præſertim à vena iecoraria. Præter hæc, ſi in vllo caſu vſus cauteriorum vtilis eſt, proculdubio eſt in hoc; vt viderim ſolis cauterijs cruribus affixis, rubedines faciei penitus eſſe deletas. Si fiant ex ſuppreſſione menſtruorum aut hæmorrhoidum, ſanguis mittendus eſt ab hæmorrhoidibus; vel venis pedum. Poſt hæc deſcendendum eſt ad vſum aliorum remediorum. Et ſi maculæ rubræ ſint, lenienda eſt aluus hoc pacto.

Recipe floris Caſſiæ drachm. 10. pulpæ tamarind. vnc. s. miſce cum ſaccharo. fiat bolus. Lenita aluo, præparetur humor hunc in modum. Recipe pruna damaſc. num. 10. fol. Cuſcutæ, hepaticæ, cichorei an. manip. s. fiat decoct. ſec. art. Deinde Recip. dict. decoct. vnc. 4. acetoſi ſimpl. ſyrup. de endiuia an. vnc. 1. miſc. Præparati humores purgabuntur hunc in modum. Recip. decoct. tamarind. & ſenæ vnc. 4. Rhab. electi ſcrup. v. Spicæ gr. 4. infundantur omnia ſec. art. & facta diligenti expreſſione, Adde Diaphœn. drachm. 2. ſyr. roſ. ſol. vnc. tres. miſc. & fiat bol.

Hac purgatione licebit vti tam in rubris maculis, quam in flauitie vultus. Expurgato vultu, deinde veniendum eſt ad localia, in quibus adminiſtrandis, oportet videre, rubræ ne ſint maculæ, an flauæ; & ſi rubræ, an ſolus color ſit, an coniunctus tumor, vel durities, an adſint vlcuſcula. Si ſola ſit rubedo, vt plerunque ſit, in primis ſoleo vti, vel aqua palearum hordei, vel cremore ptiſanæ. Si non confert, vel non tollit morbum, deueniendum eſt ad grauiora. Et ſoleo tunc vti puluere corticum ouorum diſſoluto, ſeu liquato vel cum ſucco limonũ, vel cum aceto: vtor etiam hoc in caſu ſucco ſolatri veſpere dum itur cubitum. Iuuat quoque fricare partes rubentes vel cum caſeo recenti,

vel cum recocta ſeu puina. Si præter rubedinem, adſit etiam durities, Cor. Celſus lib.6.cap.5.commendat emplaſtrum factum ex reſina, ſale foſſili, & melle. Vinum è fragis maximè valet in hoc caſu. Ego vtor butyro recenti diligenter loto cum aqua roſacea, cui etiam admiſceo modicum ſulphuris, interdum etiam modicum camphoræ. Oleum factum ex vitellis ouorum etiam vtiliſſimum eſt. Si adſint etiam vlcuſcula, valet vnguentum de ceruſſa cum ſulphure, & camphora. Butyrum etiam cum lithargyrio, & camphora. Sed valet etiam hoc linimentum mirificè.

Recipe rutæ agreſtis, folior. oliuæ an.drach.ij. Terantur diligenter, & miſceantur vnà cum vnguento de ceruſſa, aut etiam cum butyro diligenter loto in aqua plantaginis. Si color flauus ſit, iuuat abluere faciem poſca, hoc eſt aceto, & aqua; iuuat etiam ſuccus limonis cum felle gallinæ: coquitur enim fel diligenter, diſſoluitur, & deinde illinitur. Valet etiam hoc remedium.

Recipe tartari combuſti, lithargyri an.drac.1. Vitellum oui aſſati. miſceantur omnia in mortario, & illinantur faciei. delet enim maculas deturpantes faciem. Atq; hæc eſt ratio tollendi, & rubedinem faciei, & flauitiem pro conſeruatione pulchritudinis, & formæ.

## *De cicatricibus.* Cap. XIIII.

PRAETER hæc vitia; ſolent etiam duo alia contingere circa faciem, & manus, quæ & patientes, & medicos mirifice ſollicitant. Sunt autem cicatrices, & vibices, ſeu ſugillata. Dicam primo de cicatricibus, quæ ſunt veſtigia quædã, & notæ, quæ relinquuntur poſt grauia vulnera, & vlcera, dico grauia, quia interdum in vlceribus, & vulneribus ſola ſuprema cuticula dilaniatur, quæ ſponte renaſcitur, & nullam deformitatem inducit. Cicatricum, quæ deturpant, differentiæ plures ſunt; aliæ ſimplices ſunt: aliæ cum cauitate, & diminutione partis, aut cum ſuperexcreſcentia. Simplices ſunt, vel nigricantes, vt ſunt quemadmodum dicit Ariſtoteles, cicatrices, quæ fiunt ex iteratis vlceribus, vel diuturnis; ſimiliter nigræ ſunt corporum, quæ laborant vitio lienis: Aliæ ſunt rubræ, aliæ verò liuidæ: ſunt etiam aliquæ albæ, vt cicatrices oculorum. Cognoſcuntur cicatrices primum viſu, quia apparet nota alterius coloris, quam conueniat, & nota cum diuiſione aliqua partis. ſecundo tactu, quia ſi ſit cum partis diminutione, ſentitur cauitas: ſi cũ additione, percipitur tumor: ſemper autem aliqua percipitur durities. Sunt cicatrices omnes cum diminutione partis inſanabiles, & fabulæ ſunt, quæ ab aliquibus dicuntur de pinguedine humana, quod ſcilicet curat huiuſmodi cicatrices. Illud verum eſt, in teneris corporibus, qualia

lia ſunt puerorum, facilius ſanari, quam in ſenibus. Quę fiunt ex diuturnis, & repetitis vlceribus, omnes pæne inſanabiles ſunt, & ſolo fuco obſcurantur; quę autem fiunt ex ſimplicibus vlceribus, neq; diuturnis, tolluntur beneficio, & artis, & naturæ. Sed priuſquam ad vſum remediorũ deſcendam, ſunt nonnulla breuiter diſputanda non iniucunda. Primum eſt, cur cicatrices vt plurimum nigræ ſint, præſertim in lienoſis, & in vlceribus inueteratis, & repetitis. Secũdum eſt, cur in oculis cicatrices albæ ſint, quòd non contingit in alia parte. Tertiũ cur in cicatricibus brutorum, & præſertim aſinorum, & equorum, pili renaſcantur, in cicatricibus corporis humani non amplius renaſcantur pili. Circa primum ſcribit Ariſtoteles 9. probl. vlcera inueterata, & repetita facere partem frigidiorem, & debiliorem; propterea quod ſanguis. qui eò confluit congelatur, & congelatus nigreſcit. Hæc Ariſtotelis reſponſio non eſt damnanda; veruntamen non puto ſemper veram eſſe. Primo, quia ſanguis, vbi propter congelationem nigreſcit, id patitur a vehemẽtiſſimo frigore. Partes, quæ paſſæ ſunt vlcera, vel vulnera, minimè poſſunt eſſe vſque adeo refrigeratæ, quandoquidem nutriuntur, quod fieri non poteſt ſine calore. Et ſi tactu iudice vtimur, non apparet in illis maior frigiditas, q̃ in reliquis. Itaq; puto multo ſatius eſſe, ſi dicamus, nigredinem huiuſmodi cicatricum non eſſe nigredinem recentem, quæ quotidie fiat propter refrigerationem; ſed eſſe vetuſtam, factam ex ſanguine cõbuſto eo tẽpore, quo partes vlceratæ erant inflammatæ, & calidæ. Conſtat enim, quando panni, vel telę colorantur, id fieri beneficio caloris, qui calor vſque adeo infigit colores corporibus, vt in poſterum ſint indelebiles. De lienoſis, ſcribit itidem Ariſt. propterea nigrefieri cicatrices ipſorum, quia ſanguis lienoſorum corruptus, & aqueus eſt. Eſſe aqueum ſanguinem lienoſorum non eſt ex toto abſurdum: quandoquidẽ Hipp. lib. 4. de morbis ſcribit, lienem eſſe ſedem aquę, quod ego interpretor, ſanguinis aquoſi. Sed multo accommodatius videtur dici poſſe, idcirco in lienoſis fieri cicatrices nigras, quia initio dum vlceribus laborant, ſanguis ater, & melancholicus, qui in ipſis exuberat, eò confluit, & colore nigro partes vlceratas ſaturat, & inficit. Et hæc eſt etiam ratio, propter quam, vt annotauit Hipp. 2. epid. in illis, qui liene laborant, dentes ſemper nigri fiunt. Ad ſecundum problema reſpondet ibidem Ariſtoteles, albas fieri cicatrices oculorum, quoniam cicatrix ſemper inducit colorem cõtrarium priſtino. Vnde cum vlcera oculorum plerunq; fiant in parte nigra oculorum, iure cicatrices albæ apparent. Sed hac in re mihi non penitus ſatisfecit. Primo, quia fiunt etiam vlcera in parte alba oculorum, à quibus tamen minimè cicatrices redduntur nigræ. Et idcirco arbitror hanc eſſe cauſſam; quia, cum oculus plenus ſit albo pituitoſo humore, fit, vt ad partes vlceratas, vel vulneratas facilè confluat humor hic albus, q cõcretus, & veluti condẽſatus deinceps cicatrices albas reddit.

dit. Erat poſtremum problema de pilis, cur ſcilicet in cicatricibus corporum noſtrorum minimè fiant pili. Ariſtoteles 10. ſect. proble. 29. & 31. reſpondet cutem hominis eſſe non aliquid ſeparatum à carne; ſed eſſe portionem quandam carnis, quæ ob frigus externum concreſcit in ſuperficie, veluti videmus concreſcere terras quaſdam ſupra pultes, maximè quæ fiunt ex farina; in his enim, veluti cruſta ſuper inducitur, quæ tamen eſt eiuſdem naturæ cum tota pulte; cutes autem brutorum non ſunt, (inquit) huiuſmodi, ſed veluti res quædam à carne ſeparatæ. Cum igitur, inquit, fiunt vlcera in corpore humano, vel vulnera, non poteſt pars diſciſſa, & ſauciata redire ad priſtinam naturam, & conſequenter non poteſt eoſdem effectus hoc eſt pilos producere; Secus autem contingit in brutis, in quibus cutis à carne ſecundum naturam ſeparata, ſi diuiditur, redit ad priſtinam naturam, ſed debiliorem, & propterea producit eoſdem effectus nempe pilos; ſed propter debilitatem immutatos ſecundum colorem. Hæc reſponſio vera quidem eſt, ſed minimè rem acu attingit: quandoquidem potius adfert quandam cauſſam vniuerſalem, & mediatam, quam immediatam. Itaque aliæ adferendæ ſunt, quę ſunt ab Ariſtotele propoſitæ 9. ſect. probl. Prima eſt, quia cutis hominis anguſtiſſimos meatus habet, nec admodum multos. Cutis brutorum, quæ ſemper debebat eſſe obtecta pilis, habuit & copioſiores meatus, & cõſequenter latiores. Quo fit, vt, vbi coaleſcit cutis hominis, facile meatus illi occœcentur, & pilis egreſſum adimant: Contra fit in brutis, in quibus, etſi coaleſcant partes vulneratæ, non tamen in ipſis ita occęcari poſſunt pori, & meatus, vt ex toto egreſſum pilorum auferant. Poteſt ẽt & alia adferri cauſſa inſinuata ab Ariſtotele, ſcilicet, quod pili hominũ ſunt tenuiores, & imbecilliores quàm brutorum; vnde non poſſunt ex cicatrice indurata exire; Secus autem in brutis, in quibus pili propter robur duritiem illam vincunt, & erumpunt. Sed remanet adhuc ſcrupulus; cur dum Equi, vel Aſini mordentur à Lupis, in cicatricibus nunquam oriantur pili. Nam cognoſcuntur (vt vocant) equi lupati, quoties cicatrices ex morſibus habent ſine pilis. Pro huius problematis reſolutione videndum eſt id, quod ſcribit Plutarch. 2. problem. Sympoſ. problem. 9. vbi quærens rationem, ob quam carnes animalium à lupis iugulatorum ſint ſuauiores, inquit; ideò eſſe, quia dentes, & fauces illi' animalis ardentiſſimæ ſunt; ita vt carnes quas tangunt, præ ardore teneras reddant, & hinc ſuauiores. vnde colligo etiam rationem, propter quam eiuſmodi cicatrices non emittant pilos, ſcilicet, quo tempore lupi mordent, huiuſmodi iumenta, habent ora valde incenſa, ita vt comburant, & propterea, quemadmodum aduſta tergora brutorum nunquam emittunt pilos, ſic morſuræ factæ à lupis, propter immenſum feruorem, nunquam emittunt pilos. Curatio cicatricum tota ferè poſita eſt in auxilijs externis, quia non habent cauſſam intrò, à qua foueantur; ſed earũ



BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE ROMA

ſtatus vniuerſus eſt in facto eſſe, & non in fieri. Et ideo parum refert in curandis cicatricibus præſertim inueteratis hoc, vel alio victu vtantur. Vt autem rectè, & methodicè poſſitis remedia adhibere, id primo cogitandum, an cicatrices ſint recentes, an ſint vetuſtæ: &, ſi recentes, vtrũ ſint ſubtiles, an craſſiores. Si ſubtiles ſunt, iuuat illinire adipem gallinæ, anatis, oleum è vitellis ouorum, oleum roſatum dealbatum. Plinius laudat raphanum affricatum, laudat etiam ſemen erucæ cum felle bubulo. Si craſſiores ſint, paulo valentiora adhibenda ſunt. Itaque vtile eſt adhibere ſalem tritum cum melle, ſuccum cyclaminis cum melle; iuuat affricare caſeum ſalitum, ficus aridas, thus cum melle. ſi cicatrices vetuſtæ ſint, ſal ammoniacum affricatum iuuat, ſiue mixtum cum melle, ſtercus gallinæ cum melle, lithargyrium aqua mellis ablutum, nitrum, thus cum melle. Corn. Celſ. lib. 6. ca. 5. proponit vnguentum quoddam Tryphonis, quo ego non ſemel vſus ſum fęliciter. Omnibus autem cicatricibꝰ putatur magnopere conducere balſamum. Atque hæc de cicatricibus ſimplicibus. Vbi autem cicatrices ſunt cauæ: ſi ſint vetuſtæ incurabiles ſunt, & ſolo fuco tractantur, hoc eſt cauitates replentur, vel cera, vel paſta carnem humanam æmulante. Sin autem ſint non vetuſtæ, & in corporibus teneris; primò conandum eſt pellem eleuare, deinde replere. Ad pellem eleuandam conuenit galbanum, gummi arabicum, reſina. Hæc enim apponuntur, & ſæpe vi extrahuntur. Sic enim fit pellis eleuatior. Poſt quod opus, deinceps illinendum eſt aliquod pingue, vt adeps gallinæ, caponis, adeps humanus omnium maximè vtilis eſſe putatur. Si autem cicatrices ſint eleuatiores, detere nda eſt pars prominens, donec complanetur, & ad æqualitatem reducatur; quod fit primum medicamentis, quæ vim habent corrodendi; quę ſi non proſint, deueniendum ad ignem; Et ſolent in his caſibus partes ſuperuacaneæ auro candente deuri, & tolli; Poſt vtendum eſt aliquo linimento, vt diapalma cum maſtice, & cera. In omnibus autem cicatricibus curandis, præſertim ſimplicibus, ſciendum eſt vtile eſſe, vt priuſquam remedia adhibeantur, ſemper diligentiſſimè fricentur. Sic enim vis medicamentorum magis atque magis penetrat.

## *De vibicibus, ſiue ſugillatis.* *Cap. XV.*

SEQVVNTVR vibices, ſiue ſugillata, quæ ab Hippoc. lib. de fract. de artic. & de offic. medic. appellantur ἐκχυμώ-ματα ſiue effuſiones, Galenus, & ante ipſum Ariſtot. 9. probl. ac plerique alij, appellant Molopas, Sunt autem ſugillata maculæ cruentæ, quæ fiunt, vt ſcribit Gal. 5. de medic. local. 1. ſemper à cauſſis externis, hoc eſt à percuſſionibꝰ, verberibus, caſu, nimia compreſſione; Fiunt etiam interdũ ex imperitia barbiton-

bitonſorum, qui in claudenda ſectione venæ non excolant, neque educant totum ſanguinem: ita vt portio aliqua remanens effuſa, aut etiam vena remanens aperta producat has maculas. Modus generationis ſecundum Ariſtotelem 9. problem. 10. eſt, quòd partes percuſſæ, vel verberatæ incaleſcunt: vbi incaluerunt, trahunt ad ſe, & ſanguinem, & humores: vnde non ſolum mutantur ſecundum colorem; verum etiam intumeſcunt. Et quanquam hæc Ariſtotelis ratio non ſit damnanda, multo tamen euidentius propoſuit modum Gal. loco citato, vbi ſcribit, à percuſſionibus, & alijs cauſſis externis corrumpi, vel aperiri, aut laxari venas, atque arterias, ac deinceps ijs apertis, aut fractis effundi ſanguinem, qui ſubtus cutem coagulatus, & concretus, ac diu retentus totam cutem ſuperiacentem inficit, & colorat. Cognoſcuntur vibices & viſu, & tactu, Viſu, quia ſunt maculæ ſanguineæ, longæ, & latæ; inæquales tamen; & præſertim vibices illi, qui fiunt à ferulis, vt docet, Ariſtoteles 9. problem. cognoſcuntur etiam tactu, quia nulla ſubeſt aſperitas, nulla durities, raro tumor, & niſi in principio. ſugillata vetuſta difficulter curantur. Quæ recentia ſunt, interdum curantur ſponte, interdum beneficio artis; quę beneficio artis curantur, has indicationes habent; Vt ſanguis, qui ſubtus cutem eſt concretus, & congelatus, diſſoluatur, atq; diſſipetur, quod fit rebus illis, quæ habent vim diſſoluendi, & diſſipandi, & in his curandis, ſi ſint recentes, iuuat aliquam in victu adhibere rationem, ne ſcilicet pars contuſa inflammetur. Vnde iuuat initio abſtinere à vino, parce edere, & cibis boni ſucci veſci; Vtile eſt etiam venire quãdoque ad miſſionem ſanguinis, non gratia vibicis; ſed ne pars illa, quæ interdum dolet, inflammetur, & in maius periculum conuertatur. Auicen. 7. quarti, vbi tractat de veſtigijs huiuſmodi percuſſionis, licere interdum, ait, ſcarificare ſugillatam partem. Id quod faciendum puto, quoties pars tumida, & nimium ſanguine repleta videtur. Ariſtoteles prædicta ſect. problem. 7. citata, quærens rationem, cur thapſia, & cyathus æneus, ſi affricentur corporibus ſugillatis, curant ſugillationes; cũ tamen altera ſit calidiſſima, alter frigidiſſimus, inquit, thapſiam id facere, quia ſuo calore ſanguinem concretum eliquat, & liquatum diſſoluit, cyathum verò æneum id facere ſcribit, quod facit aqua irrorata in deficiente animo. Nam animo deficientes ab aqua irrigata recipiunt id emolumenti, quòd à frigore aquæ, calor natiuus coercetur, & cogitur, vnde auctus poſtea recreat, & reficit deficientes, ſic inquit cyathus æneus applicatus ſuo frigore calorem partis cohibet: ita vt conſeruetur, augeatur, & hinc ſanguinem diſſoluat, & diſſipet. Hoc etiam facere ſcribit Ariſtot. prædicta ſect. problem. 10. pelles animalium, & præſertim arietum recenter decorticatorum. Nam huiuſmodi pelles adhuc calentes, ſi ſuper ponantur vibicibus, eo calore ſanguinem diſſoluunt, & diſſipant. Hoc, idem ait, faciunt raphanus attritus, faba com-

manſa,pulmo,argilla,quanquam hęc poſteriora inquit facere ad ſugillata, quia attrahunt ad ſe ſanguinem illum, & humorem ſuperuacaneũ. Si vibices ſint in oculis,præcipit Galenus ſapienter, vt ſemper aliqua adſtringentia miſceantur diſſipantibus, maximè ſi vena aliqua ſit perrupta; Et quanto minor eſt ruptura,tanto minor requiritur doſis adſtringentium, quæ diſcutientibus miſcentur. Vnde laudat, vt prius foueatur oculus decocto fœnugræci, & ſertulæ campanæ,& poſt emplaſtrum Nelæi adminiſtretur. Multa alia ſunt eo in loco remedia ex Archigene,Apollonio,Hera,& Critone. In reliquis vibicibus, qui ſunt in reliquo corpore,cogitandum in primis eſt vtrum ſint recentes, an verò vetuſtæ. Si ſint recentes, à blandiſſimis ſemper inchoandum. vnde mulieres ſtatim deueniunt ad medullam panis commanſam,quòd etiã facit triticum commanſum. Nam ex maſticatione acquirit calorem quendam vitalem, vi cuius diſſoluitur ſanguis. Ego ſoleo vti fomento ex aqua tepida,cui dum feruet,inijcio modicum myrrhę,& croci in petia linea ligatorum. Soleo etiam vti ſucco abſinthij, maioranæ cum vitello oui in ſimul,ita vt fiat linimentum molle. Adijcio etiam interdum mel ipſi aquæ,fel gallinæ cum melle: iuuat etiam in vibicibꝰ paulo vetuſtioribus. Si verò vibices ſint vetuſti, monet Gal. vt ad vehementiſſima diſcutientia veniamus, vt eſt nitrum, ſulphur, calx, lithargyrium: nam fit vnguentum de calce, quod optimum eſt in inueteratis vibicibus. Sicut illud vnguentum de alabaſtro,vel de ceruſſa camphoratum valet in recentibus vibicibus; Monet autẽ vnum Auicen.vt ſubinde hæc remedia adhibeantur,& ſubinde etiam mutentur. Atque hic eſt finis eorum,quę colorem cutis deturpant,& pulchritudinem lędunt.

## *Quot vitijs cutis ſubſtantia moleſtetur, & cur de odore ſit etiam diſſerendum. Cap. XVI.*

QVONIAM verò dixi id, quod etiam Auicennas fecit,illos,qui tractant artem decorationis,debere contemplari non ſolum vitia ſecundum colorem cutis: verum etiam ſecundum illius ſubſtantiam. Poſtquam finis impoſitus eſt vitijs ſecundum colorem, remanet, vt ea tractemus,quæ contingunt ſecundum ſubſtantiam. Et quia horum multa tractauimus in cutaneis: à tractatis abſtinebo. quæ verò tractaturus ſum: aut pertinent ad cutem,diminutam,& ablatam, aut ad additam, aut ad diuiſam. Vitia cutis diminutæ,vel ablatæ,ſunt,veluti amputatio naris, auricularum.Quæ verò pertinent ad cutem auctam,ſunt verrucæ, porri vocati,calli,nodi, vari. Quæ pertinent ad diſciſſam ſunt ſciſſuræ labiorum,narium,addo etiam rugas. Nam rugæ ſunt veluti quædam cutis diſſipationes. Ad cutem etiam pertinent affectus quidam,qui circa vngues

gues oriuntur, vt pterygia, atque aliæ vnguium turpitudines. Pręter hęc ad decorationem, pertinet etiam odor. Nam etſi odor per ſe, & principaliter nihil faciat ad turpitudinem, aut pulchritudinem; verum tamen conſueuerunt veteres inter alia pulchritudinis ſtudia etiam odorum, & vnguentorum curas adhibere; Accedit etiam, quòd valde intereſt ad cætum humanum cum iucunditate faciendum, vt fugiantur mali odores. Sunt enim aliqui, qui vſque adeo fætent, vel ſecundum pedes, vel ſecundum axillas, vel nares, vt ab alijs iſti ſuſtineri non poſſint. Itaque opus eſt prouidere, vt huiuſmodi fœtores ab humanis corporibus arceantur.

## *De ſciſſuris cutis.* *Cap. XVII.*

INCIPIAM autem à vitijs, quæ cum corrumpant vnitatem cutis, pulchritudinem vitiant. Sunt autem hæc, ſciſſuræ labiorum, manuum, pedum, aurium, & narium, quæ ſciſſuræ à Plinio vocantur modò fiſſa, modò fiſſuræ. Cęterum Græci ſcriptores fiſſuras appellarunt. ῥαγάδας, quanquam hoc nomen proprie ſignificat ani fiſſuras. Vocantur etiam à Medicis fiſſuræ pedum latinè perniones, & Græcè, tum fiſſuræ manuum, tum pedum nuncupantur, χεῖρας, & χειράδας. Vnde apud Laertium in vita Pittaci Mitylenei, legetis eum vocatum eſſe ab Alcaeo χειροπόδην, quia pedum laboraret fiſſuris. Sunt autem hæ fiſſuræ profundæ cutis diuiſiones, ſolum formam lædentes. Dico eſſe profundas diuiſiones; quoniã ſi extrema illa cuticula ſcindatur, nec alte penetret, vix pulchritudinem lædit, nec verè appellari debet ſciſſura. Dico etiam ſolum formam lædentes, quia vbi huiuſmodi ſciſſuræ eò procedunt, vt inſigniter lædant operationes, non amplius ad decoratoriam, ſed potius ad curatoriam artem pertinent. Ex his ergo colligitur, has ſciſſuras eſſe pura ſymptomata in genere affectuum præter naturam; ita vt minime morbi mereantur appellari, cum non lædant actiones. Locus affectus eſt ipſa cutis. De cauſis Auicen. 7. 4. tract. 3. cap. 15. cauſſam contentiuam ſciſſurarum nullam aliam videtur agnouiſſe, præter ſiccitatem; & iure, quia cum partes ſimul continuentur, vt dicebat Ariſtoteles, propter humidum; vbi humidum hoc conſumptum eſt, partes inter ſeſe diſſiliunt, & diuiduntur; quod cum fiat à ſiccitate, haud immerito Auicen. ſiccitatem cauſſam contentiuam huius mali effeciſſe videtur; cæterum quia ſiccitas eſt qualitas paſſiua magis, quàm actiua, fit vt ſemper, vbi agit hæc qualitas, ſequatur, vel calorem, vel frigus; & ideo Auicen. traditurus cauſſas huius ſiccitatis dixit, & frigiditatem, & calorem eſſe cauſſas huius ſiccitatis, adeo vt ſciſſuræ fiant, vel à calore, vel frigore. Nec hoc pręter rationem, quia ſicuti videmus terram ſub immen-

ſo,

ſo, aut æſtu, aut frigore ſcindi, atque hiſcere; haud ſecus corpora animalium conſueuerunt, & à nimio æſtu, & à nimio frigore ſcindi, & frangi. Cauſæ mediatæ naturales, & internæ complures ſunt. In primis eſt ſexus; ſiquidem virilis ſexus magis obnoxius eſt his malis: eſt & ætas, quia pueri, & adoleſcentes multo frequentius, & acerbius tractantur ab hoc malo, quàm quælibet alia ætas; eſt & corporis habitus; eo quod qui corpora mollia, & delicata habent, magis exercentur ſciſſuris, quam cætera. Præter naturales internæ ſunt inflammationes, febres aliquæ, & præſertim morbus gallicus, à quo interdum manus, & pedes ita ſcinduntur, vt eximiam quandam deformitatem habeant. Porrò externæ cauſæ ſunt, & ipſę non paucæ; in primis regio frigida, & ſeptentrionalis calida, & ſicca, vt Aethiopia, tempus hyemale, ambulationes per loca frigida, & niuoſa, contrectationes rerum aſperarum. Addit Auic. balnea aquarum ſtipticarum, & nonnulla venena: ita vt tot, atque tantæ ſint ſciſſurarum cauſſę. Circa quarum contemplationem, quinque ſe ſe offerunt problemata ſcitu, & iucunda, & vtilia. Primum eſt, quare ſi fiunt ſciſſuræ à ſicco, non ſcindantur pedes, atque manus in febribus ardentibus, & prǽſertim in maraſmis? Nam in maraſmo licet videre incredibiliter corporum cutem exſiccari. Secundum problema eſt, quam ob cauſſam, & perniones, & aliæ manuum, ac pedum fiſſuræ, potius fiant tempore frigidiore & à frigore, quam tempore calidiori, & ab ipſo æſtu. Tertium, eſt propter quod mulieres minus quàm viri huiuſmodi vitijs tententur. Quartum, eſt qui fiat, vt illi, qui iecur incenſum habent, ſoleant ſæpe ſimul etiam ſciſſuris, & pedum, & manuum tentari? Quintū, & poſtremum eſt, cur pedes, ſi quiſpiam nudis, etiam per loca duriſſima ambulet, non ſcindantur; & tamen à prædictis cauſſis ſcindantur? Imo verò quod facit problematis ſolutionem optabiliorem, eſt, quia videmus ferrum ſoleis infixum conſumi, & deteri: & tamen pedes, neq; deteruntur, neq; conſumuntur, vt non deberent hac ratione vſq; adeo faciliter ſcindi. Ad primum dicendum eſſe puto, febres ardentes non ſcindere manus, & pedes, quia calor deurens totus fere eſt in penetralibus corporis; in extima enim parte, non eſt calor deurens, imò potius adeſt tepor: ita vt plerunque febres deurentes habeant intimas partes: extimæ verò frigeant, aut tepeant potius. Quod ſi interdum ab aliquibus febribus, huiuſmodi ſciſſuræ fiant, eſt propterea, quòd præter intemperiem adſunt humores, aut vapores acres, & mordaces, qui cum recta petant ipſam cutem, eam turpiter ſcindunt. Sed video dubitaturum eſſe aliquem, ſi hoc verum eſt, cur fiat, vt quantumcunque corpora ab igne calefiant, nunquam tamen, vel pedes, vel manus ſcindantur? Reſpondeo id, quòd reſpondet Ariſtot. 38. ſec. prob. vbi quęrens rationem propter quam ſol denigrat corpora, non autem ignis, inquit eſſe, quia caliditas ignis penetrat, nec firmatur in cute; ſecus autem calor ſolis, qui firmatur.

matur in cute, nec penetrat. pari pacto dicendum puto, non ſcindere ignem, quia calor ipſius penetrat, cum è conuerſo in febribus vapores, & humores acres firmentur in cute. Simile quiddam dixit Ariſtotel. 3. meteor. cap. 1. vbi ſermonem habens de fulmine, ſcribit, aliquod eſſe fulmen ita tenue, vt penetret, nec cutim afficiat; aliud eſſe craſſius, quod cum firmetur in cute, illam, & denigrat, & deurit. Itaque hæc eſt reſponſio ad propoſitam obiectionem; quanquam poſſemus etiam dicere, ad ignem neminem ita approximare, aut detinere manus, & pedes, vt magnopere exſiccentur. De febribus hecticis, & maraſinis, cur ſcilicet cū extrema exſiccetur cutis, non tamen ſcindatur, rationem duplicem eſſe exiſtimo: Vnam, quia in maraſmo colliquantur omnes partes, & carnes, & pinguedines, & quicquid cuti ipſi inhæret, propter quam colliquationem, cum continuo irrigetur cutis, fit, vt minimè conſumatur humidum illud continuatiuum, & proinde non ſcindatur cutis: Alteram, quoniam vbi cutis orbata eſt illis partibus carnoſis, quæ ipſam diſtendunt, corrugatur in ſeſe, & plicatur: vnde fit, vt cum plicata ſit, non poſſit præ ſiccitate extendi, atque hiſcere. Poſſumus etiam addere, eos, qui laborant maraſmo, ſemper vti cibis humectantibus, vnde fit, vt humiditas continuatiua, minime ex toto conſumi queat. Ad ſecundum dicendum eſt; Calorem exiccare quidem; attamen duo etiam alia facere, colliquare, & rarefacere: colliquando facit vt cutis continuò humecta conſeruetur, ita vt humidum continuatiuum non abſumatur; rarefaciendo autem facit, vt ichores, & vapores acres, qui alioquin cutim ſcinderent, perſpirent, & exinaniantur; ſecus eſt de frigore; quod quidem non ſolum exprimendo humidum conſumit, verumetiam indurat, & condenſat: indurando facit, vt humiditates non fluant ad cutim: condenſando facit, vt ichores, & vapores mordaces retineantur, qui retenti non eſt mirum, ſi cutim diuellant. Nec quicquam obſtat, quod Theoph. in lib. de igne dicat, in Ponto propter frigus colliquari inter terræ viſcera metalla, quoniam etſi aliqua fieri poteſt frigoris ope colliquatio, illa tamen propter cutis denſitatem non poteſt peruenire ad ipſam, & eam irrigare. Cur autem mulieres minus tententur, ea eſt ratio, quia hic ſexus multo humidior eſt, quàm virilis; & cum ſit humidior, non poteſt niſi eximia aliqua cauſſa ita cutis exiccari, vt rumpatur. Nam propter hanc eandem humiditatem, dicebat Ariſtoteles 10. problem. mulieres carere pilis, quippe qui ex deuſtione, & ſiccitate potius oriantur. Quanquam Alexan. 1. prob. 5. carentiam pilorum adſcripſiſſe videatur potius denſitati, quàm humiditati cutis, de qua re, nō eſt vt nunc loquamur. Cæterum pueri duabus de cauſſis maximè omnium his malis frequentius tentari ſolent. Primo, quia negligentiſſimi ſunt, neque ſeſe admodum tueri ſolent, vel à nimio æſtu, vel frigore. Secundo cum calorem inteſtinum ingentem habeant, atq; innumeras fuligi-

ne,

nes,vbi corpora ipſorum à frigore denſantur,fit,vt calor mirè auctus,& conſequenter fuligines,cutim ipſam,& exiccent,& pertundant. Ad quartum problema dicere oportet,eos,qui valde iecur incenſum habēt feraciſſimos eſſe & ichorum,& vaporum acrium,& mordacium, qui cū nec ab ipſo iecinore,nec ab alijs partibus ſuſtineri poſſint, fit, vt vndique propellantur,donec ad cutim ipſam perpulſi,& ibi firmati,eam rodendo ſcindunt,& diſſecant; Accedit etiam quandam eſſe ſympathiam inter manus,pedes,& iecur, vt facile ſit iecinore patiente compati etiā, & manus,& pedes. Atque id intelligitur ex eo,quod quicunque calidi ſunt iecinore, ſimul etiam perpetuo, & manus, & pedes flagrantes habent. Hæc ſympathia ni fallor inuitauit Auicennam, vt diceret, digitos breues indicare iecur paruum, & digitos longos iecur indicare vaſtum: quam ſententiam inuenietis apud Auicen. 2. primi doctrina 3. ſumma 1. tractat. 1. & 4. 3. tract. 2. capit. 3. & 30. inuenietis etiam apud Rhaſ. 17. continentis cap. 1. & 2. Quanquam Auer. 4. collect. cap. 4. irriſiſſe videtur hanc ſententiam,dicens,eum,qui ita exiſtimauit, ignorare vbi ſit in corpore humano virtus generatiua. Ad quintum dicendum eſt,cauſſas internas multo efficaciores,& potentiores eſſe,quam ſint externæ. Nam vt dicebat Plin. libro 7. cap. 16. dentes, neque malleo pertunduntur, neque igne poſſunt domari, & tamen pituita ſalſa, & acris eos exedit,& conſumit:quia cauſſæ externæ non continuo agunt: internæ autem irrequieto motu ſemper agunt; & vt dicebat ille,gutta cauat lapidem,non vi; ſed ſæpe cadendo,quare mirum eſſe nulli debet, ſi pedes ab ichoribus, & vaporibus mordacibus pertundantur, & ſcindantur; minimè autem id patiantur,neque à contrectatione ſaxorum, neq; ab vllis alijs rebus aſperioribus. Accedit id,quod dicebat Hippocrat. in lib. de nat. pueri,ſcilicet pedes à natura ſortitos eſſe, & venas, & neruos plurimos,atque denſiſſimos,quo fit,vt propter duritiem; & copiam harum partium,non adeo ab aſperitate lædi poſſint: & hoc eſt quod dicebat Tertullianus in lib. de anima aduerſus eos, qui ſenſus criminantur,ſcilicet eadem pauimenta videri manibus aſpera, pedibus verò lenia,eo quod pedes cum duriſſimos habeant neruos,& denſiſſimos,non ita percipere poſſunt aſperitatem,vt manus. Quod autem ferrum deteratur in calceis, non autem pedes, ratio eſt, quia à ferro ſemper aliquid detrahitur,nihil vnquam additur. At licet aliquid viæ aſperæ à pedibus detrahant; ſemper tamen aliquid intus additur, quo fit, vt tantundem ſit id,quod continuo ſubminiſtratur illi, quam quod continuo detrahitur. cognoſcuntur ſciſſuræ ipſis oculis; quandoquidem ſi ſint in labijs,& rimæ apparens,& tumor atque etiam rubor,& durities. Si ſint in manibus, aut pedibus, præter fiſſuras, pellis & dura, & aſpera eſt,ac interdum apparet veluti cortex combuſtus, quemadmodum, & in pedibus,pręſertim circa calcanea,& in manibus hoc eſt in extremis partibus

appa-

apparent, & tumores rubei, & ſciſſuræ. Adeſt interdum pruritus, quæ omnia ſatis demonſtrat ſciſſuras eſſe. Si fiant à cauſis externis, cognoſcuntur relatione ægrotantium; tum eo, quòd faciliter curari ſoleant. Si fiant ab humoribus acribus, & mordacibus, præter combuſtionem apparentem oculis; percipitur etiam veluti ardor in parte offenſa, & interdum manare ſolent ichores. Si fiant à frigore cognoſcuntur, & tempeſtate, & quia calor recreare ſolet partes offenſas. Solent ſciſſuræ, ſiue labiorum, ſiue manuum, aut aliarum partium ſponte finiri, & præſertim temporum mutatione: interdum tamen vſque adeo pertinaces ſunt, vt vix etiam remedijs cedant. Quamobrem opus eſt modum auferendi has affectiones intelligere. Et in primis quoniam plerumque proficiſci ſolent ab externis cauſis, oportet huiuſmodi cauſſas penitus amputare, id, quod fit potiſſimum recta victus ratione, ſiue vt dicebat Auic. cibi rectificatione. Quare fugiendus eſt, & aer, & ventus frigidus, ſique non poſſunt vitari, ſeruandum eſt, vt ſemper, & manus, & pedes, & aliæ partes tectæ optimè conſeruentur. Et Auic. 7. quarti tract. 3. cap. 17. monet, vt labia tegantur vel pelliculis ouorum, vel alijs. Nam hæc regimina tuentur labia à violentia frigoris. Ambulandum eſt moderatiſſimè, & hac etiam in re Auic. 4. 1. doct. 5. cap. 5. documentum dedit, ne pedes nimis frigeſiant, vt calcei ſint ſemper latiores, non autem ſtricti: eo quod dum mouentur pedes, ſi latiores ſint calcei, magis calefiant, fricandæ ſunt manus, pedes, atque ſæpe aqua calida, & etiam frigida lauandi. Nam pedes ſicci vtilitatem etiam percipiunt à frigida aqua; quia vt habet Ariſtoteles primo probl. 55. 56. perniones, & huiuſmodi mala curantur, & frigida, & calida diuerſis rationibus; frigida, quoniam frigus repellit humores, & vapores, ne offendant eas partes, & hoc experiemini, eos, qui abluunt ſæpe manus, & pedes aqua gelida in ſumma hyeme, præſeruari ab his malis, calida quia vbi humores, aut vapores fluxerunt ad affectas partes, colliquantur vſu aquæ calidæ, & colliquati diſſipantur. Aliud etiam circa rationem victus eſt animaduertendum, vt quotieſcunque pedes, vel manus à nimio frigore lædantur, ne has partes refrigeratas ſtatim igni apponendas curetis, ſed potius, vel pannis calidis, vel aqua calida foueantur. Conſtat enim, non ſolum incredibiles dolores excitari, verum etiam ſciſſuras, & alia mala in ijs partibus fieri. Fugienda ſunt vina generoſa, ſalſamenta, aromata, cibi acriores. A proprietate commendatum inuenio vſum olei ſeſamini, & decoctum cancrorum fluuiatilium. Atque hæc de cibi rectificatione ſint dicta. Circa quam oritur problema, cur fiat, vt ſi pedes refrigerati ſtatim obijciantur, igni, vt, & dolores, & ſciſſuræ oriantur? Ariſtoteles 8. probl. 7. & Alexan. 1. probl. 41. dixerunt, hoc idcirco fieri, quia magna, & ſubita fit mutatio à frigore ſummo ad ſummum calorem: omnem autem ſubitaneam mutationem eſſe moleſtam, &

doloroſam: blandam autem, quæ fit paulatim; ſed hæc ratio minimè mihi ſatis accommodata videtur; Nam definita eſt voluptas à Platone in Philebo,& Timæo, nec non etiam confirmata à Galeno; quod ſit ſubita mutatio à ſtatu præternaturali ad naturalem. Hoc ſi verum eſt, non ſolum ſubitanea mutatio deberet inducere dolorem, imò potius deberet voluptatem producere. Itaq; melius hac in re philoſophatus videtur Gal. qui 2. de loc. affec. ca. 5. lib. de inæq. intemp. 8. & 12. meth. c. 7. dixit, hoc in caſu fieri acerbiſſimos illos cruciatus, propterea quod in parte, quæ calefit, duæ fiunt inæquales intemperies, vna iam præexiſtens frigida; altera verò ſummè calida, ab igne, non quòd huiuſmodi intemperies fiant in vna, eademq; particula, & ex duabus fiat veluti vna inæqualis intemperies, quemadmodum falsò quidam putarunt: ſed, quia in diuerſis partibus fiant hæ inæquales intemperies. Vnde cum vna quælibet ſponte dolorem faciat, rationi conſentaneum eſt, duas multo maiorem dolorem eſſe parituras. Poſt victum inſtitutum, diligenter examinandum eſt, quæ nam ſint ſciſſuræ, ſcilicet, an leues, an verò grauiores, cuiuſmodi ſunt plerunque manuum, & pedum. ſi ſint leues, ſtatim deueniendum eſt ad localia remedia, & ſi ſciſſuræ factæ ſint in labijs, & naribus, pomada vocata, quæ fit ex adipe ſuillo, & carne pomorum, ſolet vtiliſſima eſſe, ſi illinatur ſciſſuris dum itur cubitum. Sunt aliqui, qui ſeuum candelarum illinunt, nec malè. Nam cum ſcopus ſit humiditatem illam conſumptam reponere, hæc remedia valent, vt etiam medulla vitulina, bubula. Plinius commendat ſeuum hircinum, vnà cum adipe anſerino; & Gal. 3. de remedijs facile parabil. proponit ſeſami puluerem melle exceptum. Quo ego interdum feliciter etiam vſus ſum: ſed notandum quoties hæc linimenta ſunt adminiſtranda, optimum eſſe, vt prius partes perfundantur aqua tepente. Auic. ſeptima quarti loc. cit. proponit quoddam remedium, quod ſępe vidi riſum excitare, nimirum, vt quoties itur cubitum inungatur vmbilicus oleo communi, aut goſſipium immaceratū oleo ſuperponatur vmbilico. Si profundiuſculæ ſint labiorum, & narium ſciſſuræ, illinatur hoc medicamentum.

Recipe ol. Violacei, ſucci maluæ an. vnc. s. adipis anſeris, medullę vitulinæ an. drach. ij. tragacanthi drach. j. s. miſ. ad ignem.

Quòd ſi, & profundiores, & inſuperabiles ſint, addatur vna vel altera drachma lithargyrij. Sic enim linimentum efficaciſſimum erit. ſi ſciſſuræ manuum, & pedum lenes ſint, poteritis primum curare, vt aqua calida ſimplici pedes foueantur, & manus. Si non iuuat, parandum eſt decoctum craſſum ex rapis, hoc enim ſolet, & perniones, & ambuſta ex frigore conſequenter adhibitum curare; oleum etiam ſeſaminum adhibitum, decoctum cancrorum fluuiatilium, & Auic. laudat tragacanthi puluerem. Cæterum ſi ſint, & profundiores, & contumaciores,

rcs,

res, videndum eſt, num foueantur à prauis, & mordacibus humoribus. Nam ſi foueantur à prauis humoribus; videndum eſt, numquid etiam adſit plenitudo ſanguinis, aut copia. Quo in caſu, inchoanda eſt curatio à ſanguinis miſſione è vena iecoraria. Neque dicatis nos nunc tractare decoratoriam, & propterea non eſſe tranſeundum ad remedia adeo generoſa, quia cum in contumacibus ſciſſuris ſint adhibenda localia grauia, ne vſu horum aliquid deterius contingat, hæc ſunt facienda. Si adſint praui humores, primò lenienda erit aluus hoc modo.

Recipe flor. Caſſiæ drac. 10. Elect. de ſebeſten drachm. iij. miſ. & fiat bolus, tum præparentur humores decocto ex ſcabioſa, conſolida, cichoreo, & fumaria. Præparati humores, expurgentur hoc pacto.

Recipe Rhab. Elect. corticis elleb. nigri, an. ſcrup. iiij. fol. ſenę. drac. j. s. paſſularum drach. iij. ſeminum citri. ſcrup. ij. Infundantur omnia ſec. artem in vnc. iiij. aquæ ſcabioſæ, & facta expreſſione, Adde elect. indi maioris drach. iij. Mannæ elect. vnc. iij. miſ. & fiat potio. Purgato corpore, deſcendendum eſt ad localia grauiora. Et primo manus, & pedes illinire oportet hoc linimento.

Recipe Ol. amygd. dul. vnc. ij. medullæ cruris vituli, medullæ vrſi, an. vnc. s. tragacanthi drac. ij. lithargyrij drac. iij. miſ. omnia diligenter in piſtillo plumbeo. Et ſi hoc non iuuat, adijciatur drac. j. vel ij. hydrargyrij extincti.

Id autem curandum eſt, vt quo tempore hæc remedia adhibentur, ſemper, & manus, & pedes pelle peruncta obtecti conſeruentur.

Quod ſi fiant fiſſuræ à morbo gallico: pertinet hæc curatio ad eos, qui gallicum curant. Solent interdum, & naribus, & auribus, & labijs, ita officere, vt partes illæ abſcindantur: Solent etiam, & nares, & aures ſæpe vel in bello, vel alia cauſa amputari, vt ora ſummopere deturpent. In his caſibus, ſi partes ſciſſæ paucis partibus, & paruis ſint priuatæ, ratio medendi eſt, vt ſcarificentur partes denuo, donec ſanguis emanet, atque denuo vnio proprijs medicamentis procuretur: quod in minimis affectibus ſolet interdum ex voto contingere; Sed ſi magnę partes deſint vel naribus, vel auribus, opus eſt ſolummodo partes illas deſideratas fingere: & ratio fingendi eſt, vt paſta illa qua fiunt laruæ, partes ſciſſæ repleantur; huiuſmodi enim paſta ſolet adeo affabrè æmulari carnem viuam, vt ſæpe hæc vitia non dignoſcantur; Sed in naribus hoc non ſolet homines affectos prorſus conſolari: & propterea tempeſtate noſtra præclarum inuentum habitum eſt eorum, qui nares reficiunt. Nam in Calabria certum eſt reperiri, qui reficiant nares. Eſt etiam Bononiæ Excell. Tagliacotius, qui dum eſſem Bononiæ, nuper mihi indicauit duos quibus refecerat nares. Certè res non eſt vſque adeo ſimilis, vt non dignoſcatur error, at certè multum eſt. Et ſpero

fore, vt indies ad maiorem perfectionem hæc operatio progrediatur. Modus autem faciendi, vt breuiter dicam, eſt. Scarificant partem naris amputatę, & auferunt pelliculam, & etiam modicum carnis ex muſculo brachij: atque nares ita ſcarificatas ponunt arctiſſimè intra illud foramen brachij, atq; tamdiu inibi conſeruandum curant, donec & nares, & caro brachij ſint vnitæ, & conglutinatæ: quod vbi factum eſt, acutiſſimo gladiolo circuncidunt carnem, atque ex ea parte auferunt ablatas nares: Poſtmodum gladiolis concinnant, & in figuram amiſsā narium efformant. Demum cannula plumbea aut argentea (ni fallor) nares obtegunt, atq; ita curant, vt caro illa dura euadat, & veluti cutem faciat. Hanc operationem dicebat Fallop. eſſe nimis doloroſam, atque præſtare habere amputatas nares, quàm huiuſmodi tormentum ſubire. At ego contra ſentio maximè, quia res fit abſq; periculo, &, vt mihi Tagliacotius retulit, non etiam multorum dierum ſpatio. Ni fallor enim dixit, ſeſe opus perfeciſſe minus triginta diebus.

## *De vitijs, quæ cutem inæqualem reddunt, & primo de Verrucis. Cap. XVIII.*

QVEMADMODVM ad pulchritudinem requiritur, vt cutis vnita ſit, neque diuiſa; ſic neceſſe eſt, vt eadem ſit æqualis, polita, & plana. Propterea ſolent deformari corpora, quoties cutis, vel aliena materia, vel ſeipſa ſola fit aſpera, inæqualis, & minimè plana. Fit aliena materia inæqualis, à tuberculis, fit aſpera ex ſeipſa ſola, quando corrugatur. Itaque primum de tuberculis, deinceps de rugis agemus.

Tubercula à græcis dicta φύματα, quatuor, vel quinq; generum ſunt, verrucæ, calli, vari, furunculi, & hydroa, ſiue deſudationes.

Verrucæ vocantur paſſim à græcis ſcriptoribus ἀκροχορδόνες: à populo dicuntur porri. Dicuntur acrocordones, vt docet Aet. lib. 14. cap. 4. eo quod, ſi vertices horum tuberculorum inſpiciantur, ſimiles ſunt reſectę cordę. Celſus autem lib. 5. cap. 14. videtur huius appellationis eā cauſſam attuliſſe, quòd in fundo ſint anguſtiores, in ſummo latiores; adeo vt pendere videantur. Propter quod à pleriſq; vocantur verrucæ penſiles. Dicuntur porri, eo quod ſi inſpiciantur ſummitates ipſorum, videntur æmulari breuia illa capillamenta porrorum. Aet. loco citato, & Paul. Aegin. lib. 6. cap. 87. deſcribentes huiuſmodi tubercula dixerunt, acrocordones nil aliud eſſe niſi eminentiam ἐπανάστασιν ſua lingua, cutis, paruam, calloſam, & in omnibus corporis partibus naſcentem: Iure appellarunt eminentiam cutis, quia vere cutis eſt, quæ à peregrina materia attollitur, ita vt ſuperemineat alijs partibus. Dixerunt etiam iure paruam, quia vt docet Celſus loco citato, nūquam excedit

dit magnitudinem fabæ. Dicitur calloſa,ad differentiam aliarum papularum,& tuberculorum,quæ cum mollia ſint,aut ſaltem non calloſa, à verrucis longè abſunt. Poſtremo dixerunt,hanc eminentiam in omnibus corporis partibus naſci,propterea quod nulla eſt pars in corpore noſtro,quæ ſit expers huius affectionis: Sed quæ potiſſimum naſcuntur in facie,& manibus, deformare conſueuerunt. Nam ſi oriatur in naribus,ſic affecti Naſones dicuntur: ſi in labijs,verrucoſi. Nã narrat Plutarchus in vita Fabij, eum fuiſſe vocatum verrucoſum,quod geſtaret grandem verrucam in labio ſuperiore. Sed notandum hoc obiter,diuerſos eſſe ab his,eos,qui à Plinio,& alijs vocantur labeones,ſeu broci, ſiquidem hi ſunt,qui habent totum labium ſuperius tumidum,& eleuatum,vt legere poteſtis in gloſſario græco veteri. Paul. Ægineta,& ferè omnes græci duo genera verrucarum propoſuerunt: Alterum,quod cõmuni nomine appellant: alterum,quod myrmeciam græcè vocarunt, inter hæc duo,eam ſolum videntur poſuiſſe differẽtiam,quòd myrmecia dum ſcalpitur,ſenſum quendam præbeat morſus formicæ: Aetius addidit etiam myrmeciam nigricare. Cæterum Celſus in duobus à Græcis differt. Primò,quia tria genera facit horum tumorum,addens reliquis duobus thymion,ſeu acrothymion, quod ſic appellatũ ſcribit, quia ſummitas ipſius ſimilis eſt flori thymi. In alio differt quòd tradit myrmeciam non eſſe ſine dolore,niſi dicere voluit ſenſum illum ſimilem morſui formicæ eſſe dolorem Celſi. Vtcunque ſit, verrucæ pura ſymptomata ſunt in genere affectuum præter naturam: Sed locus affectus proprius eſt ſola cutis. Oritur hoc loco dubitatio,vtrum verruca ſit purum ſymptoma,an morbus. Hippocr. 3. aphoriſ. 26. recenſens morbos puerorum,inter alios ponit verrucas: & Galenus eo in loco manifeſtè videtur repoſuiſſe verrucas inter morbos. id quod etiam fecit 8. cap. libri de different. morb. immo verò cum Galenus de iſtis tractet, 14. meth. 17. & curationem ipſorum proponat,videtur exiſtimaſſe eos morbos eſſe. Dicendum eſt,verrucas eſſe quidem toto genere præter naturam,vt ipſemet dicit Galenus 8. cap. lib. de diff. morb. veruntamen, niſi excedant,vel copia,vel magnitudine,ita vt actiones impediant,verè non eſſe morbos: ſed tantummodo pulchritudini incommodare. Itaque cum de iſtis nos tractemus,iure conſtitutum fuit,eſſe pura ſymptomata. Cauſſa effectrix verrucarum non alia eſt,quàm facultas expultrix,quæ ſecernens humores fęculentos,& craſſos ex puris,& melioribus,eosq; in cutim deponens hæc tubercula facit. De cauſa materiali loquens Auenz. lib. 2. tract. 7. cap. 9. tria ſcribit eſſe horum tumorum genera. Primum,quod fit ex ſanguine craſſo,quodque ait eſſe ex genere granulorum, & nuncupari Alcalin. Secundum inquit fieri ex pituita craſſa,& terreſtri. Tertium autem appellat porrum profundum. Cæterum Auic. 7. quarti tract. 3. cap. 12. ſcribit,huiuſmodi tumores omnes

fieri

fieri ab humore melancholico craſſo, vel pituita ſicca, & ſalſa. Veritas eſt, fieri huiuſmodi tumores ex quolibet humore craſſo, ſicco, & terreſtri. Cauſæ mediatæ ſunt, in primis ætas. Scribit enim Celſus ferè huiuſmodi verrucas ſolas non naſci: ſed plures ſimul, & in pueris maximè oriri. Id quod etiam habet Hipp. loco citato: quare ætas puerilis inter huiuſmodi cauſſas collocanda eſt: Eſt præterea complexio melancholica ſicca. Cauſæ externæ ſunt ferè cibi craſſi, viſcidi, melancholici: propterea ruſtici, qui veſcuntur caſeo veteri, & carnibus ſalitis, & alijs edulijs craſſis, & lentis, ſolent frequenter hac affectione tentari. Sed video dubitari poſſe, qua ratione ætas puerilis maximè omnium ſit obnoxia huic malo: Siquidem in pueris abundare ſolet ſanguis, vt docent frequentes fluores ſanguinis à naribus. Si pituita in ijs abundat, fluida eſt, & minimè craſſa; Accedit vt dicebat Ariſtoteles 30. problem. primo, pueros calidos eſſe, & lætos; ſicuti ſenes ſunt, & frigidi, & melancholici, & triſtes. Dicendum eſt, pueros non exerceri ab huiuſmodi affectionibus, vitio ætatis; ſed propter ipſorum ingluuiem, & voracitatem: cum enim crudos quotidie humores, & craſſos accumulent, ipſorum potens facultas expultrix, eos à melioribus ſuccis ſequeſtrat, & conſequenter ad cutim depellit, vbi huiuſmodi tumores faciunt. Cognoſcuntur faciliter; quia ſi inſpiciatis vertices ipſorum, ſcabioſi ſunt inſtar capillamentorum porrorum, & modo in fundo anguſtiores ſunt, quam in ſummo, modo è contra. Plerunque color ipſorum, ſimilis eſt colori alterius cutis, præterquam quòd interdum nigricant, cum ſunt myrmeciæ calloſæ, & ſine dolore. Fieri à melancholico ſucco, docet ipſe nigror: ſicuti albedo indicat ipſos fieri à pituita craſſa, & terreſtri. ſcribit Celſus, huiuſmodi verrucas plerunque ſponte deſinere: myrmecias autem, vix vnquam ſine ſolerti medicatione ſuperari poſſe, & hanc eandem ſentētiam inuenio apud Galenum 10. de ſimplic. medicam. capit. de ſanguine crocodili, vbi dicit, myrmeciā difficiliorem eſſe curatu, quàm alios acrocordones. Quare vbi has affectiones curare inſtitutum eſt, diligenter conſiderandum, vtrum verrucæ ſint recentes, & paucæ, an inueteratæ, & copioſæ. & vtrum puræ ſint verrucæ, an myrmeciæ. Si ſint puræ, & recentes, non eſt opus magna diligentia circa corporis totius procurationem; ſed deueniendum ſtatim ad curationem. Et quia, vt dixi ex Gal. Verrucæ ſunt toto genere pręter naturam, indicatio communis eſt, vt omnino auferantur; & poſtquam ablatæ ſunt, prouideatur, ne iterum ſuboriantur, quod fieri ſæpe ſolet. Varij ſunt modi, quibus amputantur, & ex toto tolluntur verrucæ. Si ſint penſiles, hoc eſt, ſi habeant fundum anguſtum, & cacumen latum, ſolent ſerico ligari, & quotidie ſtringi, donec ſponte decidant. Sunt qui amputent forfice, vel ſcalpello, & vbi ablatæ ſunt, inungant, vel oleo ſulphuris, vel oleo vitrioli, vel aceto, & ſulphure. Gal. 14. meth. 17. ſcribit, ætate ipſius inuentum eſſe Romæ

quen-

quendam medicum,qui ore prius attrahebat ipſas verrucas; deinde dẽtibus ipſas egregiè radicitus euellebat: Proponit etiam alium modum, qui eſt, vt accipiatur penna, quæ capax ſit verrucæ, & cum hac penna complectantur ipſæ verrucæ,& quotidiè ipſa penna in carne figatur,donec ad finem radicis ipſius verrucæ veniatur,& deinceps vi,illa penna cum tota verruca extrahatur. Sunt etiam,qui igne conſumunt,aut medicamentis ſepticis,& vſtorijs. Cæterum ſi copioſæ ſint Verrucæ,atque etiam vetuſtæ,& graues; neceſſarium eſt,vt docet Auic.7.quarti tract.3. cap.13.prius expurgare vniuerſum corpus: & ante expurgationem,incidere venam cubiti ſiniſtri. Modus purgandi eſt,vt ſic primò leniatur aluus.

Recipe elect.Lenitiui,Diacathol.an.drach.v.miſ.& fiat bolus & capiatur quatuor horis ante prandium. Secundo ſic præparẽtur humores.

Recipe foliorum cuſcutæ,portulacæ,boraginis,fumariæ. corticum capparorũ an.vnc.s.fiat dec.ſec. art.deinde Recipe dic.decoct. vnc.iiij. ſyrupi de pomis,de fumaria,de lupulis an. vnc.v.miſc. Præparati hunc in modũ humores,purgari poterũt. Recipe confect.hamech.drach.iij. Agarici troch.drach.1.elect.Indi drach.v.miſce & fiat bolus. Purgato corpore,deueniendum eſt ad curationem,quæ ſemper inchoanda eſt ab ipſa verrucæ amputatione,quæ facienda eſt vel ferro,vel filo,vel igne, vel medicamentis: prout ægri ſubſtinere poterunt. Poſtquam amputatæ ſunt,diuerſi diuerſa proponunt,Gal.10.de ſimpl.med.ſcribit,aliquos vſos eſſe ſanguine murium domeſticorum: ſed ipſum noluiſſe vnquam huiuſmodi remedium vſurpare, Auẽzoar loc.cit.proponit ſiliquas (ſiue carobbas vocatas) piſtatas, & ſuperpoſitas; laudat etiam oleum,quod eliquatur ex caſeo veteri,oleum frumenti,oleum lupinorum; Albertus Magnus dixit, à proprietate conferre portulacam,& folia myrthi,ſi piſtentur,& ſuperponantur. Ego vero reſectis verrucis ſoleo adhibere fęliciter lac tithymali, ſeu oleum vitrioli, aut ſulphuris; Paul. Aegin. & Auicen. complura alia remedia propoſuerunt, & inter alia nitrum,& ſolum,& ærugini admixtum: vt eſt hæc compoſitio. Recipe æruginis, nitri an.vnc.v. puluerizentur, & cum aceto læuigentur; Deinde modico ceræ albæ admixto fiat paſta, & ſuperponatur. Sic etiam valet ſulphur puluerizatum, & aceto conflatum, ac ſuperpoſitum. Hæc ſi non conferant, Auicen. proponit calcem, arſenicum, argentum viuum extinctum. Nam hæc omnia, vel ſola,vel cum cera viridi adminiſtrata ſolent porros amputatos ita extinguere, vt amplius non renaſcantur. Quibus addenda eſt etiam aliqua in victu diligentia,vt monebat peritiſs. ille Auenz. Nam abſtinendum eſt ab vſu caſei veteris, ab omnibus ſalitis,craſſis,& duris; vtendum eſt autem ijs, quæ ſunt optimi ſucci,& ſuccos benignos gignunt.

De

## *De Callis.* *Cap. XVIII.*

INTER hos affectus tractant medici Græci etiam de altero,qui vocatur à Græcis τύλος,Latini appellant clauũ, & populus vocat callum. Definitur hic affectus ab interprete Ariſtotelis,& ab Heſychio, quod ſit caro mortua: ſed multo melius definiuerunt ipſum. Aet.libro 14. cap.4. & Paul.libro 6. cap.87. vbi ſcribunt clauum,nihil aliud eſſe,niſi callum quendam rotundum, capiti claui ſimilem,naſcentem in omnibus corporis partibus; præſertim verò in manibus, & pedibus,in quibus,& dolorem facit,& ambulationem impedit. Sed video ſtatim dubitari,qui fieri poſſit,vt cum callus ſit veluti caro mortua,& propterea inſenſibilis; attamen faciat dolorem,& ita dolorem,vt narret Plin. lib. 3.epiſtolarum ad Caninium Syllium Italicum Poetam ob inſupportabilem calli pedis dolorem,inedia vitam finire voluiſſe. Reſpondendum eſt,callum quidem,quantum ſit ex ſe inſenſibilem eſſe,& propterea quoque indolentem,& dolorem in ipſo minimè fieri: verum fieri in partibus ipſi adiacentibus,quæ violenter compreſſæ dolorem inducũt, nam dicebat Hippocr.in libro de affectibus internis,in pedibus fieri dolores immenſos,propter copiam inſignem neruorum; & cum tot nerui violenter comprimantur à callo, nihil mirum ſit,ſi ingens dolor excitetur. Galenus in libro,qui introductorius inſcribitur,ponit callum inter affectus cutaneos. Sed oritur dubitatio,vtrum callus ſit morbus,an ſymptoma, an quidpiam aliud eſſe morbum, videtur ex eo indicari, quoniam lædit operationes; ſiquidem ambulationem offendit. Præterea ſcribit Vlpianus in edicto ædilitio,ſeruos,qui habent callos in pedibus,habendos eſſe pro morboſis. Ex altera parte fuit ſententia Ariſtotelis in lib.de ſenſu,& ſenſili,morbum fieri circa partem viuentem,callus nullam vitam habet; vnde non poteſt eſſe morbus. Definiendum eſt,aliud eſſe loqui de callo pedum,aliud de callo manuum. Callus pedis cauſſa morbi eſt,non morbus,quia facit ſolutionem continui,quam conſequitur, & dolor, & ambulationis impedimentum; callus autem manuũ,neque cauſſa morbi,neque morbus eſt: ſed purus affectus præter naturam cutaneus; nam huiuſmodi callus,aut nullo pacto impedit manuum operationem,aut exigue admodum impedit: Fuit autem ſententia Gal.7. meth.in fine & 12.meth.cap.5. læſiones actionum paruas, minime pertinere ad therapeuticam; ſed ad artem tuendæ valetudinis, cuius particula eſt decoratoria, vt alias docui. Cauſſa immediata calli eſt ſuccus craſſus, & glutinoſus,ex quo fit, veluti caro inſenſibilis,nam eſſe huiuſmodi ſuccum, docere poſſunt medici,qui vbi cupiunt fractis oſſibus callum obducere, mãdant,vt ægri veſcantur cibis craſſis,& glutinoſis,

tinoſis; quo ſcilicet eiuſmodi ſuccus gignatur, qui callum faciat. Cauſa mediata eſt habitus corporis durus, exercitationes pedum, & manuum immodicæ, tractationes rerum durarum, contuſiones, cibi craſſi, viſcidi, & glutinoſi. Cognoſcuntur calli, quia tametſi non ſemper extuberent, vt alia tubercula; attamen tangentibus apparet durities rotunda, ſimilis capiti claui; & huiuſmodi calli niſi compeſcantur, & curentur, raró ſponte deſinunt, prçterquam in manibus; & ego puto ſponte deſinere in manibus, quia manibus res pingues, & humidas ſæpe tractamus, ſæpe abluimus, vt hac ratione durities illa emolliatur, & compeſcatur. Duo ſcopi in curandis callis propoſiti eſſe debēt, vnus eſt, vt quia res eſt præter naturam toto genere, omnino adimatur; Deinceps, vt proſpiciatur, ne renaſcatur denuo. Adimuntur varijs modis. Primum circumciſione, nam ſcalpello circũciditur tota illa durities, & deinde euellitur. Secundo deraſione; nam acutiſſimo gladiolo deraditur tota illa pars inſenſibilis, donec ad viuum perueniatur; imò dicit Celſus, ſi etiam interdum deradatur, donec ſanguis profluat, penitus callum emori; Solemus etiã curare, vt pumice pars calloſa diu fricetur, ſi quidem ex huiuſmodi frictione paulatim deteritur aliquid à calló, donec totus conſumatur. Vbi ademptus eſt callus, ne renaſcatur, ſolemus multa adhibere; Reſina, cui ſit mixtus puluis lapidis molaris vtilis eſt; valet etiam cera viridis; Prçterea laudat Paul. cinerem lupinorum combuſtorum, atque melle exceptorum; componitur etiam huiuſmodi medicamentum.

Rec. cantharidum integrarũ, atramẽti ſutorij, caſtorei an. drach. j. Cum terebinth. fiat ceratum, ſeu emplaſtrum, & apponatur. Gal. 2. de medicamentis per gen. cap. 17. & 3. eiuſdem cap. 9. docet modum componendi pharmacum quoddam Moſchionis, quòd ſcribit valere ad omnes exceſſus calloſos pedum, & manuum: Solemus etiã vti oleo ſulphuris, oleo vitrioli; Et ego quoque ſoleo adhibere in foueã factam ablato callo huiuſmodi paſtam.

Recipe opij gr. iij. caſtorei gra. iiij. calcanthi gr. vij. cum melle, fiat paſta ſecundum artem.

## *De varis.* *Cap.* *IX.*

CAlios ſequitur alter, non admodum diſſimilis affectus, qui apud Græcos duo nomina ſortitus eſt. Nam vocatur vno nomine ἴονθος, alio ἀκμή. Latini appellant varos, & eos, qui laborant ipſis, nuncupant varios. Populus Italiæ ſolet vocare coſſos. Dicitur ἴονθος, eò quod inſtar ὄνθου, ſiue fimi deturpat faciem; Dicitur ἀκμή, quoniam, vt ſcribit Caſſius problem. 33. huiuſmodi tubercula oriuntur potiſſimum in ætatis vigore. Vnde corrigere debetis grçcum textũ Aetij lib. 14. cap. 4.

vbi loco vocis ἰοντάδες, legitur male ἀκμάς: Galen.5.de medicamentis localibus cap.3.& Paul. Ægin.lib.3.cap.15.deſcribentes hoc tuberculi genus,dixerunt,eſſe tumorem paruum,durum,in ſola facie naſcentem. Circa quam deſcriptionem duo occurrunt inquiſitione digna. Vnum eſt,quæ ſit differentia inter verrucas, & varos: ſiquidem ex præſcripta vari deſcriptione,nullum penè apparet diſcrimen. Aliud inquiſitione dignum eſt,cur vari potiſſimum in facie oriantur. Ad primum dicendum eſt,non paruum diſcrimen eſſe inter verrucas,& varos: ſiquidem verrucæ fiunt in omnibus corporis partibus; vari tantum in facie, Præterea vari acuminatiores ſunt,quam verruca; & interdum,imò plerunque rubicundiores,quam alia cutis. Poſſumus etiam adijcere differentiam ex Ariſt.5.de hiſt.anim.cap.37.vbi ſcribens modum generationis pediculorum inquit,primum fieri quoſdam veluti varos ſine pure: vnde colligo in varis reperiri aliquid puris; id quod etiam experientia ſatis comprobat. Ad ſecundū reſpondet Ariſtoteles 36.ſect.probl.3. propterea varos potiſſimum in facie oriri,quoniam locus faciei,& rarus,& humidus eſt,vt demonſtrant pili,& ſenſus,in qua Ariſtotelis reſponſione duo dubia mihi occurrunt. Vnum eſt,raritatem,& humiditatem faciei,non eſſe adæquatam cauſſam,propter quam in facie potiſſimum oriantur vari,quandoquidem alæ,axillæ,& aliæ partes ſunt in hominibus,& humidæ,& raræ; neque tamen tentantur varis; Præterea neſcio videre,quomodo faciei humiditas prodatur à ſenſibus: quandoquidem maior pars ſenſuum,excepto viſu,requirunt potius ſiccum,quam humidum: ſed hæc nihil ad rem: Puto autem ego veram cauſſam,cur potiſſimum fiant in facie vari,eſſe,quia ſunt ſoboles,& effectus ſanguinis,qui ſanguis facile fertur eo,quo copioſi ſpiritus congeruntur: in facie autem confluere copioſiſſimos ſpiritus,non eſt, vt probemus,cum ſolus pudor, & ex pudore rubor,teſtari poſſit in vultum copioſiſſimos ſpiritus ferri, & ſpiritus conſequi ſanguinem: quod autem dico de ſpiritibus, idem quoque dicendum de vaporibus,qui cum cumulatiſſimi ferãtur in vultum; ſecum etiam ſanguinem rapiunt: vnde poſtea datur occaſio varorum generationis. Varorum duo genera facit Paul.Ægin. alterum duriuſculum,& veluti calloſum; Alterum verò minus durum. Genus vtrũque ſymptoma eſt in genere affectuum præter naturam,& cauſa efficiẽs non alia eſt, quam ipſa expultrix facultas. De cauſa materiali,videtur non nihil controuerſiæ inter Ariſtotelem,& Galenũ;nã Ariſtoteles loc. cit.probl.ſcribit,varũ abſceſſum puſillũ eſſe,& fieri ab humore incõcocto; Gal.autem 5.de med.local.cap.3. docet varũ fieri ex ſanguine craſſo: ſed ſi rectæ vtriuſq; dicta examinentur,nihil cõtrarietatis inter ipſos reperitur: quandoquidẽ ſanguis craſſus,fieri poteſt huiuſmodi propter humores crudos,& incoctos ſibi admixtos: adeo vt,cũ fiãt vari,ſanguis quidem feratur in faciẽ,vbi pars magis cocta,& tenuior diſſipatur: craſ-

ſior verò, & crudior remanens, tuberculum facit. Cauſa porrò mediata eſt in primis ætas florens; nam dicebat Iulius Pollux, varos eſſe indicia τῆς ἀκμῆς. Præterea complexio calida, & humida; præſertim verò calida iecinoris intẽperies. fiunt etiam interdũ ab ægritudinibus iecinoris, & à febribus. Cauſſæ externæ ſunt caliditas ſolis, nimiæ exercitationes, vſus ciborũ ſalitorũ, aromatũ, ciborũ acriũ; præſertim verò fieri ſolent vari à nimio potu vini craſſi, & generoſi. cognoſcuntur vari, eo quod tubercula ſunt aliquantiſper acuminata, & ſi contrectetur duriuſcula ſunt; in apice interdum pauliſper rubent, & ex ipſis ſolet exprimi ichor craſſiuſculus; ſed admodum exiguus, dolore carent, carent etiam pruritu, quia ſuccus, à quo fiunt, eſt crudus, vt dicebat Ariſtoteles, ſiue craſſus, nõ ſalſus, neque acris. Dicebat Cornel. Cel. varos, vſque adeò leues affectus eſſe, vt mera in eptia ſit eos aggredi curare; verũtamen, & mulieribus, & iuuenibus formoſis, nõ poſſe eripi curam cultus ſui corporis: & idcirco cogi medicos, etiam varorum curationem, & docere, & tractare. Vt facies à turpitudine varorum liberari poſſit, oportet duos ſcopos præ oculis habere; vnum, vt durities tuberculorũ adimatur, quòd fit remedijs emollientibus: alterum, vt emollita materia diſcutiatur, & diſſipetur: ſed, quia ſolet à corpore perpetuò fomentũ huic malo ſubminiſtrari, neceſſe eſt id ex toto adimere, quòd potiſſimum fit rectà victus ratione, quæ tantum poteſt, vt ego ſæpe ſola victus mutatione, ex toto hanc ægritudinem finierim. Quare vitare oportet ſolem, ignem, vehementes omnes motus, & præſertim, in quibus caput, & vultus incendi cõſueuerunt: Ab ira etiam cauendum eſt, potiſſimum autem à vino generoſo, & craſſo, ab aromatibus, à cibis, & ſalſis, & dulcibus: vtendũ eſt ijs edulijs, quæ poſſunt refrigerare, & humectare iecur, vt eſt ptiſana, cichoracea omnia. vbi eſt victus inſtitutus, videndum, an in corpore exuperet ſanguis, & quæcunque adſit plenitudo, ſiue leuis, ſiue magna, inchoanda ſemper eſt curatio à ſanguinis miſſione: ſi quidem, cum fiat hoc vitium à ſanguine craſſo, planè ſanguinis miſſio ſemper vtiliſſima eſt. Poſt hæc, purgandum eſt corpus: & primo lenienda aluus hoc pacto.

Recipe pulpæ tamarind. elect. de ſebeſten ſine ſcam. an. drach. iij. floris caſiæ drach. vij. miſc. & fiat bolus. Lenita aluo pręparabuntur humores hoc modo.

Recipe fol. ſcabioſæ, endiuiæ, hepaticæ, lactucæ an. manip. 5. fiat dec. ſec. art. deinde.

Recipe dictæ decoc. vnc. v. oxyſaccharæ vnc. 1. miſc. Pręparati humores deinceps euacuabuntur hoc modo.

Rec. epithymi, ſenæ an. drach. 1. s. Myrobal. chebulorum drach. ij. paſſularum vnc. s. florum cord. pugil. j. fiat decoc. ſecundum art. deinde.

Recipe dictæ decoc. vnc. iiij. rhab. infuſi, & expreſſi ſe. ar. ſcrup. iiij. ſyrupi roſat. ſolut. vnc. iij. miſ.

Poſtquam corpus hunc in modum blandè purgatum eſt, videndus eſt,& examinãdus varorum ſtatus: ſcribit enim Gal. in libro de remed. facile para. cap. 2. in varis interdum reperiri quandam ſaniem ichoroſam; ſi ſit, auferenda eſt, vel acu perforato varo, vel digito expreſſa ſanie: quod vbi factum eſt, detergendi ſunt, & emolliendi,& diſſipandi vari. Pro deterſione mirifice conferre ſolet mel,& acetum æquis portionibus accepta,& faciei irrigata: iuuat etiam huiuſmodi ſmagma.

Recipe farinæ fabæ, farinæ ſeſami an. vnc. 5.

Nitri drach. ij. miſc.& ipſis facies detergatur.

Ad hunc vſum, etiam confert ſumere amygdalas amaras, & eas tritas, affricare faciei. confert etiam ol. amygd. am. quippe quod ſimul,& emolliat,& diſſipet: ſimiliter etiam emollire,& diſſipare poteſt huiuſmodi inunctio.

Recipe Terebinth. ſepties aqua hordei lotę vnc. s. lithargyr. ſubt. puluer. drach. j. s. Nitri drach. 1. pulu. puluerizanda,& miſceantur. Solent interdum vari, etiamſi diligẽter,& accuratè tractentur, nihilominus remanere,& indurari: propterea Galenus 5. de medicamentis localibus: vbi de varis tractat, proponit ex Critone aliquot medicamẽta, quæ ſcribit, mirificè facere ad induratos varos,& præſertim commẽdat Ammoniacum, thus,& Saponem Gallicũ. Quis ſit Gallicus ſapo, docet Plin. lib. 28. cap. 12. vbi ſcribit, ſaponem fuiſſe gallorum inuentum, atq; conſueuiſſe fieri ex cinere fagi,& ex ſebo caprino; quamquam litera illa Plinij diuerſimode legatur,& addit, duo fuiſſe genera ſaponis gallici; Vnũ liquidius,& alterum durius; quorum vtrũque ſcribit, fuiſſe in vſu apud Germanos: quemadmodum etiam nũc eſſe intelligo. Quamquam hoc tempore ſapo fiat ex cinere, ſale,& oleo. Vtcunque ſit, huiuſmodi ſapo ad induratos varos vſurpari poterit. Auic. laudat etiam butyrum coctũ, quippe quod,& emollire,& diſcutere varos poteſt.

## *De furunculis.* *Cap.* *X X I.*

VARIS non admodum diſſimiles ſunt tumores parui, qui à Græcis, & potiſſimum à Gal. 5. de localibus medicamentis vocantur dothienes, à Latinis, furunculi, qui, vt ſcribit ibidem Galenus, fiũt quidem ex eadem materia, ex qua vari: ſed in toto corpore naſcuntur; & duo genera horum facit Galenus; Alterum varoſum,& incõcoctum: alterum inflãmatorium. Varoſum cognoſcitur, quia eſt tuberculũ varo ſimile; ſed in alijs corporis partibus, præter faciem ortum,& non alia ratione cognoſcitur,& curatur, quàm ipſi vari. Inflãmatorium cognoſcitur, rubore, dolore, calore; Et curatur, ea ratione, qua cæteri tumores inflãmatorij. De lichenibus,& de ficoſis eruptionibus, de ſcabie, de pruritu; quoniã abũde tractatum eſt à nobis in tract. de Morbis cutaneis, iam non repetam.

## De Hidrois. Cap. XXII.

SEQVVNTVR alia tubercula, quæ à Græcis nuncupata ſunt Hidroa. Auic. 7. quarti tract. cap. 8. & 10. vocat ſudationes, & plantam noctis, eo quòd, à frigore nocturno, potiſſimum inducantur, Latini vocãt ſudamina, & populus Patauinus aſſaraſi; ſunt autẽ ſudamina, quædã tubercula lata, & humida, pruriginoſa interdum, interdum ſine pruritu. Fiũt hæc, quoties natura conatur per cutim depellere ſudorẽ; ſed à cutis denſitate impeditur, adeo, vt, materia ibi retẽta, & tenuiori parte ſui cõſumpta, cutis in tumorem eleuetur, Sciẽdum eſt tamen, ab huiuſmodi ſudaminibus, quæ faciem, & corpus deturpant, ſine actionũ detrimento, longe differre illa hidroa, quæ commemorat Hippocr. 3. aphor. 21. quãdoquidem eo in loco Galenus ſcribit, huiuſmodi ſudamina eſſe tubercula, à ſudore bilioſo, acri, & mordaci facta; ac propterea vlceroſa. Nam vt docuit Theophraſtus in lib. de ſudoribus, omnes quidem ſudores ſalſi quidem ſunt, & pauliſper acres; veruntamen, non ita, vt vlcerare ſemper cutim poſſint; Sed vlcerant, quoties materiæ ſudorificę commiſcentur ichores putridi, bilioſi, & ſalſi; De quibus loquitur etiam Theoph. quando ſcribit, ex ſudore, fieri interdum tumores varis ſimiles, atq; vlceroſos. Cor. Celſ. lib. 2. cap. 1. cum traduceret latinè aphoriſmũ prædictũ Hip. particulã illam, hidroa, traduxit, quicquid ſudore hominẽ reſoluit; in quibus verbis, non videtur aſſecutus eſſe veram ſignificationem illius vocis, cum hidroa ſint vlcuſcula cutis, facta à ſudore detẽto. Et, vt obiter hoc dicã, puto de huiuſmodi ſudaminibus vlceroſis intelligendum eſſe Virgil. in fine tertij Georg. vbi deſcribens peſtem pecudum inquit, eas exerceri à papulis ardentibus, & à ſudore immundo; quem ſudorem, male accepit ſeruius pro morbo pediculari, cum in peſte pediculatio non fiat. Sunt ſudamina, quæ pulchritudinem ſolam offendunt, ſymptomata in genere affectuum præter naturam; ſed vt dixi, hęc obiter ſint propoſita. Cauſſa effectrix, eſt & facultas expultrix, & cutis condenſatio. Materia eſt ipſe ſudor cohibitus, & mora craſſefactus. Cauſſæ mediatæ ſunt, complexio calida, & humida, ætas iuuenilis; ſunt etiam febres, & tertianæ, & ardentes; Adhæc aeris frigiditas, immoderatæ exercitationes, & cibi calidi. Cognoſcuntur huiuſmodi papulæ, eò quòd, ſi cutis tangatur, apparet inæqualitas, ſi diligẽter inſpiciantur, apparẽt eleuationes cutis humiles, ſed latæ; exigua aut nulla eſt coloris cutis mutatio, interdũ ſine pruritu, interdum cum pruritu, ſemper ſine vlceratione; ſolent huiuſmodi ſudamina interdum ſponte & breui tempore deſinere, ſolent etiam recurrere, ſolent quoque pertinaciores eſſe, & diu permanere; imo verò ſunt corpora ita conſtituta, vt quolibet anno,

certis

certis quibuſdam diebus, huiuſmodi malo corripiantur. Quare in curatione horum vitiorum, & præſeruatione opus eſt, & etiam curatione. Illos, quibus ſingulo anno ſolent hæc ſudamina accidere, oportet præſeruare, in primis recta victus ratione, vt ſcilicet ſeſe abſtineāt ab inſolatione, ab igne, à nimio motu, & ſummatim, ab omnibus illis, quæ ſanguinē incendere, & ſudorem prouocare apta ſunt. Poſt hæc, ſi corpora ſint ſanguine referta, optimum remedium ad pręſeruādū eſt, ſingulo vere ſanguinem detrahere à vena cōmuni, vel iecoraria; Et ſimiliter corpus ab ichoribus ſudorificis perpurgare, in quo genere valet, & mel roſ. ſol. & māna, quam in actu practico inuenietis ſemper incredibilem ſeroſi humoris copiā educere. Poſthæc, ſcribūt aliqui maximè præſeruare vſum balnei ex decocto lauri; Et ego ſoleo præſcribere balneum factum ex folijs myrthi, roſarum, & lentiſci. nam huiuſmodi lauacra corroborant cutim: ita vt non faciliter ſuſcipiat humorem ſudorificum, & ingruentē, vbi autem ſudamina præſentia tollenda ſunt, ſi ſint cōtumacia, ante alia hic quoque inſtituta prius victus ratione, demendus eſt ſanguis à vena communi, poſt, vt iam prępſcripſi, euacuandum eſt corpus, quo euacuato, veniatur ad localia, primo lenia deinde grauiora, quæ tamē omnia diſſipandi, & detergendi facultatem habere debent, ſi tempus remedium concedat, præclarum auxilium eſt carnem anguriæ, aut carnem peponū affricare cuti affectæ; confert etiam affricare farinam lupinorum cum modico nitri, valet etiam lauacrum ex decocto hordei, & fabæ; Et ſi hęc ex toto vitium non adimant, ad grauiora diſcutientia properandum eſt, inter quæ valet mirifice vnguentum ex radicibus liliorum alborum, fit aut id hoc pacto.

Recipe radicum liliorum coctarum, & per cribrum tranſmiſſarum lib. j. Terebinthi, aquæ roſaceę lotæ vnc. 1. Maſticis, thuris an. drach. v. camphoræ drac. j. ceruſſæ drac. ij. miſ. in mortario plumbeo & in vſum conſeruetur.

## *De rugis.* *Cap.* *XXIII.*

POSTQVAM audiuiſtis, qua ratione lædatur pulchritudo ob aſperitatem cutis ab aliena materia inductam, propoſitus ordo poſtulat, vt videatur, quomodo eadem lædatur ob aſperitatem cutis, quę fit ab ipſamet cute. Vitiū quod huiuſmodi ratione cutim afficit, appellatur à Græcis ῥύτις, Hipp. vt docet Galenus in expoſitione linguarū & 3. in 6. Epi. comm. 29. appellauit ῥικνὸν, & ῥικνῶσιν. Latini vocant rugas, ſiue corrugationem, & inuenietis libros latinorum, & poetarum, & aliorum plenos his vocibus rugarum.

Eſt autem ῥυτὶς, ſiue ruga cutis plicatio præternaturalis, ſiue criſpitudo,

do,aut,quemadmodum dicit Ariſtoteles 24.probl.ſect.probl.7.cãpſis, ſeu inflexio. Addidi ego pręter naturam, quia fiũt interdum in facie rugæ,quæ non à cauſſa præter naturali,ſed à mera hominũ voluntate proficiſcuntur, vt ſunt rugæ illæ,quę frequenter apparẽt in fronte. nam ſcribit Galenus ij.de vſ. par.cap.14. ſolam frontem, ſeu cutẽ frontis in corpore humano moueri: quanquam vidi ego interdum aliquos, quibus cutis capitis pro libito mouebatur: ſed hæc ſunt exempla rariſſima. Cur aũt ſola frons moueatur,& ſecundum voluntatẽ corrugetur, attulit Gal. hanc rationem, quod,cum oculorum palpebræ mouendæ eſſent, vt oculi cuſtodiri poſſent, neceſſarium fuit etiam cutem frontis,cui vnitæ ſunt palpebræ, moueri, idque, vt natura faciliter conſequi poſſet, fabricauit cutem frontis totam muſculoſam. Itaq; vt à deſcriptione rugarum hæc corrugatio ſeparetur, iure addita fuit particula pręter naturam. Eſt ruga ſymptoma in genere affectuum præter naturam. Locus affectus eſt vniuerſa cutis; quandoquidem nulla eſt pars cutis in corpore noſtro, q̃ non patiatur corrugationem; quanquam rugæ, quæ potiſſimũ deturpãt mulieres, & homines illæ ſunt, quæ fiunt, & in facie, & in collo, & in pectore, & in manibus. Cauſa eſt ſiccitas, ſiue, vt optimè docuit Galenus 3. in 6.epid.com.29. conſumptio, & carentia illarum partium, quæ ſubſtratæ ſunt ipſi cuti: &, vt hoc vitium exacte teneatur, notandum, optimã cutis conſtitutionem id habere debere, vt ſit tẽſa, leuis & polita per totũ corpus, ita vt nulla aſperitas; ſed placida planities appareat. Ideo vbi vacua loca erant. Natura ea corporibus carnoſis, aut alterius generis repleuit, vt cutis vndequaq; circumtenſa euaderet; Fit autem, vt huiuſmodi corpora ſubſtrata cuti, vel temporis curſu, vel aliqua alia ratione colliquẽtur, & abſumantur. Vnde cum ſpatia inania, & his corporibus priuata relinquantur, cutis, vt hæc repleantur, concidit, atq; ita illa inflexio, & aſperitas ſuboritur, quæ ruga eſt, & quę vſq; adeo mulieres turbat, vt nil peius audiant, quam dum vocantur rugoſæ. Cauſæ propter quas, hæc corpuſcula, atq; carnes colliquentur, variæ ſunt. In primis ætas ſenilis: nam, cum corpora noſtra continuo exſiccentur, in ſenectute maximè omnium hoc patiuntur. Vnde corpora exſiccata, & refrigerata, cum nõ alantur, neq; poſſint reficere id, quod indies amittitur, neceſſario ſequitur, vt cutis quoq; exſiccetur, & corporibus ipſam extendentibus priuata, corrugetur, vt iure dixerit Gal. 1. in 6.epid.com.26. corrugationes, & præſertim oculorum, eſſe certa indicia frigiditatis, & imbecillitatis; quã rem etiam intellexiſſe videtur Ariſtoteles, quando 5. de gen. anim. c. 1. dixit, propterea infirmam, & hebetem eſſe viſionem ſenum, quia cornea ante pupillam poſita ob ſiccitatem corrugatur, & aſpera fit; Præterea morbi, & febres colliquãtes facere ſolent has rugas, & tandẽ omnis cauſſa, quę euacuat, & extenuat, inducere rugas in cute ſolet. nam videmus corpora, quę prius pinguia fuerunt, ſi emacientur, rugoſa fieri; ſic

etiam

etiam rugoſi fiunt ventres mulierum, vbi ſępius pepererunt; poſſumus inter cauſas has recenſere lotionem factam aqua calida, & iure hoc obſeruant pleræq; mulieres, vt neq; faciem, neq; manus lauent, niſi gelida aqua; nam calida frequentius vſurpata, ſolet rugas facere; Atque hoc modo intelligendus eſt Ariſtoteles qui 24. probl. 7. rationem quærens, ob quam aqua calida faciat rugas, non autem ignis, inquit, ideo eſſe, quia igne excitantur ſubtus cutem flatus, & ſpiritus, qui cutem extendunt, quaſi dicat Ariſtoteles; quod cum aqua calefaciat, nec ſpiritus hos excitet, rugis faciendis occaſionem præbeat; quod tamen intelligendum eſt de frequenti vſu calidæ aquæ. Facile eſt cognoſcere rugas, quia & oculis, & tactu aſperitas, & inæqualitas cognoſcuntur; Non eſt etiam difficile cognoſcere, vtrum ętate, an alia aliqua cauſſa rugę inducantur. Quæ ſi ratione ætatis contingant, poſſunt quidem fucari, & occultari interdum; nunquam autem poſſunt curari; ſed quæ fiunt ab alijs cauſſis morboſis, illæ curationem ſuſcipere ſolent. Et notãdum eſt illud, quod ſcribit Ariſtoteles in phyſiognomicis, rugoſas facies indicare homines molles, effæminatos, & timidos: quod tamen intelligatur de rugis, quæ fiunt à principijs generationis, & naturales ſunt. Duplex autem ſcopus eſt aduerſus has rugas: vnus, vt cutis ipſa extendatur; Nam quẽadmodum ſcribit Hippoc. & Gal. 3. in 6. epid. com. 29. in curandis rugis hæc ferè vnica eſt intentio, vt cutis ipſa extendatur. vnde corrugare dicitur apud Græcos extendere, & corrugantia medicamenta vocantur tetanomata vel tetanoptra, Alter, vt proſpiciatur, ne rugæ nimis citò veniant. Primus adhuc duo capita habet: vnũ, vt realiter, & ſtabiliter cutis tendatur: aliud, vt tendatur ad tempus, & fucate. Pro primo capite, ſolemus præcipere, vt fiant fricationes manibus oleo dulciſſimo perunctis; Picationes etiam in hunc vſum ſunt accommodatiſſimæ, inunctiones ex adipe anſerino, gallinæ, cui miſcere ſolemus modicũ lithargyrij rubri; ſunt aliqui, qui vſurpant pinguedinem humanam. Pro ſecundo, hoc eſt pro occultandis rugis, multa quoq; proponſitur, & mulieres noſtræ ſolent vti aqua aluminis, vel aqua ardente, ſublimato; nam hæ potentiſſimæ ſunt ad extendendam faciem, ſeu cutem faciei, & pectoris. Sed importunæ hæ mulieres ſæpe amittunt dentes, & alia mala incurrunt: & ego vocatus ſum ad mulierem, quæ, vt occultaret rugas, lauerat pectus diligenter aqua facta ex argento ſublimato, & ita intumuerat pectus, vt de vita magnopere periclitaretur. Paul. Aegin. lib. 1. cap. 24. laudat fricationes factas cum farina erui; Proponit etiam medicamentum derugatorium, quod fit ex ficubus pinguibus, & brionia ſimul contuſis, & incorporatis, cui poſtmodum additur erui farina, atque mel. deſcriptionem apud eum habetis: Nam mel etiam, & acetum ſimul commiſta, & ad alembicum poſita, ſolent rugas faciei mirifice occultare. Galen. 5. de medicamentis local. cap. 7. ex Critone

proponit

proponit quoddam medicamentum erugatorium, quod fit ex terebinthina ad quantitatem fabæ ægyptiacæ, drach. iij. ſpuma argenti, & modico olei albi; Puto autem apud Galenum pro oleo albo, id eſſe intelligendum, quod fit ex oliuis albis, hoc eſt nondum maturis: nam primũ oliuæ fiunt virides, deinde albeſcunt, poſtremo nigreſcunt; ex oliuis viridibus fit oleum, quod crudum oleum, &, omphacinum ab aliquib' vocatur, ex albis, fit oleum album, ex nigris, fit ol. appellatum completum. Ne propere nimis rugæ veniant, ſolent fæminæ procurare, & inſtanter à medicis efflagitare: quo in caſu, ſolent quædam adhiberi; inter cætera radices eringij incoquuntur aqua pluuiali, & illi decocto adijcitur calx facta ex corticibus ouorum, & huiuſmodi decocto abluitur facies, & manus, idem calx etiam aceto commixtus, & applicatus faciei valet, puluis quoque oſſium ſepiarum aceto, & melle conflatus vtilis eſt, capiuntur etiam cornua boum, & comburuntur: combuſta, ſi commiſceantur aceto, & illa paſta facies dum itur cubitum illinatur, ſolet rugas retardare. Atque hactenus de illis vitijs, quæ cutem deturpant.

## *De vitijs vnguium, & primò de eorum caſu.* *Cap. XXIIII.*

SVPEREST, vt de vitijs vnguium, & fætore adimendo tractemus. Vngues magnopere conferre ad pulchritudinem demonſtrarunt antiqui, & præſertim mulieres, apud quas erant ſeruæ; quæ nil curabant, niſi vnguium cultum: cauſſa autem, propter quam, vngues ita conferunt ad pulchritudinem duplex eſt; quia, vt audiuiſtis, manus, quæ ſunt inſtrumenta inſtrumentorum, magnum adiumentum habent ab vnguibus; ita vt, quemadmodum manus ſunt continuò in conſpectu hominum, ita & vngues: altera, quoniam ſicuti cutis maximam partem habet in formoſitate, haud ſecus, & vngues: fiunt enim ex ipſa cute, vt ſæpe docuit Ariſtoteles, præſertim verò 10. ſect. probl. 65. & 2. de gener. animal. cap. 4. Nam dicebat Ariſtoteles, Aethiopum vngues, propterea nigros eſſe, quia fiunt ex cute, & vt originem, atque finem bene comprehendatis, Hippocr. in libr. de carnibus, ſeu de principijs dixit, vngues fieri ex materia excremẽtitia craſſa, glutinoſa, & terreſtri, demandata ab oſſibus, atque ab articulis ad extremitatem cutis, vt propter hoc dixerit Ariſtot. 4. cap. 2. de gener. animal. hominem minimis omnium animalium vnguibus eſſe donatum, eo quòd terreno excremento minime omnium exuberet, & propter hoc etiam ſolebat dicere Plin. vngues eſſe veluti clauſuras ipſorum neruorum; finis autem propter quem vngues producti ſunt, fuit propoſitus à Plat. in Timæo. Sed Gal. 1. de vſur. par. cap. 7. & 8. diſputans aduerſus Platonem, voluit

potiſſimum vſum in corpore noſtro vnguium eſſe, vt fieri poſſit apprehenſio firma,& ſtabilis: cum enim extrema digitorum ſint mollia, facile cederent, & flecterentur in apprehenſione rerum durarum, niſi retro haberent ſuſtentaculum: à quo firmatæ poſſunt apprehendere res duras. Vt igitur,& pulchritudo, & vſus vnguium rectè ſe habeant, & conſeruētur,non ſolum oportet,vt adſint,verum etiam,vt debitam magnitudinem habeant, debitam figuram, ſuperficiem, & debitum colorem: & ob id, vbi in his peccatur, conſequenter etiam,peccatur in pulchritudine, & vſu. Nam ſi penitus adimantur vngues, ſi ſint maiores, vel minores, quā cōueniunt,ſi curui, ſcabri,leproſi, alterius coloris,quā cutis: vitium eſt, quod quidem vitium poſtulat,non ſolum cultum, verum etiam curationem. Cauſſæ, quæ ex toto adimunt vngues, aut intra corpus ſunt, aut extra. Intra ſunt vitioſi, & tetri ſucci, qui contaminantes materiam, ex qua continuo fiunt vngues, in cauſſa ſunt, vt vngues abſcedant:pari pacto,cauſſæ ſunt,morbi graues,& peſtiferi,ac propterea videbitis in febribus peſtil. in morbis diuturnis,& grauibus,abſcedere vngues ex toto. Sed dicetis,cur fit,vt in his morbis vngues interdum ex toto perdantur, & in defunctis augeantur, vt dicit Ariſtoteles 3.hiſt.animal.ca.10. Reſpondeo,animi propterea vngues in morbis pernicioſis, propterea quod, vitioſi ſucci, cum non poſſint ſuſtentari à partibus, paulatim tranſmittuntur, donec ad extrema venientes, vngues non ſolum contaminant, verum etiam efficiunt, ne continuo reficiantur,quemadmodum ſolent. Cur autem vngues in defunctis augeantur, poſſet adferri ea ratio, quam attulit Plotinus 2. de dubijs animæ in reddenda ratione, cur pili augeantur in defunctis. Sed puto veram rationem eſſe, quod in defunctis, quemadmodum etiam in alijs morbis,vt in empyemate,vt dicit Gal.3.prognoſt.6.non verè augentur vngues; ſed conſumptis partib9 carnoſis,quæ ſubtus ipſos ſunt,magis exeruntur vngues. & ita longiores, & auctiores videntur. Cauſæ externæ ſunt venena. Nam inter alia ſigna,quæ quandoq; habere ſolemus venenorum aſſumptorum, ſunt caſus vnguiū, percuſſiones, frigus immodicum quandoq; in cauſſa ſunt,vt vngues perdantur ex toto. Quod vitium facile eſt cognitu. Nam oriri malū ex vitioſis humoribus, cognoſcitur ex antecedentibus grauibus morbis, vt peſtif.feb. lue gallica. Si vitium recens ſit, remediabile eſt: ſin vetuſtum nullam medicinam recipere ſolet,adeo vt,toto vitę tempore triſtes,& deformes manus remaneant. Si ſint à vitioſis ſuccis, qui remanſerint in corpore poſt graues morbos,pręcipuus ſuccurrēdi modus eſt,vt corpus à vitioſis ſuccis mūdetur,ſcilicet, vel ſanguinis miſſione, vel purgatione medicamentis facta. Purgato corpore, aut, ſi non ſit opus vlla purgatione, incumbendum eſt deinceps, vt vngues regignantur: quod opus,quia totum ad naturam pertinet, medici ſolum eæ eſſe videntur partes, vt remoueantur

ueantur

ueantur impedimenta, quæ naturam auocant ab vnguium regeneratione. Itaque vt dicebat Auic. in primis ratio victus inſtituenda, vt illi cibi exhibeantur, qui poſſint probum nutrimentum præſtare; ea vero alimenta ſunt ableganda, quæ vitioſos ſuccos gignunt. Ad hæc, quia aer ſolet impedire regenerationem vnguium, diligentia maxima cuſtodiendæ ſunt partes ab vnguibus nudæ, ne aeris iniurijs lædantur: vnde ſolemus curare, vt fiant pilei, quibus vnguium loci obtegantur. Paul. Aegin. laudat ceram, cum dimidia parte auripigmenti: & Ego ſoleo parare pileos ex huiuſmodi materia.

Recipe auripigmenti drach. ij. mannę thuris, aloes an. drach. 1. Cerę nouę drac. vj. puluerizatis puluerizãdis componantur ad ignẽ, & deinde formentur pilei. Sic enim, & recta victus ratione, ſolent refici vngues: ſoleo etiam curare, vt in vino albo bulliat thus, & radix arũdinum, & deinde ſummitates digitorum detineantur in hoc vino.

## *De nimio vnguium incremento, & eorundem vitiata figura. Cap. XXV.*

PORRO, ſolent vngues interdum vſq; adeò augeri, vt nõ ſolum pulchritudinem corrumpant; verum etiam vſui incõmodent, idq; fit, vel ob copiam excrementorum terreſtrium, & viſcidorum, vel ob negligentiam medici in ipſis curandis. Ad compeſcendam copiam excrementorum, opportuna eſt purgatio blanda: deinde vnicũ auxilium eſt, in ipſis diligenter reſecandis. Plin. lib. 28. ca. 2. dicebat, tempore nundinarũ Romanarum religioſum habitum fuiſſe præſecare vngues, & Plutar. in lib. de Iſide & Oſiride ex ſententia Heſiodi prodidit, vetitum fuiſſe, vt feſtiuis diebus tunderentur vngues; Autor etiam libri illius aromatariorum, qui Tacuinus inſcriptus eſt, vetat ne in die Iouis vngues ſecentur; vulgus etiam habet ſuas ſuperſtitiones: ſed hæ omnes ſunt meræ nugæ, ſiue enim hac, ſiue illa die tondeantur, puto nihil referre ad ſanitatem. Neque ego puto, rem eſſe adeo ſubtilem, quam narrat Cardanus in lib. de rerum ſubtilitate, ſcilicet, ſe vidiſſe quendam, cui in toto vitæ tempore nunquã fuit opus præſecare vngues: Siquidem ruſtici pleriq; & operarij, nũquam ſecant vngues; quoniam ſponte deteruntur inter operandũ. Vitiantur vngues in figura, quoties fiunt recurui, debent enim conuexi eſſe, & æquales. Vnde cum recuruantur, præterquam quod vitiant formam, incommodant etiam vſui. Auic. 7. quarti cap. 10. cauſſam omnem curuitatis vnguium, retuliſſe videtur in materiam melancholicam, ſiccam, atram: Sed puto ego, præter materiam melancholicam, ẽt intemperiem nudam ſiccam hoc vitium producere poſſe: immo verò,

ob nimiam etiam mollitiem, quod non docuit Auicen. certus ſum vngues ipſos plicari,& incuruari: Molleſcunt autem vngues ita, vt incuruentur ab igne. Nec miremini à cauſſa calida, & ſicca mollefieri vngues, quia hoc ſcriptum eſt ab Ariſtotele, ni fallor 2. de gener. animal. cap. 4. & 4. meteorolog. vbi ſcribit, corpora, quæ à frigido ſicco durantur, mollefieri à calido, & exemplum dat de vnguibus, qui cum coagulantur à frigido, mollefiunt ab igne. Cum itaque hæ ſint cauſſæ curuitatis vnguium; ſi ab humore melancholico vitium originem ducat, monet Auicen. iure euacuandum eſſe humorem melancholicum; Adhęc, ſi ſit euacuatum corpus, aut euacuari non poſtulet, ſtudium conuertendum eſt ad vngues molliendos. In primis oleum ſeminis lini commodum eſt, ſi vngues in ipſo detineantur, & Auicen. magnopere laudabat oleum ſeſaminum frequenter ſumptum; Adeps etiam gallinæ, magnopere iuuare ſolet ad emolliendos vngues. Sed ſi hæc nihil conferant, vitro ſunt vngues prius terendi, & fricandi, præſertim ea parte, à qua flexura, plicatioque videtur pendere: quo facta, poſtmodum diligentiſſimè tractandi ſunt pinguedine, & adipe ouis, quem magnam vim habere ad emolliendos vngues exſiccatos, certum eſt, & experientia comprobatum. Si autem fiat curuatura propter mollitiem nimiam, incumbere oportet ipſis vnguibus deſiccandis, & conſtringendis, In quē vſum valet ol. myrthi; lentiſcinum, colophonia, alumen, ſal. Verbi gratia. Recipe olei lentiſcini vnc. s. ſalis drach. s. aluminis, colophoniæ an. ſcrup. ij. miſc. diligenter omnia cum modico cerę, & vnguibus ipſis adhibeantur. Sed dicetis, qui fieri poteſt, vt ſal hunc vſum in curatione vnguium præbere poſſit: quandoquidem Ariſtoteles 7. de hiſt. animal. cap. 4. videtur teſtari, ſalis vſum magnopere nocere ipſis vnguibus, cum referat, mulieres prægnantes, ſi nimium ſale vtantur, edere fœtus ſine vnguibus. Reſpondeo, aliud eſſe intus ſalem adhibere, aliud extra; nam intus proculdubio, ſi nimium ſale quiſpiam vtatur, ſalſos, & vitioſos ſuccos gignit, qui poſtmodum cum excrementis ad vngues tranſmiſſi, non ſolum vitiant vnguium alimentum (ſi modo alimentum eſt) verum etiam factos vngues corrodunt, & conſumunt: Extrinſecus autem, cum ſal potentiſſimam facultatem habeat exſiccandi ſimul, & adſtringendi, proculdubio magnam vtilitatem adfert pro vnguibus mollibus, & plicabilibus exſiccandis & indurandis.

## *De vnguium leproſitate. Cap. XXVI.*

CVm inter alia, quæ faciunt ad manuum pulchritudinem, ſit vnguium figura; quæ etſi varijs modis ſolet vitiari, præcipuum tamen vitium eſt inæqualitas quædam, quę, & à Galeno, & alijs leproſitas dicitur, & nihil eſt aliud, niſi inæqualis, & turpis quædam durities, varijs partibus

vngues

vngues deformans, fit hæc inæqualitas, & durities, tum ab humoribus duris, & craſſis; tum maximè à ſucco melancholico. Dignoſcitur facile, quia & oculis, & manibus clariſſima ſubijcitur; Neque ſolum hæc affectio deformitatem infert, verum etiam ſolet eſſe indicium maximę prauitatis in corporibus exiſtentis, & propterea non eſt mirum, ſi medici multa conſcripſerunt aduerſus leproſos vngues. Totum ſtudium in hac affectione debellanda eſt, vt leproſi vngues ex toto adimantur, & deinceps proſpiciatur, vt noui renaſcantur. Ad eximendos vngues, Galen. 8. de ſimplicib. medicamen. commendat vſum chelidonij minoris cum pice, paratur etiam huiuſmodi ceratum.

Recipe ſulphuris viui, arſenici an. drach. s. Cum pice quant. ſuff. fiat ceratum. Solemus quoque pro eximendis vnguibus pertundere eos prope radicem, & affricare allium: Sic enim ſolet vnguis vitiatus eximi. Poſtquam exemptus eſt, proſpiciendum erit, vt conſeruetur ab iniurijs aeris, qua id ratione fiat alias docui, Galen. 3. de med. facile parabilibus laudat hoc remedium, tanquam diuiniſſimum auxilium.

Recipe lutei oui aſſati, ſulphur, viui an. drach. ij. Cum modico aceti fiat emplaſma, & apponatur vnguibus. Laudatur etiam pro ſcabioſis vnguibus, vt abluantur aqua marina, vt affricetur ſal, vt detineatur in decocto orobi, & lentium.

## *De ſorditie, & colore vnguium immutato. Cap. XXVII.*

PRAETER hanc leproſitatem, ſolent vngues interdum adeò euadere ſordidi, vt ſpectatores maximè offendant, & veteres Græci ſolebant prouerbio huiuſmodi homines λειποχνοδώλους appellare, quaſi præ auaritia, & præ inertia, non curent vngues, & Pollux ſcribit, appellatos τρυγοβίους, quaſi fæce viuentes. Vtcunque ſit, hæc ſordities ex mera illuuie proficiſcitur, & propterea nulla alia curationis ratio exigitur, niſi, vt ijs eluendis, & mundandis incumbatur. Dixi alias ex ſententia Ariſtotelis, colores vnguium debere eſſe ſimiles colori cutis: ea propter vitioſi ſunt omnes vngues, qui ab hoc colore diuerſi ſunt. Fiunt autem diuerſi, vel quia pallidi reddantur, vel ſanguinei, vel nigri. Pallidi redduntur propter effuſionem bilis ſubtus cute: vnde in ijs, qui laborãt icteritia, videbitis, vngues palleſcere, &, vt alia cutis, flauos fieri. Fiunt rubri, ſeu ſanguinei propter ſanguinis effuſionem ſubtus ipſos: Effunditur autem ſanguis, vel propter vulnus, vel propter percuſſionem. Fit niger, vel propter aduſtionem, vel propter effuſionem humoris melancholici ſubtus ipſos, vel propter extinctionem caloris: hinc eſt, quòd

incho-

inchoantibus febribus interpolatis, & in cito perituris vngues denigrentur; eo quòd calor partium ipſis ſubiectarum extinguitur. Fiunt poſtremo nigri propter ſuccos, aut tincturas externas, ſic, & in fullonibus, & in fabris ferrarijs, & in illis, qui tractant nuces virides, videbitis nigros vngues fieri. Ratio curationis horum colorum eſt, vt in primis euacuentur humores redundandes, nempe bilis, aut ſuccus melancholicus, aut quicquid in corpore redundans vngues ipſos inficit. Purgato corpore, veniendum eſt ad extractionem illius humoris, qui ſubtus detentus deformat vnguem: & hoc in caſu, ſtatim perforandus eſt vnguis, & ſupra foramen ponendum eſt aliquid, quod extrahat materiam inficientem, ſal tritum, & affricatum potens eſt: & ego ſoleo apponere ſalem theriacalem, qui attrahit, & diſcutit, gummi optimum eſt, Abſinthium tritum, dictamnum Cretenſe tritum, gluten piſcium: Sed præ omnibus alijs, maximè facit pix, quæ ex profundo vnguis attrahit, & diſſipat ſuccos omnes.

## *De reduuia, ſeu Paronichio. Cap. XXVIII.*

SOLET poſtremò circa vngues concreſcere quædam fæda, & excrementitia caro, quam Latini Reduuiam appellarunt, Græci communiter appellant παρονύχιον. Sed circa hoc nomen notanda ſunt duo: Alterum eſt, reduuiam ſignificare apud veteres, & pręſertim Feſtũ, illam cuticulæ lacerationem, & diuiſionem, quæ fieri ſolet circa vnguium radices: Alterum παρονύχιον, apud Gręcos medicos, ſignificare etiam tuberculum quoddam naſcens circa radices vnguium. Et vt hoc obiter doceam, veteres habuerunt quoddam genus morbi, quod appellarunt gemurſam, quam ſcribit Plinius libro 26. capit. 1. ſuo tempore deſijſſe: erat autem hæc ægritudo, tuberculum quoddam in extremo digiti pedis minimi naſcens, quod vſque adeo moleſtum erat, vt homines ad gemendum compelleret, vt dicit Feſtus; ſed hoc tuberculum erat quidem aliqua ex parte ſimile paronychio; ſed erat etiam maximè diuęrſum. Reduuia primò, & ſecundo modo accepta eſt mera turpitudo, nec quicquam offendens, vnde apud Plutarchum in libro de inutili pudore, irridetur quidam, qui cum maxime laboraret hepate, petebat à medico medicinam pro reduuia, quaſi rem grauem cõtemneret, ac rem viliſſimam curaret. Itaque ſolum hoc agendum eſt circa reduuias, vt diligenter amputentur, & poſtmodum detineantur in vino adſtringente, in quo bullierit cupreſſus, & parum aluminis: Nam huiuſmodi ablutio, ita conſtringit cutem, vt poſtea non diſſoluatur. Cæterum reduuia alia, ſeu tertia eſt abſceſſus quidam, maximè moleſtus, circa vngues,

ſeu

ſeu radices vnguium naſcens, quod vbi fit incredibiles cruciatus producit: vbi autem deſijt turpitudinem ſæpe incurabilem relinquit, & ego vidi interdum aliquos eſſe periclitatos de vita. Fit hoc tuberculum ab omni humore, præſertim calido, hoc eſt ſanguine bilioſo: Fit interdum à ſanguine melancholico. Cognoſcitur facile, quia & eleuatione cutis,& rubore, & pulſu ſatis ſuperque ſeſe prodit. In ipſo curando commendat Auicen. vt initium capiatur à ſanguinis miſſione, vel à corporis purgatione per pharmaca. Propterea, ſi vires ferant, & adſint aliqua exuberantis ſanguinis indicia, ſtatim deueniendum eſt ad ſanguinis miſſionem, aut etiam ad purgationem. Similiter inſtituenda eſt recta victus ratio; quæ etſi in huiuſmodi affectibus neceſſaria prorſus non videatur; magnopere tamen valet in omnibus, & præſertim in hac reduuia; quæ cum ſit tumor quidam inflammatorius, imprimis abſtinentiam vini poſtulat,& earum rerum, quæ ſanguinem calefacere poſſunt. Dehinc deueniendum ad repercutientia, & Paul. Aegin. libro 3. laudat inter hæc vſum gallæ cum melle, laudatur etiam immerſio ex aceto; Ego ſoleo inchoantes has reduuias comprimere lacte chalybeato; Nam ſi digitus, qui patitur in eiuſmodi lacte detineatur, valde mitigatur dolor, & ſubtrahitur occaſio augeſcendi reduuiæ. Si non poſſit augmentum comprimi huius mali,ſecundum eſt, vt deueniatur ad vſum ſuppurantium. Solemus in his caſibus adhibere emplaſtrum diachylon vocatum; emplaſtrum etiam fit ex pane trito, lacte, butyro,& modico olei roſacei: Soleo ego accipere laridum vetus, & in fruſta diſſecare, abluere ſæpe aqua maluæ, atque ita loto larido obtegere reduuiam: Nam ſic, & mitigatur dolor,& cito ad ſuppurationem perducitur. Vbi ſuppuratum eſt, poſtmodum pertunditur, & extrahitur ſanies: deinde abluitur pars decocto lupinorum cum melle, vt detergatur,& emundetur à pure: Poſt, quia vlcus remanere ſolet, deueniendum eſt ad ea, quæ vlcus ſanant, vt eſt puluis incarnatorius,qui fit ex aloe, thure, & huiuſmodi. Si malum ſerpat,neque his remedijs cedat, deueniendum eſt ad ea, quæ efficacius vlcera comprimere,& curare poſſunt, vt eſt æruginis puluis, Iſis, vnguentum Aegyptiacum, vnguentum Apoſtolorum, & ſi hæc non conferant, deuenire ſolemus ad ignem: nam dicebat Hipp. quæ non curat medicina, curare ferrum,& quæ non curat ferrum, curari ab igne. Vbi malum penitus extinctum eſt, ſolet turpis cicatrix remanere; quæ nihilominus defœdat ipſas manus,& vngues: propterea, ſi ſit curabilis, ante cætera enitendum eſt, vt vnguis maculatus eximatur eo pacto, quo docui eximendos eſſe leproſos vngues; & vbi ſunt exempti, eadem ratione ſtudendum eſt, vt noui reficiantur.

## *De fœtore, tum in vniuerſum, tum etiam quarumcumque corporis humani partium, & multa ſcitu digniſſima ad odorem pertinentia diſcutiuntur. Cap. XXIX.*

CVR, Arabes, & alij, fœtorem vltimo loco tractarint in decoratione iure quæri poteſt: ſiquidem, cum pulchritudo ſit obiectum viſus, & fætor ſit obiectum odoratus, longe hæc vtraque tractatio videtur differre: Ego verò, propter duas cauſſas ad decorationem pertinere tractationem de fœtore puto: Vna ratio eſt, quia, cum pulchritudo ſit qualitas quædam, ex optima conſtitutione reſultans, fœtor, & odor ſunt ſigna, & indicia bonæ, vel malæ huius conſtitutionis. Alia ratio eſt, quia pulchritudo ſeruit maximè omnium ad dulcem, & iucundam ſocietatem tranſigendam; fœtor autem quantum incommodet hominum conuerſationi, & ſocietati, non eſt, quod multis probare nitar: ſi quidem illud propriè videtur habere homo, vt ſolus inter omnia animalia maxime à fœtore offendatur, & conſternetur: nam, vt ſcribit Albertus Magnus libro de ſenſ. & ſenſi. tractat. 20. capit. 13. animalia bruta à nullo fœtore vnquam offenduntur, niſi tamen fœtor alicui rei ſit coniunctus, quæ alia ratione lædat. Quare recte feciſſe videntur Arabes, qui in tractanda decoratione ſocietati hominum ſeruiente, de fœtore etiam curando tradiderunt. Sed video optari à vobis intelligere, cur animalia bruta non offendantur fœtore: nam ſi offenduntur à ſono immenſo, ſaporibus, coloribus, & alijs qualitatibus ſenſibilibus, quæ eſt ratio, cur à fœtore nullum ſit detrimentum? Alexan. 1. problem. 136. quærens rationem, propter quam ſues delectantur & luto, & ſtercore, duas cauſſas propoſuit, vnam ex propria ſententia: Alteram ex Ariſtotelis mēte, ex propria inquit, ſues delectari ſtercoribus propter iecinoris magnitudinem, quaſi in iecore magno lutulentus gignatur ſanguis, & propterea, ratione ſimilitudinis placeant res lutulentæ. Sed hæc ratio infirma eſt: Primum, quia ſanguis ſuum, qui generatur in iecore ſuauiſſimus eſt, & caro etiam iecinoris ſuilli iucunda, vt nihil lutulenti, nihil impuri videatur habere: Præterea, non videtur vlla ratio, neque veriſimilitudo, propter quam magnitudo iecinoris hoc faciat: ex Ariſtotel. mente reſpondet Alexand. propterea hoc contingere in ſuibus, quod inſtrumentum odoratus huius animalis ſit anguſtum, & conſtipatum: ſed neque etiam hæc ratio placet: Primo quia vt audietis ſuo loco, aliud eſt inſtrumentum odoratus, quam cenſuerit Ariſtoteles: deinde, quia, & ſi hoc verum eſſet in genere ſuum, non eſt tamen verum in omnibus

brutis.

brutis. Itaque alia ratio quærenda eſt, propter quam animalia non abhorrent malos odores; ratio autem petenda eſt à natura, & proprietate illius partis, in qua fit odoratus, quæ pars eſt cerebrum ipſum: cum ergo cerebrum hominis humidiſſimum ſit, & maximum omnium animalium, huius temperamenti gratia fit, vt homo, non ſolum fœtores, verum etiam iucundos odores, & magis ſentiat, & magis perſequatur, quam bruta: quippe quæ, non ſolum à fœtoribus non mouentur, imo nec ab vllo iucundo odore, vt odor eſt: proprietas temperamenti cerebri, quæ eſt in homine diuerſa ab alijs animalibus, nulla alia eſt, quam paſſibilitas, quæ conſequitur humidiſſimam cerebri humani temperiem, adeo, vt, homo percipiat odores omnes, & iucundis delectetur, iniucundos abhorreat, quoniam habet maxime paſſibile cerebrum, & maximè humidum: contra autem bruta, cum habeant cerebra ſicciora, habent etiam minus paſſibilia: vnde cum odor ſit qualitas non multæ actiuitatis, iure fit, vt poſſit quidem afficere cerebrum hominis humidum, non autem brutorum, quod ſiccius, & impaſſibilius eſt. Quanquam etiam poſſumus addere continuam conſuetudinem, quam habent bruta cum rebus fœtidis, afficere, vt fœtores non ſentiant, Quemadmodum ſcribit Sextus Empiricus lib.2. empir. de coriarijs, quos, cum continuo verſentur inter fœtores, eos non percipere tradit; neq; temere Natura diſpoſuit, vt belluæ à fœtoribus non offenderentur, quia, cum ſæpe cogantur veſci rebus malè olentibus, & verſari inter loca fœtentiſſima, male ſibi conſultum eſſet, ſi à fœtoribus læderentur. Neque quicquam obſtat, quod ſæpe videamus aliquot animalium genera perſequi odores ferarum, abhorrere res fœtentes: quoniam, non perſequuntur odores, vt odores; ſed vt ſunt ſigna rerum guſtabilium: pari pacto non abhorrent res fœtidas, vt fœtidas: ſed quia fœtoribus aliqua alia qualitas eſt coniuncta ſibi inimica. Quamobrem cum compertiſſimum ſit, hominem ſœtores abhorrere, & iucundos odores perſequi, ad perficiendam hanc noſtram de decoratione tractationem, vtile, & gratum futurum exiſtimaui; ſi hæc quatuor breuiter & diſertè hoc tempore tractem. Primum erit, quid ſit odor, & quæ ſint illius cauſſæ. Secundum, vtrum homo, & animalia bruta de ſeſe odorem vllum mittant. Tertium erit, vnde oriatur in animalibus, & præſertim in homine fœtor. Poſtremum quomodo fœtor arcendus ſit, & bonus odor procurandus. Plato in Timæo tradens theoricam de ſenſibus, & ſenſilibus dixit, odorem fieri, quoties aqua permutatur in aerem, vel aer in aquam, propter quòd dicebat, odorem nihil aliud eſſe, niſi fumum quendam, ſeu quandam caliginem: Ariſtotel. autem 12. ſect. problem. problem. 10. dubitans, vtrum odor ſit fumus, an aer, an vapor, probat non eſſe vaporem, neque fumum, quia odorabilia valde imminuerentur, cum tamen experientia compertum ſit res maxime

xime odoratas permanere integras, neque quicquam ab ipſis detrahi. Hac ſententia impulſus Auerrhoes. 2. de anima manifeſtiſſime dixit, odorem eſſe puram qualitatem. Vnde colligendum eſt, odorem nihil aliud eſſe, niſi qualitatem quandam, ſenſum,& inſtrumentum odoratus afficientem; eſſe qualitatem ex eò adhuc colligi poteſt; quoniam non eſt ſubſtantia, nam ſubſtantia cognoſcitur ab intellectu, accidentia cognoſcuntur ſenſu: vnde cum odor ſit obiectum ſenſus, iure affirmandum eſſe videtur, eſſe accidens, & cum ſit accidens, in nullo alio prædicamento reponi iure poteſt, niſi in qualitate, atque in tertia eius ſpecie, hoc eſt inter qualitates paſſibiles: Eſt autem hæc qualitas afficiens ſenſum odoratus. Quapropter, videndum eſt vbi nam ſit hic ſenſus odoratus, & quomodo ab hac qualitate afficiatur. Ariſtoteles fuit huius ſententiæ, inſtrumentum odoratus eſſe foramina, & opercula illa, quæ reperiuntur in naribus. Cęterum Galenus in libro de inſtrumento odoratus cap.5. increpans hanc Ariſtotelis ſententiam, manifeſtis demonſtrationibus probauit, odoratum ſedem habere in anterioribus ventriculis cerebri, adeo vt, operatio huius qualitatis in cerebro, non in vlla alia parte fiat, quàm in parte anteriore, vbi ſunt ventr iculi. Cęterum qua ratione hæc qualitas à rebus odorabilibus perducatur ad anteriores cerebri ventriculos, diu eſt à Philoſophis,& Medicis diſputatum. Auic.lib.2. de anim. tres opiniones diuerſas recenſet circa hanc rem. Prima opinio fuit eorum, qui putarunt qualitatem hanc, quæ odor vocatur, ſpiritaliter, ſiue intentionaliter ferri à re odorabili ad cerebrum, haud ſecus, atque videmus lucem, & colores per ſolas ſpecies ferri à ſubiectis rebus ad ipſa ſenſoria; hanc opinionem, videtur quoque adumbraſſe Tertullianus in lib. de corona militis, vbi ſcribit, Deum, ſiue Naturam odoratum in naribus ventilaſſe, hoc eſt inſtar venti produxiſſe. Secunda fuit opinio eorum, qui putarunt, odores ferri ab odorabilibus ad cerebrum per vapores, eo quod pura qualitas cum ſit accidens, opus ſit, vt in aliquo ſubiecto ſemper ſit, & ſubinde, vt eo ſubiecto in hanc, vel illam partem feratur; vt cum vapor videatur ſubiectum corpus odoris, dixerunt hi, neceſſe eſſe per vapores ferri ab odorabilibus rebus, vſque ad ſenſorium. Tertia opinio, quam ego puto probabiliorē, licet forſan Gal. libro de inſtr. odor. cap.3. videatur adhæſiſſe ſecundæ opinioni, fuit illorum, qui dixerunt, odores ferri à rebus odorabilibus per vapores, vſque ad certum quoddam ſpacium, ac deinde diſcedentes à vaporibus, ſpiritaliter ferri in ventriculos cerebri, ſiue in proprium inſtrumentum, atque hinc fieri, vt, cum vapores ſint res quædam tenuiſſimæ, alij odores breuius ferantur per vapores, alij verò longius ferantur: ſed hac de re diutius; & enucleatius diſputare, pertinet potius ad Philoſophos, quam ad hunc locum, ſat eſt mihi videre probabiliorem hanc ſententiam tertiam,

quam

quam etiam video multo plures ſecutos eſſe, quam alias. De cauſis odoris explicate nuſpiam philoſophatus eſt Ariſtoteles: veruntamen, quod ex ipſius ſcriptis colligere licet, hoc eſt, materiam odorum, nil aliud eſſe, niſi humidum ſapidum: efficientem cauſſam eſſe, terreum ſiccum, cum calore, adeo, vt, vbi humidum hoc percolatur à calore per terreum, ſuboriantur odores. Vnde Theophraſtus *6.* de cauſſis plant. cap. 1. & 3. dicebat, odorem fieri ex permiſtione humidi ſapidi in diaphanis, cum terreo. Ex his patet id, quod ſcribit Theophr. odores ſequi ſapores, & nullum ſimplex, odore præditum eſſe, ſicut aer, ignis, aqua; Neque tamen valet, quodlibet miſtum neceſſario eſſe odoratum, nam, vt docent Theophr. & Ariſtoteles, aurum abſque odore eſt. Cum ergo ex huiuſmodi miſtione exurgant odores, omnis miſtio fit opera caloris concoquentis, quare, ſi in hac miſtione fiat optima coctio, conſequenter fiunt grati, & iucundi odores; ſin autem non fiat coctio, ſequuntur ingrati, & graues odores: atque hoc eſt, quod dicebat Ariſtoteles 13. ſect. problem. problem. 4. fœtorem eſſe effectum, & ſobolem crudi excrementi. Quare duæ hæ ſunt ſummæ odorum differentiæ, gratus videlicet, & ingratus: nam aut nullæ aliæ differentiæ inuentæ ſunt, aut ſaltem non nominatæ, vt docebat. Galen. 4. de ſimplici medicina. Quomodo verò grauis odor diſtinguatur à ſuaui, diſertè docuit Plato in Timæo, vbi ſcribit, odores gratos, & iucundos eos eſſe, qui demulcent totam capacitatem à ventre, vſque ad vmbilicum, & amico quodam ingreſſu conſeruant naturalem ſtatum ipſius: contra eos eſſe iniucundos, qui exacerbant, & violant huiuſmodi capacitatem: Perinde ac ſi dicat, graues odores eos eſſe, qui diſplicent naturæ, gratos autem, qui placent.

Sequitur ſecundum, ſcilicet, vtrum homo, & alia animalia de ſeſe odorem mittant, quemadmodum plantæ, & quia de fœtore res perſpectiſſima eſt, in dubium duntaxat vertitur, vtrum homo, & animalia gratum odorem ex ſeſe ſpirent. Theophraſtus initio lib. de odoribus dixit, omne genus animalium habere peculiare odoris genus, & ſi ab alijs non percipiatur; vnde colligere licet, odorem aliquem habere in ſeſe gratum quodlibet animal; Eſt etiam exemplum Alexandri Magni, cuius corpus ſcribit Plutarchus in eius vita tanta fragrantia præditum fuiſſe, vt etiam indumenta odore repleret; Et etiam ratio, quia, cum in corpore humano fiant optimæ, & perfectæ concoctiones, iure videtur etiam in ipſo fieri debere gratos, & iucundos odores. Ex altera parte eſt ſententia Ariſtotelis 13. ſect. probl. probl. 4. Theoph. *6.* de cauſſis plantarum 16. qui ſcriptores dixerunt: nullum animal odorem iucundum de ſe mittere, excepta panthera, quam ſcribunt venari pabulum proprio odore: vbi enim famelica eſt, ſeſe in vijs collocat, vbi,

cum animalia odore ad ſe alliciat, ipſis poſtmodum in pabulum potitur. Dicendum eſt, odorem ex ſe mittere, poſſe bifariam contingere: vel inſigniter, vt ab omnibus percipiatur, vel modice, & latenter, vt à pauciſſimis percipiatur: primo modo, excepta panthera nullum odorem ex ſe mittit: ſic enim, & mures odore alliciunt catos, & lepores canes. Cum ergo hunc in modum de odore iucundo ſit decernendum, de fœtore ſecus ſtatuendum eſt: quippe cum, non ſolum animalia: verum etiam homo ex ſeſe fœtorem mittit, adeo vt, forſan inter omnia animalia homo omnium maximè fœteat, aut ſaltem fœtere poſſit: Fœtor autem, aut emanat à toto corpore, aut à partibus, aut ab excrementis. A toto homine emanare fœtorem teſtis eſt Galenus, qui 6. Epidem. comment. 4. tex. 9. narrat, eſſe quoſdam, à quibus ſecundum totũ fœtor emanat: & Pauſanias in phocis narrat Oxolias populos indigenas locri ſecundum totum fœtere propter aeris proprietatem. Et vt hoc etiam addam Antigonus in lib. de mirabilibus narrat, lemnias mulieres, vſque adeo conſueuiſſe fœtere, vt viri fugerent ipſarum congreſſum. Secundũ partes oritur fœtor in homine, vel à naribus, & ore, vel ab axillis, vel à pudendis, vel à pedibus. Ab ore, & naribus, ſi propter illuuiem fiat, minimè morboſus eſt odor: contra, ſi fiat vitio alicuius viſceris, morboſum eſſe, etiam legiſlatores ſanxerunt, atque hoc maxime pertinet ſcire ad medicos: nam ſi videbitis Gal. in lib. nuperrime cit. videtur quodam pacto ſugillare quoſdam Medicos, imo ſuum præceptorem, quod graui odore oris valerent. Fętor, qui fit ab axillis, à græcis ſcriptoribus appellatur τραγᾷν, hircire, & hirciſmum Latini dicunt: quia hic fœtor ęmulet̃ fœtorem hircorum: vnde apud veteres ignominioſum habitum eſt olere hircum. A pedibus etiam, & pudendis fiunt fœtores propria nomenclatura carentes. Porro qui fiunt ab excrementis, aut ab vrina fiunt, aut à ſtercore, aut à ſudorē: poſſumus etiam addere fœtorem, qui fit à ſorditie corporis, quem fœtorem ſcribit Suidas, vocatum eſſe ab Archigene γρασόν, & fœtentes hoc modo γρασῶνας. Omnis fœtor à quauis parte prodeat corporis, huiuſmodi ſymptoma eſt in genere affectuum præter naturalium, vt docet Galen. 5. capit. lib. de different. ſympto. & cum ſit ſymptoma ſecundarium, ſequitur primum, nimirum actionem aliquam læſam. Hanc actionem læſam Ariſtoteles 13. probl. ſect. probl. 4. dixit, eſſe incoctionem, ſeu fruſtrationem coctionis. Cæterum Galen. lib. 5. de ſimpl. medicam. cap. 15. voluit hanc actionem læſam potius appellare putrefactionem, quanquam non puto ego, diuerſitatem inſignem eſſe inter Ariſtotelem, & Galenum: nam putrefactio eſt quædam ſpecies incoctionis, placuit autem Gal. ita putrefactionẽ eſſe cauſſam fœtoris, vt nullus ſit fœtor, quin à putrefactione proficiſcatur, & cõtra, nulla ſit putrefactio abſque fœtore. Sed hoc loco leuis quidam ſcrupulus oritur nempe, vtrum verum ſit, putrefactionem eſſe fœtoris cõti-

nentem

nentem cauſſam;vt docuiſſe videtur Galenus; nam rem non ita eſſe, poſſumus multis exemplis demonſtrare; ſi quidem ligna putrida ſæpe benè olent,fructus ficus Indici,vt teſtatur Theoph.in lib.de odore dulcis eſt,& propterea bene concoctus,attamen fœtet; ſic etiam iuniperus: contra aromata plurima bene olent, & tamen ſunt grauiſſimo ſapore prædita; vt propter hoc non videatur verum, ſemper putrefactioni fœtorem eſſe coniunctum, aut è contra. Dicendum eſt breuiter,corpora quæcunque eſſe varijs, & diuerſis partibus conſtructa, quarum, cum poſſint eſſe aliæ concoctæ, aliæ verò eſſe crudæ,& putrefactæ,non eſt mirum,ſi ſecundum partes concoctas, ſaporem gratum habeant, Secundum verò crudas, habeant odores graues,& è conuerſo,vt etiamſi ligna putrida bene oleant,non oleant ſecundum partes putrefactas: ſed ſecundum eas,quæ in ipſis concoctæ,& perfectæ reperiuntur. Hæc itaque eſt cauſſa vniuerſalis omnium fœtorum corporis humani: nempe inconcoctio,ſeu putrefactio. Nunc videre oportet,quo pacto vniuſcuiuſque partis fœtor oriatur. & vt auſpicemur ab ore, & naribus; fœtor huiuſmodi originem ducit à putrefactione, quæ, vel eſt carnis, vel eſt humoris,vel ſpiritus: putreſcit autem caro, & humor,ſeu in ipſis naribus,vel in ore,vel in ſtomacho: Addit Meſues pendere etiam huiuſmodi fœtores interdum à pulmone. Sed huiuſmodi fœtor potius ortum habet à putredine ſpiritus quam humoris. Sic enim Galen.tertio de præſag. ex pulſ. cap.quarto, dicere ſolebat,in febribus peſtilentibus halitum fœtere ob ſpiritus putrefactos. Hæ ſunt huiuſmodi fœtoris cauſſæ internæ & immediatæ. Ceterum internæ, & mediatæ plures ſunt. In primis eſt complexio calida & humida. Deinceps eſt ſexus. Solent enim mulieres vbi fluunt ſibi menſtrua vel vbi deficiunt oris fœtore laborare. Eſt præterea ætas. Nam ſicuti pueri & iuuenes grato oris odore præditi ſunt: ſic ſenes fœtidos ſpiritus habent,vt iure Plautus in Moſtel. fecerit ſenem quendam vocari animam fœtentem. Eſt etiam habitus corporis inter has cauſſas. Nam dicit Ariſtoteles 13. problemate 10. incuruorum & gibboſorum hominum habitus eſſe fœtidos,quia ob anguſtiam & coarctationem partium ſpiritualium ſpiritus & humores cohibentur,cohibiti putreſcunt. Cauſſæ internæ præter naturam ſunt morbi varij,vt polypus in naribus,gingiuarum corruptio & flacciditas, Stomachi cruditas. præ cæteris autem eſt lienis magnitudo. Nam vt habetis circa finem ſecundi prorrhet. apud Hippocratem illis qui habent lienes magnos ſolet anima ſæpè malè olere. Adhæc ſunt quoque non paucæ externæ cauſſæ quæ ad producendum fœtorem concurrunt. Et in primis eſt aeris caliditas & humiditas. aeris etiam proprietas. Nam ſcribit Plin. libro vndecimo,cap.63. Parthos habere graueolentiam oris ex proprietate illius aeris. Atque ſibi ipſis mederi eſu mali Aſſyrij. Præterea eſt inter has cauſſas ocium,nimiæ

vigiliæ,

vigiliæ,& nimia ſtudia. Nam niſi ſeſe cuſtodiant,qui multum ſtudent, ſolent ſpiritum male olentem habere. Ieiunium etiam hoc habet. Et ortum eſt prouerbium in illos, qui nimium ieiunant, quod olent ieiunium. Et huius rei quærens Ariſtoteles rationem loco citato,problem. dicebat in ieiunantium ſtomachis aerem concluſum magnopere incaleſcere,& ita calefactum humores ipſi inexiſtentes putrefacere. Et conſequenter eos fœtentes reddere. Poſſumus etiam adijcere id quod medici dicunt ieiunantium ſtomachos,ad ſeſe trahere à corpore prauos humores, qui ibi putrefacti fœtentem ſpiritum reddunt. Sic etiam ſunt quædam ciborum genera,quæ fœtorem oris inducunt, vt ſcribit Auic. de fœnogræco,& vt notum eſt de allijs,cępis,&c.

Fœtor alarum ſiue axillarum vocatus eſt à Latinis hirciſmus: eò quòd æmulatur fœtorem hirci. Et notandum eſt quod ſcribit Theoph. in libro de odoribus, nempe quo tempore hirci magis fœtent, pelles hircinas etiam magis fœtere. Cuius cauſſam etſi explicare conatus ſit Theoph. vix tamen vlla mihi placere poteſt. Hic fœtor etſi etiam à iuriſperitis non iudicetur morboſus, eſt tamen vt dicebat Auicen. horribilis,adeo vt vix interdum ferri poſſit. Nam Galen. ſexto Epid. comment.4. text.nono ſcribit,de quodam medico, quem ob fœtorem axillarum omnes ægri fugiebant. De cauſſa huius ſcribit Auicen.7. quarti tract.3.cap.23.nonnullos exiſtimaſſe huiuſmodi fœtorem oriri à veſtigijs ſeminis,quæ in creatione remanſerunt,& in cutis partes ceciderunt. Sed vt ipſemet Auic. dicit hæ ſunt meræ nugæ.vera & immediata cauſſa eſt, ea quam propoſuit Ariſtoteles 13. problem. Vbi quærens rationem propter quam alæ vſque adeo fœteant,inquit eſſe,quia locus ille immotus eſt,concluſus, imperſpirabilis, adeo vt humores,& vapores ibi detenti facile putreſcunt.

Quare immediata cauſſa eſt putredo oriens,ex prohibita illius loci tranſpiratione. Cauſa mediata interna, in primis eſt complexio calida,& humida, ſexus, nam muliebris ſexus conſueuit magis laborare hoc fœtore,ætas,vix enim vnquam pueri hoc fœtore tentantur, & non ſolet apparere,niſi poſt tempus coeundi: Cuius rei rationem explicans Ariſtot.4. ſect. problem. problem. 13. dicebat,tempore veneris hunc fœtorem alarum apparere,quia eo tempore calor naturalis vſu veneris, & ſeminis excretione hebetatur: vnde poſtmodum hebetato calore, ſequuntur putredines,& ex putredinibus fiunt fœtores. Eſt etiam inter has cauſſas, illuuies, negligentia in mundando,& colluendo eos locos. Cauſæ externæ ſunt aer calidus; propterea æſtate potiſſimum vrgent hi fœtores,eſt motus immoderatus,ſudor,eſt coitus; Sunt præ alijs etiam cibi quidam, quorum eſu generatur hic fœtor; nam narrat Egeſander apud Athenæum libro ſecundo, fuiſſe quendam Moſchum, & Antimolum,qui toto vitæ tempore ſolam aquam,& ficus guſtarunt,&

tamen

tamen robuſti fuerunt; ſed adeò fœtentes, vt in balneis ferri non poſſent ob fętorem. Pudendorũ ingratus quoque eſſe ſolet fœtor &, vt dicit Auicen. oritur maxima ex parte à negligentia, & illuuie; vnde meretrices Romanæ ſolebant aquam habere, qua ſeſe poſt coitum colluebant; imò verò habebant etiam vas peculiare in id paratum, & mundum, vt eſt apud Demetrium Phalereum. Pedum fœtor, vſque adeo interdum horribilis eſt, & naribus hominum ingratus, vt vix ſuſtineri poſſit. Sed oritur dubitatio, ſi fœtor ſit à putredine, & putredo à calore, & humiditate; quomodo pedes, qui frigidiſſimi ſint, tantam putredinem poſſint ſuſtinere, vt talem fœtorem inducant? Ratio huius eſt; Primum, quia pedes hominis, vt docet Ariſtot. 2. de hiſtor. animal. primo ſunt carnoſi, cum pedes aliorum animalium ſint neruei, ob hoc fit, vt excrementa craſſa à corpore ad pedes tranſmiſſa non ſolum recipiantur; verumetiam inſigniter putrefiant, & conſequenter fœtor inducatur: Et hæc ratio eſt, propter quam, non ſolum homo fœtore pedum laboret, imò ſolus homo; quia non facile inuenietis aliud genus animalium, quod fœtore pedum æque laboret, atque homo. Cauſſa itaque eſt putredo excrementorum, & cauſſa interna mediata eſt complexio calida, & humida, habitus pinguis corporis, ſexus virilis: nam viri multo magis tentãtur hoc fœtore, quàm mulieres, ætas virilis; nam pueri non laborant hoc fœtore. Externa cauſa eſt ſudor, & motus; propterea & curſorum, & trepidantium pedes, cum magnopere ſudent, valde fœtere ſolent. Video aliquem eſſe percunctaturum, quæ ratio ſit, propter quam mulieres minus huiuſmodi fœtore exerceantur, quàm viri, eſt autem hæc ratio triplex. Vna quoniam mulieres ſingulis menſibus expurgantur, adeo vt in huiuſmodi purgationibus inquinamenta omnia, & excrementa euacuentur, ac propterea putredini, & fœtori fomes ſubtrahatur. Alia ratio eſt, quia, ſicuti dicebat Ariſtoteles, ruminantia carere dentibus, eo quod excrementa conſumuntur in cornua; pari pacto dicere poſſumus, mulieribus excrementa cõſummari in craſſitiem crurum, & propterea ea remanere liberiora ab excrementis, & putredine. Tertia & poſtrema eſt, quia fœminæ, vt ſcribit Ariſtoteles in fine 4. de hiſtor. animal. pedes habent multo elegantiores, & melius conſtitutos, quam viri: quo fit, vt ratione melioris conſtitutionis minus exponantur & putredini, & fœtori. Iam verò excrementa fiunt quoque ratione, tum inconcoctionis, tum etiam putrefactionis, &, vt aliqua peculiariter de vnoquoque dicamus, Vrina ſolet fieri fœtida, præter putrefactionem ob multas alias cauſſas; In primis autem fit fœtida (de ſanis loquor) quotieſcunque nimis, quam conueniat, retinetur: nam ſcribit Ariſtot. 13. ſect. problem. problem. 1. Vrinam diutius retentam, magis fœtere, quam ſtercus, quia, vbi retinetur craſſeſit, quemadmodum vbi ſtercora retinentur magis exſiccantur, craſſefacta vrina, cum

copioſis excrementis repleatur facile putredinem concipit: fit etiam fœtida propter cibos, & hinc eſt, quod, qui comedunt allia, aniſa vrinã reddunt maleolentem: ſic etiam dicebat Auicen. 7. 4. tract. tertio, cap. vigeſimoprimo aſparagos reddere fœtentem vrinam, & aliud corpus odoratum. Sudor redditur etiam fœtidus, tum propter diutinam moram, & retentionem, tum maxime vſu ciborum aliquorum: nam ſcribit Athenæus libro nono, quendam fuiſſe, qui cum frequenter veſceretur carnibus caprinis, ſudorem male olentem reddebat. Porrò ſtercus fit fœtens, non quidem propter retentionem, cum ſecus eueniat, vt dicebat Ariſtot. ſed vel propter copiam, vel varietatem, vel qualitatem ciborum, ex quibus fiunt: de copia, & varietate habetis auctoritatem Alexandri, qui primo problem. problem. 27. quærens rationem, propter quam feces hominis fœtent magis, quàm feces brutorum, inquit, non aliam eſſe cauſſam, niſi, quia homo vtitur, tum copioſo cibo, tum maxime vario: adeo vt, cum ob copiam, & varietatem non poſſint cibi ab homine recte confici, inconcocti permanentes putreſcant, & conſequenter fœtorem contrahant: ſecus bruta, quæ, cum vno pene genere ciborum ſingula genera veſcantur, fit, vt multo melius coquant, & conſequenter à fœtore magis libera euadant. A qualitate ciborum fiunt ſtercora fœtida; quoniam cibi quanto ſunt melioris ſucci, & melioris ſubſtantiæ, ſi corrumpantur, deterrimam putredinem, & fœtorem faciunt: & hoc eſt, quod dicebat Hipp. in libro de affectionibus, nempe ex cibis boni ſucci multo lethaliores oriri humores, & morbos, quàm ex cibis mali ſucci; id quod etiam dixit quandoque Cornel. Celſus; hinc eſt, quod panis vbi nimium ingeritur, ita vt corrumpatur, maxime horribiles fœces, & fœtentes faciat, quod intelligere voluit Auic. quando 2. primi doctr. 3. in fine cap. 17. dicebat, impedimentum, quod oritur ex pane, multo deterius eſſe, quàm illud, quod ex quopiam alio. hoc ſimiliter voluit ſignificare idem Auicen. quando 7. quarti tract. tertio, cap. 21. dixit, ex ouis inſignem fieri fœtorem: cum enim hæc omnia optimi ſint ſucci, ſi corrumpantur, deterrimam, & putidiſſimam corruptionem ſubeunt. Cognoſcitur fœtor quicunque faciliter, quia, & experientia, & narium humanarum conſtitutio ſatis doctos omnes facit: imò ſoleo ego dicere, forſan melius fuiſſe conſultum homini à natura, ſi odoratu nos priuaſſet: multò enim plures ſunt fętores, quàm ſint odores. Pari pacto etiam, non eſt arduum cognoſcere differentias cauſſarum fœtoris; ſi quidem externæ cauſſæ cognoſcuntur, & relatione, & conſuetudine, ac conuerſatione ipſorummet fœtentium; internæ verò cognoſcuntur, vbi nulla exterior cauſſa apparet. Omnis fœtor malus eſt, non ſolum, quia alios offendit, & ſocietatis humanæ dulcedinem turbat; verumetiam, quia fœtor ſemper index eſt putredinis, & conſequenter alicuius mali, & præſentis, & futuri. Si fiat fœtor à cauſſis ex-

ternis,facilis eſt ſublatu:quandoquidem ſola penè induſtria,& diligentia penitus auferri ſolent fœtores: ſin autem ab interna cauſſa oriantur, ſolent eſſe non ſolum curatu difficiles,verumetiam eſſe præſagia alicuius deterioris mali,& præſertim,ſi perſeuerent,id quod cum viderent, & intelligerent curatores factionum Romanarum, conſueuerunt, vt narrat Gal.7.meth.ſingulo mane odorare ſtercora equorum,vt ex ipſis intelligerent,& præſentem,& futuram ipſorum valetudinem. Et ſi plerique fœtorem aſpernari videantur,haudquaquam tamen aſpernandus eſt, quandoquidem mirum in modum congreſſibus humanis incommodat. Quamobrem ad eos,qui ſtudioſi ſunt pulchritudinis pertinet intelligere, qua ratione ſit fœtori occurrendum. Tres autem ſcopi debent eſſe propoſiti ijs,qui fœtorem curare cupiunt. Vnus eſt, vt putredo cohibeatur,alter vt quicquid putridi eſt in corpore euacuetur,& cõſumatur. Et quia interdum contingit,vt neutrum ex his ſcopis aſſequi liceat,poſtremus eſt,vt fœtor occultetur. Ad prohibendam putredinẽ, & victus ratio,& medicatio neceſſaria eſt. Omnibus cauſis fœtoris adaptatur hæc communis victus ratio,vt primum aer eligatur ab omni fętore ſeparatus,vt dormiatur,atque diligentia adhibeatur,quo,& linteamina,& ſtrata omnia,munda ſint,atque odorata. Pari pacto maximè conuenit indumẽta habere nitida,& odorata,& hodie plerique,vt prauos odores occultent, induuntur quibuſdam pellibus,quæ vnguentatæ ſunt,& quas etiam ego maxime laudo. Ad hæc ſtudendum eſt exercere quidem corpus,ſed blandiſſimè, & poſt exercitationes magnam curam habere,tum deterſionis ſudoris,tum etiam ablutionis omnium excrementorum; animo tranquillo oportet eſſe, moderatè vti venere,atque ſemper poſt veneris vſum,locos omnes emundare,tum aquis odoratis,tum præſertim vino odorato,quod ego facere cõſulerem cum ſurgunt; procurandum eſt,vt aluus fluat, præſertim autem cauendum eſt omnino à retinenda vrina; nam,vt dixi ex Ariſtot. retenta fœtorem inducit; cauendum eſt à repletione,tum cibi,tum potus,& vbi potatur,cauendum eſt à vinis prauis,vtendum autem eſt odoratis. Solent medici ſæpe cogi extra tempus guſtare vina apud ægrotos,qui odor,ſolet etiam aliquos offendere: ad hoc euitandum,decet ſtatim os colluere aqua,& mementote illius,quod ſcribit Gal.6.epid. com.4.tex.9. vbi quaſi irridet Quintum præceptorem ſuum,qui odore vini ægrotãtes offendebat. Cibi etiam debent eſſe optimi ſucci,panis,caro,& omnia edulia condiri conueniens eſt aqua roſacea,aromatibus,herbis odoratis; Abſtinendum eſt à piſcibus,fructibus, qui facile putreſcunt. Perſica Auenzoar laudat ad arcendum fœtorem; nos quoque addere poſſumus cytonia, aurantia,citria,chryſomela:nam hæc omnia,non ſolũ licet guſtare,verũ etiam manibus,& pannis geſtata arcẽt fœtores; dicebat enim Theoph. hunc potiſſimum fuiſſe vſum cytoniorum,vt illis,& putredo, & fœtor

conſequenter auerteretur. A cibo ſolebāt veteres guſtare ore folia lauri, vt eo odore ciborum nidor obſcuraretur, ſed optimum eſt etiam à cibo, aut mandere cariophylla, aut cinnamum, aut coriandrum, aut folia citri, hæc enim commanſa, & ore detenta alios odores vincunt. Sicuti hęc eſt communis ratio victus conueniens in omni fœtore arcendo, pari pacto, eſt quidam communis modus medendi, qui omnibus adaptari poteſt, ſcilicet, vt in primis corpus, à quo fœtor emanat, diligenter perpurgetur, poſt purgationem autem, vt peculiaria, &, vt vocant, localia remedia ſingulis partibus fœtentibus adaptentur. Quamobrem, ſi fœtor ab ore prodeat, diligenter ſpectandum eſt, vtrum à naribus, an ab ore, an à ſtomacho, an potius à pulmone. Si à pulmone, ſiue pectore fœtor prodeat, hæc vnica eſt curandi ratio, vt aer, ſiue vapor odoratus attrahatur, vnde in his caſibus, poteritis hoc ſuffumigium ordinare:

Recipe aquæ Roſaceæ libr. 1.

Cinnamomi, carioph. nucis myriſticę an. ſcrup. 1.

Galliæ moſchatæ. ſcrup. s. bulliant, & per fiſtulam fumus in os attrahatur. Conuenit autem huiuſmodi ſuffitio, vbi pectus, & pulmones frigidi ſint: ſin hæ partes æſtuent, poteritis huiuſmodi ſuffumigium parare. Recipe aquæ florum citri lib. s. flor. roſar. rub. pugil. 5. Agallochi, ſiue ligni aloes drach. j. ſandalorum omnium an. drach. j. s. flor. citri pugil. ij. bulliant ſimul, & attrahatur fumus per fiſtulam, nam hunc in modum aer odoratus attractus facit, vt quicquid poſtea è pectore erumpit, odoratum ſit. Si fœtor prodeat à ſtomacho, is diligenter purgandus eſt hoc modo.

Recipe ſyr. de mentha, de corticibus citri, Oxym. ſimpl. an. drach. vj. capiatur quinque diebus ſummo mane; poſt expurgandus ventriculus hoc modo.

Recipe pil, alephan. drac. j. s. pil. de abſinthio ſcrup. ij. pil. de tribus ſine rhab. drach. j. miſ. ſimul, & cum melle roſaceo ſol. fiant boli, & deuorentur quatuor horis ante cibum. Poſtquam euacuatus eſt ſtomachus, deinceps reddendus eſt odoratus. Diamoſchus dulcis accommodatiſſimus eſt, aromaticum roſatum maxime valet, conſerua etiam de corticibus citri, maximè quæ fit Neapoli vtiliſſima eſt, fiunt etiam quædam liba, quæ vocantur moſtaccioli, hæc conueniunt in fœtore ſuperando, & præſertim, vbi à ventriculo proficiſcitur. Si fœtor oriatur à gingiuis, vel à dentibus, procurandum eſt, vt ab omni ſorditie mundi conſeruentur, id autem fit, ſi ſingulo mane panno aſpero, & dentes, & gingiuæ detergantur; conuenit pariter abluere, vel vino odorato, vt maluatico, vel aqua huiuſmodi.

Recipe aquarum roſarum, plantag. an. vnc. iij. Fl. roſ. rub. pugil. j. Macis, myrtillorum an. drach. ij. Sandalorum omnium an. drach. j. s. bulliant ſecundum artem, deinde colentur. Rhab. Moyſes 22. ſect. aphoriſm.

aphoriſm. laudat mirificè ad tollendum fœtorem oris acetum, in quo ſit aurum extinctum, valet etiam huiuſmodi puluis, quo puluere dentes deterſi prius fricantur.

Recipe cornu cerui vſti, porcellanæ an. vnc. s. Corall. alborum drac. iij. Amomi, malabathri an. drach. s. Muſci gr. vj. puluer. diligen. omnia ſeparatim, & miſ. & in vitro ſeruentur ad vſum. Narrat Gal. loco citato epid. fuiſſe quendam medicum, cui cum os malè oleret, ore detinebat folium malabathri, & hodie etiam apud Indos, vt referūt, qui ſcripſerunt de medicamentis Indicis, ſolent plerique dum exeunt domo ſemper ore geſtare malabathrū; quod ea gens ora habeat olida, & hunc in modum curentur: poſſumus etiam, quemadmodum dicebam, loco malabathri vti alijs aromatibus; & præſertim illis condimentis, quæ fiunt cum ſaccharo, & muſco. Si fœtor prodeat à naribus, videndū eſt, numquid vitio alicuius vlceris id fiat, an potius vitio alicuius praui humoris ibi detenti. Si fiat vitio vlceris, vnica curationis ratio exiſtit, vt per exſiccantia vlcus illud curetur, quibus exiccantibus, ſemper odorata aliqua ſunt admiſcenda, & eo maxime, quòd, quæ ſunt odorata, vim quoque exiccandi habent, adeo vt, etiam hac ratione non parum conueniant. Sin autem fiat propter humores in naribus retentos, induratos, & putrefactos, ratio curationis eſt, vt locus narium dilatetur, & materia, quæ intra nares induruit, emolliatur, ac demum, vt emollita euacuetur. Pro loco ampliando iuuat, ex butyro aqua foliorum citri ſæpius abluto intus, & extra nares perungere; iuuat etiam aquam maluæ, aut decoctum ipſius, decoctum altheæ, aut ius capitis caſtrati per nares attrahere, retinere, ac deinde vehementer nares emungere; & ego his diebus proximis mulierem hac ratione à fœtore narium liberaui. Si fœtor ab axillis prodeat, quod genus nares multorum ſolet percutere, duplex eſt modus ſuccurrendi, vnus, vt dum ſurgunt malè olentes è lecto, dum eunt cubitum, dum immodice laborarunt, alas ſubtus diligenter aqua roſacea, aqua florum citri, vino odorato, & ligno aloes alterato diligenter abluant, atque ſæpius in die pannos mundos, & odoratos ſubtus alas permutent; hic modus, ſi minime ſat ſit, alter eſt, vt huic diligentiæ adijciantur aliqua, quæ ſuo odore vim habeant odorem illum delendi: veteres, vt habemus apud omnes latinos, & præſertim poetas, ſolebant geſtare ſubtus alas, modo amomum, modo myrrham, modo cinnamomum: ſed faciebant hoc veteres ob inopiam meliorum odoramentorum: nos autem, cum habeamus, & moſchum, & ambram, & zibettum, quibus antiqui caruerunt, poſſumus huiuſmodi rebus aduerſus hos fœtores pugnare, fiunt ex ambra, & moſcho pilulæ, quæ ſubtus alas geſtatæ, mirificæ valent, pelles etiam illas, ex quibus fiunt Chirothecæ, & vocātur pelles de floribus, ſoleo ego vſurpare in alis, & magnopere commendantur, valet etiam aloes, qui mixtus cæteris, odo-

ramentis putredinem omnem alarum abſumere poteſt. Sed hic breuiter occurrit quædam non ignobilis dubitatio, vtrum hoc conſilium ſequi liceat, & ratio dubitationis eſt, quia Ariſtoteles 13. ſect. problē. problem. 9. ſcribit, in illis, quibus alæ olent male, ſi vnguenta adminiſtrentur, magis fætere, & attulit Ariſtotel. duas rationes. Vnam, quia odoramenta, ſiue vnguenta mouent ſudorem: ſudor magis fundit fœtorem, vt hac ratione vnguenta adhibita potius nocere, quam prodeſſe videātur. Adfert aliam rationem, quia, ſicuti ſi miſceatur ſapor acidus dulci, dulcedo maior redditur, eo quod ab acido fit ſapor dulcis magis penetrabilior, ſic inquit, odoratæ res adhibitæ fœtoribus eos magis penetrare faciunt, vt hac auctoritate, & argumentis Ariſtotelis colligere liceat, conſilium neceſſarium de adhibendis vnguentis in fœtore alarum non modo eſſe ſuperuacaneum, verum etiam pernicioſum. Pro tollenda hac dubitatione id obſeruandum eſt, quod litteris conſignauit Theoph. in lib. de odoribus, ſcilicet, tribus modis impediri odoratum rerum, vno modo impeditur, quando odores tenuiores prius adhibentur, adeo vt, ſua tenuitate poros inſtrumenti odoratus ingredientes locum occupēt, quo minus noui odores eo perferri poſſint, alio modo impeditur odoratus, quotieſcunq; à vehementi aliquo odore prius odoratus ita afficitur, vt veluti ſtupeat, & propterea nouos odores non admittat, ſic enim opium odoratum ſolet adimere odores, vel prauos, vel bonos aliarum rerum, & hoc modo etiam dracunculus herba maſticatus diligenter, priuſquam medicamenta capiantur, ita obtundit, & ſtupefacit ſenſum odoratus, vt odores medicamentorum amplius non recipiantur; tertius modus, quo odoratus iudicium impeditur, eſt, vt dicebat Theoph. quoties à rebus egregie olentibus prius occupatur odoratus, adeo, vt nouos odores percipere nequeat, & exemplum huius eſt roſaceum vnguentum, quo ſi quis perungatur, alios odores non percipit, & narrat Theoph. cōſueuiſſe Myropolas, quoties non conueniebant cū emptoribus ipſis illinire vnguentum roſaceum, vt non poſſent aliorum vnguenta odorare. His conſtitutis reſpōdendendum eſt dupliciter, vno modo, odoramenta poſſe adminiſtrari vel in magna copia, vel exigua, ſi in exigua, odoramenta augent fœtores; ſed ſi in inſigni copia adminiſtrentur, ita vt occupent odoratum, delent fœtores, quia non permittunt, vt ab odoratu ſentiantur, alio modo reſpondere poſſumus, vt videtur reſpondere Ariſtoteles 13. ſect. problem. probl. 2. ſcilicet vnguentorum, ſeu odoramentorum, alia eſſe, quæ habent odores durabiles, alia, quę non habent odores durabiles, odoramenta non durabilia, ſi vſurpētur in his fœtorib. augent, vt dicit Ariſtoteles, ſal admixtus rebus dulcibus auget; ſed ſi vſurpentur durabilia, ſecus eſt ſcilicet, quia delent ex toto fœtores, & hoc eſt qđ dicebat Ariſtoteles loco citato, vnguentum roſaceum fœtores extinguere ſudorum; ſed notandum tamen, aliud fuiſſe

vnguenti

vnguenti roſacei genus apud veteres,aliud eſſe illud,quod noſtri pharmacopolæ ſic appellant;quippe quod exiguo odore præditum ſit, &, vt hanc rem melius aſſequamini, audite nonnulla de vnguentis non contemnenda. Hoc nomen vnguenti quòd μύρον,à Grçcis nuncupatur,erat apud veteres potius olei genus,quam vnguenti,& ſi licet mihi æquiparare alicui, erant vnguenta veterum quemadmodum nunc ſunt olea odorata,quç à Myropolis vẽduntur,noſtra vnguenta diuerſa ſunt,quia & craſſiora ſunt, & alia ratione conficiuntur, propterea cauete ne fallamini,quoniam vnguentum μύρον, à Græcis vocatur,hoc nomen à myrrha ortum eſt;prima enim vnguẽta fuere ex myrrha in Aegypto, & præſertim ex ea,quç vocatur ſtacte,vt ſi videatis,& Theophilum, & Athençũ lib. 15. facile ſit videre, in omnibus fere vnguentorum generibus myrrham poni. Quo tempore inuenta fuerint vnguenta,inuenio Plin.li. 13. eſſe deceptum,qui ſcripſit, tempore troiano nõ fuiſſe vnguenta,cum tamen Homerus mentionem faciat vnguentorum, & Homero antiquior Moyſes, adeo vt antiqua ſit inuentio vnguentorum, quorum compoſitores varios quoq; inuenio,& ita, vt etiam opulentiſſimæ mulieres profiterentur has compoſitiones,& habetis teſtimonium Gal.qui ſçpç ſcribit,foliatum,& ſpicatum vnguenta ab opulentiſſimis matronis Romanis conſueuiſſe componi,tanta autem erat apud antiquos vnguentorum varietas,vt fere omnibus partibus accommodata, & peculiaria vnguẽta pararent. Clemens Alexand.lib.2.pædagogij,vbi prçclara ſcribit de vnguentis,docet,fœtorem à toto corpore emanãtem conſueuiſſe curari vnguento myrſino. Antiphanes apud Athen.monſtrat in pedũ, & manuum vſum eſſe factum çgyptium vnguentũm:quanquam Eubulus dicat,quoſdam etiam vſurpaſſe vnguentum megalium pro pedibus, dicit idem Antiphanes apud Athençum,phanion vnguentum factũ eſſe pro genis,& mammis,vnguentum amaracinũ,quod Lucret.lib.6.de natura ſcribit,abhorreri à ſuibus, compoſitum eſſe pro cilijs, & comis,ſerpillinum vero pro genibus,& collo,adeo vt,intelligere liceat,veteres in cõponendis vnguentis admodum luxuriantes, & copioſos fuiſſe.

Pro fœtore pudendorum abigendo, in vſu ſit frequens ablutio, præſertim poſt vſum veneris,nam vino roſaceo,aqua roſacea,aqua florum citri ſolent vti ad adimendos hos fœtores, & meretrices, faciunt etiam turundas ex rebus odoratis,quas detinentes in loculis,curant hos fœtores: adhibẽt enim interdum,& moſchum,& ambram,& zibettum, vt maiori voluptate alliciant miſeros iuuenes. Pro fœtore pedum,multa quoque excogitata ſunt à medicis, in primis autem lixiuium ſoleo ego parare hoc modo.

Recipe lixiuij ex cinere lauri lib.xx.foliorum lauri manip.iij.foliorũ cyperi,calami odorati,dictamni cretẽſis an.manip.j.bul. ſimul.& in fine addat̃ quarta pars vini odorati,ac deinde pedes in ipſo contineantur

ſpatio

ſpatio vnius horæ,vel ſingula,vel altera quoque die: comperi enim,fœtores pedum hoc ſingulari præſidio penitus aboleri: Præter hanc ablutionem fiunt pulueres, qui diapaſmata à Græcis vocantur,qui poſt ablutionem, & deterſionem pedibus affricantur; ſunt autem hi.

Recipe farinæ lupinorum lib.5. ſalis vnc.ij. fol. cyperi, lauri, calamenti, origani an.vnc.j.s.terantur omnia diligenter, atque commixta pedibus affricentur. Pauperibus ſoleo præcipere, vt poſt ablutionem, diligenter pedes fricent furfure, quam fricationem certum eſt magnopere conferre. Præter hæc diapaſmata, antiqui vtebantur quoque vnguentis, & inter cætera habebant ad hunc vſum megalium, & ægyptium vnguentum, quorum, atque aliorum vnguentorum compoſitio eſt, cum apud Athenæum lib. 15. tum apud Clem. Alexand.lib.2.pædag.tum maxime apud Theoph.in lib. de odoribus. Plinius lib.13.c.3. ſcribit, Marcum Othonem omnium primum docuiſſe Neronem pedes inungere: ſed ego reperio multo antiquiorem fuiſſe vngendi pedes morem; nam narratur, Diogenem Cynicum conſueuiſſe dicere,multo melius eſſe inungere pedes, quam caput, eo quod ſi vngantur pedes, odor euolat ad nares; ſi vngatur caput euolat ſurſum, vt non percipiatur: vnde colligitur, tempore Diogenis fuiſſe in vſu vnctiones pedum: Eſt etiam teſtimonium Plauti in aulularia; ſed habemus etiam teſtimonium Mariæ Magdalenę, quæ vnxit pedes CHRISTI, vt mos hic multo antiquior ſit, quam ſcripſerit Plin. De fętoribus excrementorum curandis loquens Auic.7. quarti tract.3.cap.24. dixit, potiſſimum ſcopum curandi hos fœtores eſſe, vt procuretur bona ciborum coctio, atq; hoc quidem prudenter dixit: ſiquidem fœtor extrementorum oritur ex inconcoctione, & putredine; propterea certum eſt, ſi excrementa non prodeant fœtida, aut non admodum fœtentia, id fieri ob bonam ciborum coctionem.

Si ſtercora ſint ea, quæ fœteant, dicit Auicen.& bene prouocandam eſſe vrinam,quia per vrinam fit diuerſio partis ſaltem excrementorum putrefactorum, & in hoc genere laudatur vſus fœnugræci, aſparagorum. Contra autem, ſi vrina ſit, quæ fœtorem parit, prouocandæ ſunt fæces, & hic caſſiæ vſus vtilis eſt; Sed præ cæteris vtiliſſimus omnium eſt vſus, vel terebinthi cypri, vel terebinthinæ laricea; nam videbitis eos,qui vtuntur,vel terebintho, vel terebinthina reddere vrinam olentem violas.

Pro ſudoris fœtore arcendo, Auicen.fen.& doctrina citatis capit.23. multa propoſuit, & ſunt maiori ex parte diapaſmata, ſiue pulueres, qui componuntur ex cinnamomo, cypero, amomo, gariophyllis,qui affricantur deinde toti corpori, & mirificè ſudoris fœtorem emendant: audiuiſtis etiam ex Clemente, conſueuiſſe veteres aduerſus hos fętores vſurpare oleum myrſinum; ſed notandum id, quod monuit Ariſtoteles

13.ſe-

13. ſectione problemat. problemat. vndecimo, ſcilicet, in medendo fœtore ſudoris, ne adhibeantur ea vnguenta, quorum odores parum durant; ſed ea, quæ habent odores durabiles, vt eſt roſaceum; nam certum eſt non durabilia vnguenta augere potius fœtorem ſudorum, eo quod augent materiam ſubiectam fętoris ſine vlla medicina. Atque hæc ſunt odoramenta, quæ verè pertinent ad coſmoticam artem, ſcilicet in id parata, vt emendent errores Naturæ, & iuuent ad dulcedinem ſocietatis. Ars comotica habuit etiam; & habet etiam nunc infinita odoramentorum genera, potius ad luxum, & delicias inuenta, quam ad vllum finem honeſtum, & hoc eſt, quod ſolebat dicere Plinius conquerens de ſui temporis laſciuia, mulieres conſueuiſſe odoribus à longe homines trahere; tanta enim creuit olim in odoribus ſuperbia, vt inuenti ſint, qui vnguentarent pauimenta. imò non erubuerant etiam interdum milites vexilla odoribus inficere: ſed medici, quorum eſt, nil, niſi honeſtum facere debent etiam hæc inania, ſuperflua, & etiam damnoſa odoramenta fugere.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

F I N I S.

VENETIIS, APVD IVNTAS.
M D C I.